

Diós István

A Szentek élete

– szeptember hónap –

Tartalomjegyzék

Szeptember 1.	3
BOLDOG GHEBRE MIHÁLY pap	3
Szeptember 3.	4
NAGY SZENT GERGELY PÁPA	4
Szeptember 7.	8
SZENT MÁRK, ISTVÁN és MENYHÉRT KASSAI VÉRTANÚK	8
Szeptember 8.	9
SZENT KORBINIÁNUSZ püspök	9
Szeptember 9.	10
CLAVER SZENT PÉTER jezsuita misszionárius	10
Szeptember 11.	12
BOLDOG PERBOYRE JÁNOS-GÁBOR lazarista misszionárius, vértanú	12
Szeptember 13.	14
ARANYSZÁJÚ SZENT JÁNOS	14
Szeptember 15.	18
GENOVAI SZENT KATALIN özvegy	18
Szeptember 16.	19
SZENT CIPRIÁN KARTHAGÓI PÜSPÖK	19
CAMPOROSSÓI SZENT FERENC MÁRIA kapucinus testvér	23
SZENT KORNÉL PÁPA	25
Szeptember 17.	25
BINGENI SZENT HILDEGÁRD bencés apátnő	25
BELLARMIN SZENT RÓBERT	28
Szeptember 18.	31
COPERTINÓI SZENT JÓZSEF minorita, pap	31
Szeptember 19.	33
DE RODAT SZENT EMÍLIA apáca, rendalapító	33
SZENT JANUARIUS PÜSPÖK és TÁRSAI	35
Szeptember 21.	36
SZENT MÁTÉ EVANGÉLISTA	36
Szeptember 22.	39
SZENT MÓR és TÁRSAI vértanú	39
VILLANOVAI SZENT TAMÁS érsek	40

Szeptember 24.	42
SZENT GELLÉRT	42
Szeptember 25.	44
RADONESZI SZENT SZERGEJ apát	44
SZENT CEOLFRITH bencés apát	45
Szeptember 26.	46
COUDERC SZENT TERÉZ rendalapító, apáca	46
IFJABB SZENT NÍLUS (NEILOSZ) szerzetes	47
SZENT KOZMA és SZENT DAMJÁN	49
Szeptember 27.	50
PÁLI SZENT VINCE	50
Szeptember 28.	54
BOLDOG FELTREI BERNARDIN minorita	54
SZENT EUSZTOCHIUM szűz	56
SZENT LIOBA bencés apátnő	57
SZENT VENCEL	59
Szeptember 30.	60
VILÁGOSÍTÓ SZENT GERGELY püspök	60
SZENT JEROMOS	62

Szeptember 1.

BOLDOG GHEBRE MIHÁLY pap

Szeptember 1.

*Mertule Mariam, 1788. +Abesszínia, 1855. augusztus 28.

A 17. század meghiúsult uniós kísérletei (lásd: Boldog Agatangelus és Kasszián, 427. o.) után Abesszínia mintegy kétszáz évig magára maradt monofizita kereszténységével. Antoine Abbadie (1810–1897) francia kutató 1843-ban írta le az abesszin keresztények vigasztalan helyzetét. Tudósított olyan szülőkről, akik át akarták adni neki fiaikat, hogy olyan országba vigye őket, ahol vannak papok, és ahol megünneplik a húsvétot; és szólt olyan családokról, amelyek nemzedékek óta pap nélkül is megtartották vallási gyakorlataikat, és az erős mohamedán elnyomás ellenére is megőrizték hitüket.

Ghebre Mihály („Mihály arkangyal szolgája”) 1788-ban született Mertule Mariamban. Tizedik életévétől kezdve kolostori iskolába járt, majd 1807-ben novíciusként kolostorba lépett; teológiai tanulmányait a doktori fokozattal fejezte be.

Minél többet tanult azonban, annál inkább kínozza valami belső nyugtalanság és a teljes igazság megismerésének vágya. A hittan jórészt a Krisztus személyéről szóló vitákban merült ki, a szerzetesi élet pedig külsőséges vallási gyakorlatokban és értelmetlenné vált formákban merevedett meg. A régi szerzetesek emlékezetében elevenen élt A szerzetesek kézikönyve, amely értékes kincs lehetett, de sehol sem volt már föllelhető. Ghebre Mihály nem sajnálta a fáradságot, hogy megkeresse ezt a kincset. 1815-től 1825-ig zárandokolt kolostorról kolostorra, míg végül a fővárosban, Gondarban rábukkant. Ebben a tudományos központban maradt tizenegy évig; ez idő elteltével azonban még csalódottabb volt, mint előtte. Elhatározta, hogy Jeruzsálemben zárandokol, mert remélte, hogy ott majd közelebb jut Krisztus igazságához.

Amikor egy küldöttség utazott Kairóba, hogy a pátriárkától új abunát (érseket) kérjen, csatlakozott a csoporthoz, melyet egy olasz lazarista hithirdető, de Jacobis Szent Jusztin (lásd: 414. o.) apostoli prefektus vezetett.

Kairóban nem értek el sikert. A pátriárka rákényszerített Abesszíniára egy huszonkét éves szerzetest abunaként, aki nemcsak tanulatlan, hanem erkölcstelen is volt. Ghebre Mihály az egész küldöttség előtt feltett neki egy Krisztusra vonatkozó kérdést; a válasz azonban siralmasan hangzott. Ghebre Mihály így ítélte meg: „Szellemileg Ön csak félszemű! Tudatlansága nyilvánvalóvá lett számunkra”. Ennek ellenére a jelöltet püspökké szentelték, és felvette a Szalama abuna nevet. Jusztin de Jacobis Kairóból Rómába vezette csoportját. Azt hitte: ez lesz a legjobb eszköz arra, hogy eloszlassa Abesszíniának Róma elleni sok előítéletét. Az örök város megpillantása lenyűgözte a látogatókat, mindenekelőtt pedig XVI. Gergely pápa (1831–1846) alakja, aki kétszer is fogadta őket kihallgatáson, s nagyon különbözött Abesszínia egyházának pátriárkájától és abunájától. Hazafelé vivő útjuk Palesztinán át még egyfelé tartott, utána azonban egy időre megint elvált Jusztin és Ghebre Mihály útja.

Csakhamar úgy tűnik, mintha Ghebre Mihály megkísérelte volna, hogy ellenszegüljön a megismert igazságnak, mintha átvette volna a katolikus hit elemeit, a katolikus Egyházat azonban ki akarta volna kerülni. Nem akart szakítani abesszin egyházával, de hivatottnak érezte magát, hogy Krisztus igaz hitét, amelyet Rómában és Jeruzsálemben megtalált, minden abesszin általános hitvallásává tegye. A kairói pátriárka támogatta, és megfelelő írást adott neki Szalama abunához.

A zárandok ujjongva tért vissza hazájába. Szalama abuna azonban nem felejtette el kairói megaláztatását. Nyilvánosan elkobozta a pátriárka iratát, és rákiáltott átadójára: „Menj, te átkozott, te kiközösített!” Emez visszavágott: „Ön elutasította a pátriárka írását: ettől a pillanattól fogva önnek nincs illetékessége! Hogy akar ön, a lázadó kiközösíteni engem?”

Ghebre Mihály nagy terve, hogy az abesszin egyházat Krisztus igaz hitére vezesse, meghiúsult. Csalódottan kereste fel Jusztin de Jacobist, aki hat hónapon át naponta neki szentelte idejét, hogy vallási és teológiai beszélgetések során segítsen a keresőnek nehézségei megoldásában. Végül 1844-ben tanítója előtt letette a katolikus hitvallást.

Jusztin konvertitájában kiváló segítőre talált. Ghebre Mihály csakhamar az új alapítású szemináriumban ifjú honfitársait készítette elő a papságra. Nemsokára megírt egy nyelvtant, szótárt, és katekizmust ge'ezül, Abesszínia liturgikus nyelvén. Majd járta a falvakat, városokat és kolostorokat, hogy mindenütt hirdesse a katolikus hit igazságát. Rendkívüli műveltsége, tüzes beszédkézsége és mély jámborsága sokakat megnyert a katolikus Egyház számára.

Szalama abuna ijedten látta, mint csökken befolyása. Sikerült ellenfelét láncra vernie, két hónap múlva azonban Ubie fejedelem parancsára szabadon engedték Ghebre Mihályt. Társai a kezét és lábát csókolgatták, amelyek méltók lettek arra, hogy Krisztusért láncokat viseljenek. 1851. január 1-én az időközben püspökké lett Jusztin pappá szentelte, majd felvette a lazaristák kongregációjába is.

A helyzet ismét Szalama abuna javára fordult, amikor a kalandor Kassza jutott uralomra. Szalama abunában megfelelő segítőre talált nagyravágyó tervei megvalósításához. Együttesen vették fel a harcot a katolikus vallás ellen. Kiadtak egy rendeletet egy eretnek Krisztus-hitvallásról, amelyet minden abesszinnek halálbüntetés terhe alatt el kellett fogadnia. Az abesszin klérus kinyilvánította egyetértését, a katolikusok – püspökük és öt hazai papjuk köré gyűlve – elutasították. A bátor hitvallókat fogságba vetették. Jusztin de Jacobist öt hónap múlva elengedték, és katonai őrizettel a határra kísérték. A hazai papokat válogatott kínzásoknak vetették alá: hetekre kifeszítették a lábukat egy facövekhez s így hagyták őket a perzselő napon és a hideg éjszakán is, napokon át semmit sem kaptak enni, ismételten csaknem halálra ostromozták őket.

Eközben Kasszát II. Teodorosz néven ünnepélyesen négussá, azaz császárrá koronázta Szalama abuna. Hatalma tetőpontján állott, egész Abesszínia meghajolt előtte, csak egy csoport mert ellene szegülni: Ghebre Mihály és négy társa. A négus a táborába vitette a „lázdók” vezérét. Mivel semmiféle fenyegetés nem használt, két órán keresztül ostromoztatta.

A csaknem halálra kínozottnak még két hónapon át kellett nehéz láncokban követnie a csapatot. Ekkor új ítéletre került sor. A négus felkelt és így kiáltott: „Ti mindnyájan, abuna és az egyház szolgálói, halljátok! Titeket hívlak tanúként és bíróul. Az egész népet alávetettem törvényemnek és hitemnek. Csak ez az ember tagadta meg, hogy engedelmeskedjék nekem.” – „Nem ismerem hitemnek más bíróját, mint Krisztust és földi helytartóját, a római pápát!” – „És én, én talán nem vagyok bírád?” – „A test ugyan a hatalmadban van, de a lélek nem. Szemben áll a joggal, ha az emberi erőszak kijelenti: vagy el kell fogadnod a hitemet, vagy meg kell halnod. Te, te Abesszínia zsarnoka vagy, az abuna pedig a démonod!”

Ez már elég volt! Teodorosz dühtől fulladozó hangon kiáltotta: „Katonák, vezessétek a vesztőhelyre, és lőjétek agyon!” A jelenlevő angol követ közbenjárására a halálbüntetést életfogytig tartó fogságra változtatták. Így a hitvallót a hadsereg újabb három hónapon át vonszolta végig az országon; s ez néma prédikáció volt mindenki számára, aki látta láncait és elkínzott testét. Amikor a hadseregben kitört a kolera, Ghebre Mihályt az elsők között ragadta el 1855. augusztus 28-án.

1926. október 3-án XI. Pius pápa boldoggá avatta.

Szeptember 3.

NAGY SZENT GERGELY PÁPA

Szeptember 3.

*Róma, 540 körül +Róma, 604. március 12.

A 6. században a római népet szinte megszakítás nélkül járványok, éhínség és nyomor sújtották. A népvándorlás különféle hódítói irgalmatlanul pusztították az ókori emlékeket. Az emberekben

általános elkeseredettség uralkodott, és boldognak mondták a holtakat, mert egyszer s mindenkorra megszabadultak e földi élet bajaitól.

A történelemben újonnan feltűnő népek kíméletlen nyers erővel keresték a helyüket ott, ahol a régebbi népek gyengébb ellenállást tanúsítottak. Így a félig pogány, félig ariánus longobárdok Pannónia felől 568-ban betörték Itáliába. Alboin királyuk vezetésével meghódították Ravenna körzetét, ahol a császári helytartónak, az exarchának csak kevés katonája volt. Hatalmukba kerítették a római hercegséget és Rómától délre is néhány területet, amelyek eredetileg bizánci fennhatóság alá tartoztak.

Ennek a nyomorúsággal teljes évszázadnak az utolsó évtizedében került Péter székébe az az ember, akit joggal neveznek így: „Az utolsó római és az első középkori pápa”; az Egyházban pedig a „Nagy” megtisztelő jelző ékesíti. Az ő személyében ragyogott fel még egyszer és utoljára a római szellem, amely antik mivoltában hanyatlóban volt, de éppen a pápa személyében egészen új formában jelent meg.

Gergely ősei régi, római arisztokraták voltak. Maga a Monte Coeliön lévő főúri palotában született. Ifjúkorában közigazgatási pályára készült, és az előkelő, szimpatikus fiatalember gyorsan haladt egyre feljebb a hivatali méltóságok fokozatain. Életének harmincadik éve körül járhatott, amikor 572–573-ban a város legmagasabb közigazgatási hivatalát viselte: Róma prefektusa lett. Ebből a pozícióból jól átláthatta a város, sőt egész Itália helyzetét is. Ekkor szerezte azokat az ismereteket, melyeknek birtokában később olyan hatásos kezdeményezései voltak nemcsak a város, hanem egész Itália javára. Ismereteinek különösen akkor látta hasznát, amikor a császári hivatali gépezet fölmondta a szolgálatot, és a zsoldoscsapatok, mivel fizetségüket nem kapták meg a császártól, átpártoltak a határvidékeken portyázó törzsekhez.

Az ifjú prefektus azonban minden külső elismerés és siker dacára sem lelte belső békéjét. Csendes magányra vágyakozott, hogy a közügyek zajától távol, csak szellemi értékekkel foglalkozhassék. Ez a vágy élete végéig kísérte, de álmain és vágyain mindig uralkodott a valóságért felelősséget érző, gyakorlati ember. A történelmi óra parancsa szólította őt, mint „Isten konzulját” (ez a sírfelirata a római Szent Péter-bazilikában): „Szívünk szerint ugyan vágyódunk a csendre, sokak java miatt azonban nélkülözünk kell.”

Szinte észrevétlenül mondott le a prefektusi tisztségről, és visszavonult atyja palotájába, ahol három nagynénje – Trusilla, Gordiana és Aemiliana – már a világtól visszavonult, elmélyült vallásos életet élt. A Monte Coeliön lévő palotát Gergely kolostorrá alakította, és Szent András apostol oltalma alá helyezte.

Békés, szemlélődő életét I. Benedek vagy II. Pelagius pápa zavarta meg azzal, hogy kiválasztotta és felszentelte a római egyház diakonusává. Mint diakonus Gergely a hét kerület egyikének élére került, s az egyház karitatív, illetve anyagi ügyeit intézte. Amikor a pápa látta, hogy feladatát milyen gondosan és ügyesen teljesíti, megbízta az egyik legkényesebb és legmagasabb tisztséggel: kinevezte apokrisziárnak. Az apokrisziár a pápa követe és állandó képviselője volt a császári udvarban, Konstantinápolyban. Ő biztosította az Egyház nyugati és keleti része között a legmagasabb szintű összeköttetést. II. Pelagius pápa kinevezte és elküldte Gergelyt II. Tiberius császárhoz. Műveltsége, hivatali ügyekben való jártassága és személyének kedvessége hamarosan nagy tekintélyt szerzett a császári udvarban Gergelynek. Minden erejével azon fáradozott, hogy a sok oldalról veszélyeztetett itáliai népnek segítséget szerezzen a császártól. Minden ilyen törekvését megghiúsította azonban a ravennai helytartó, egy különben jelentéktelen ember. Gergely ezért 585/86-ban visszatért Rómába, lemondott hivataláról, és visszavonult az általa alapított Szent András-kolostorba. A pápa gyakran fölkereste, és tanácskozott vele.

589 őszén a Tiberis megáradt, s elöntötte a várost. A lakosság egy része a vízben lelte halálát, sokan pedig az áradás után föllépett járványok áldozatai lettek. Maga a pápa is e járványban halt meg.

A római nép és a klérus a pápaságra egyetlen jelöltet látott: Gergelyt. Ő eleinte vonakodott e tisztség elfogadásától, de amikor Mauritius császár, akit apokrisziár korában Gergely keresztelt meg,

nyomatékosan helyeselte és elfogadta a választást. 590. szeptember 3-án szentelték püspökké, és azonnal teljesülni kezdtek a hozzá fűzött remények. Gergely a pápaságot az Egyház szolgálatának tekintette. A hízelgők által mondogatott „egyetemes pápa” címet elutasította, mint ahogy nem értett egyet a konstantinápolyi pátriárka „ökumenikus pátriárka” címével sem. Püspöktársaira való tekintettel így nevezte magát: „Isten szolgáinak szolgálója”.

Először a római és az itáliai népet vette gondjába. A szegényebbeket éppen éhínség fenyegette, ezért a Patrimonium Petri – ez a római egyház Campaniában, Dél-Itáliában és Szicíliában elterülő nagy birtokainak volt az összefoglaló neve – jövedelmét az ínség enyhítésére akarta fordítani. Ám a longobárdok hadjáratai, a császári hivatalnokok túlkapásai és az egyházi vagyonkezelők lelkiismeretlenségei miatt e birtokok alig-alig jövedelmeztek valamit. Ezért Gergely pápa jó gyakorlati érzéssel és emberismerettel új vagyonkezelőket választott, akik a birtokot hamarosan fölvirágoztatták. Utasította gondnokait, hogy a császári hivatalnokokkal való jó kapcsolat érdekében ne fukarkodjanak, ha ajándékot kell adniuk. Nagyon szigorúan felügyelt arra, hogy az egyházi szolgálatban a bérlők és a parasztok igazságos és emberséges bánásmódban részesüljenek. Kamatmentes kölcsönrel segítette őket az elinduláskor. Egyik gondnokának félreérthetetlenül adta a tudtára: „Hallottad, mi az akaratom, most rajtad a sor, hogy megtedd!” Gazdaságpolitikája, amely az akkori Itáliában szokatlan volt, meglepő sikerrel járt.

A most már bőségesen befolyó jövedelmeket a templomok, a papság, a longobárdok elől elmenekült szerzetesek – csak Rómában háromezer menekült apáca élt ezekben az években! – és nem utolsósorban a római nép megsegítésére fordította. Foglyokat is váltott ki a longobárdok rabságából. Bár nem kereste, hamarosan bele kellett szólnia a nagypolitikába is. A longobárdokkal szemben tanúsított magatartását az elérhetőnek látszó eredmények határozták meg. A rosszul informált Mauritius császár heves vádaskodásai ellenére magas adókat fizetett a longobárdoknak, és ezzel könnyítette a nép sorsán. Sűrű levelezést folytatott a bajor hercegnővel, Theodelindával, aki a longobárd király, Authari felesége volt; majd ennek utódával, Agilulf királynővel is, és ezzel előkészítette az egész longobárd törzs megtérését. Eljárása akkor kapta meg végső igazolását, amikor a trónörökös, Adlevald megkeresztelkedett. Hispániában a nyugati gótok későbbi királyának, Rekkarednek az arianizmusból a katolikus hitre való megtérése szintén Gergelynek volt köszönhető. A szűk látókörű kortársak nehezményezték, hogy kapcsolatban áll a hatalmas frank királynővel, Brunhildával. Kétségtelen, Brunhilda hatalomra vágyó, gátlástalan úrnő volt, ha érdekeiről volt szó. Gergelynek azonban, ha valamit el akart érni, a tényleges helyzetből kellett kiindulnia. Feladatát nem abban látta, hogy elítélje a királynőt, hanem hogy figyelmeztesse emberi kötelességeire. El is érte, hogy szabad átvonulást, kíséretet és támogatást kapott frank földön az a missziós csoport, amelyet Ágoston vezetésével Gergely az angolszászokhoz küldött. Az a törekvése azonban, hogy Kent tartományban emissziósok a szükséges egyházszerkezetet is létrehozzák, nem ért célhoz. Emberi közepszerűség akadályozta meg, hogy a misszionálásban messzemenően figyelembe vegyék az angolszászok nemzeti sajátosságait és hagyományait. Gergely liturgikus szövegeket írt, s fölkarolta a liturgikus ének ügyét. Irodalmi hagyatékában mindenütt fölfedezhető a lelkipásztori szempont. 854 levele maradt ránk, melyek a nyáj körüli fáradhatatlan munkájáról tanúskodnak. Lelkipásztori regula c. művében olyan lényeglátással fogalmazta meg a papi méltóságot, hogy a középkor számára valóban regula volt. A Jób könyvéhez írt magyarázatai annak bizonyosságai, hogy nagyon ismerte az embert, és mély életbölcsséget birtokolt. A Dialógus c. munkája az itáliai szentek csodás életrajzainak gyűjteménye.

Gergely pápa a középkorban a legolvasottabb szerző volt. Ez magyarázza, hogy VIII. Bonifác negyedikként a nagy nyugati egyházatyák közé sorolta Szent Ambrus, Jeromos és Ágoston mellé, bár teológiailag Gergely nem volt önálló gondolkodó. Felelősségtudattól áthatott cselekedetei egyházfogalmából fakadtak. Az Egyház az ő számára Krisztus. E test tagjai között – testen elsősorban az éppen élő egyházat érti – különbség van a felelősség viselésében és a döntések meghozatalában, de az összes tagok egymás szolgálatára élnek. A diakonusok, a papok és a püspökök annak az erőnek a birtokában vannak, amely Krisztus testét építi. Nagy Szent Gergelyt 604. március 12-én temették el

Rómában, s a 8. századtól ezen a napon ünnepelték. Mivel nagyböjtbe esik, napját 1969-ben szeptember 3-ra helyezték át, amely napon 590-ben püspökké szentelték.

A nagy szerzetespápa életéről, akit korának nyomorúságai készítettek oly sok cselekvésre, hogy „gondjával átölelte a földkerekséget egyik szélétől a másikig, és gyógyított minden sebet” (E. Hello), a levelei, életrajzai és a legendák tudósítanak. Egyik legendája mondja el a következő történetet:

Amikor Gergely még szerzetes volt és a kolostor íróműhelyében dolgozott, egy hajótörött képében angyal zörgetett az ajtón, s segítséget kért. Gergely adott neki egy ezüstöt. Nem sokkal később a hajótörött ismét visszajött további segítségért. Megint kapott egy ezüstöt. Mikor harmadszor tért vissza, Gergely egy árva tallért nem talált az egész kolostorban. Ezért fogta azt az ezüst tálat, amelyben az édesanyja főzeléket szokott neki küldeni, odaajándékozta a koldusnak, aki vidáman ment el. Később, amikor Gergely már pápa volt, gyakran meghívott az asztalához szegényeket. Az egyik nagycsütörtökön meghagyta a kancellárjának, hogy gyűjtsön össze tizenkét szegényt. Mikor asztalhoz ültek, Gergely meglepődve látta, hogy a vendégek tizenhárman vannak. Számon kérte a kancellártól a pontatlanságot, de az azzal szabadkozott, hogy ő csak tizenkét vendéget hozott, számoljon csak utána a pápa. És valóban, a tizenharmadik vendéget más nem látta, csak Gergely. Maga mellé vette tehát ezt a titokzatos vendéget az asztalnál, és érdeklődött a neve után. Akkor az idegen így válaszolt neki: „Tudd meg, hogy én vagyok az a hajótörött, akinek annak idején az ezüstitálat ajándékoztad. És azt is tudd meg, hogy az Úr azon a napon választott ki téged arra, hogy az Egyház feje légy.” Gergely csodálkozva kérdezte, honnan tudja mindezt. Az erre így válaszolt: „Én angyal vagyok, és az Úr azért küldött hozzád, hogy őrizzelek. Amit csak kérsz az Úrtól, általam kapod meg tőle.”

Egy másik legendából tudjuk, hogy első pápai cselekedete még a fölszentelése előtt egy könyörgő körmenet volt, amellyel a sokat szenvedett római népért vezekelt. Meztelűen ment a körmenetben, az emberek pedig imádkozva és énekelve vonultak vele a Lateránból a Szent Péter-bazilikába. Mikor a Tiberis felé közeledtek, csodálatos látványban volt részük: Hadrianus császár síremléke fölött megpillantották Mihály főangyalt, aki irgalmas tekintettel hüvelyébe helyezte lángoló kardját. És ezzel a várost sújtó csapások megszűntek. E jelenés emlékére áll ma is Mihály főangyal bronzszobra az Angyalvár felett.

Pápaságának kezdetén világosan látta az Egyház vigasztalan helyzetét: „Én, a méltatlan és gyenge ember átvettem egy öreg és a hullámok által hányt-vetett hajót. A hullámok mindenünnen bezúdulnak a hajóba, korhadt gerendáinak nyikorgása az állandó viharban szüntelenül a hajótörés veszélyével fenyeget.”

A szerzetes, aki szíve szerint inkább szemlélődő életet folytatott volna, de a körülmények miatt politikussá és a társadalmi bajok orvosává kellett válnia, nehéz hivataláról így ír:

„Nagyon kemény dolog, amit most mondok: Ha beszélek, magamról szólok, mert a nyelvem nem úgy nőtt, ahogy a prédikáláshoz nőnie kellett volna; s ha meg is találom a szót, az életem messze elmarad a szavak mögött... Mióta vállamra vettem a pásztori hivatal terhét, a lelkemet nem tudtam teljesen összeszedni, hogy igazán magamra figyeljek, mert sokfelé kell figyelnem. Egyszer az egész Egyház, másszor egy kolostor ügyeiről kell tárgyalnom, gyakran pedig egyes emberek életéről és teendőiről kell gondolkodnom. Olykor túrnöm kell, hogy polgárok kereskedelmi ügyeikkel rontsanak rám, máskor a barbárok háborús fenyegetéseivel kell szembenéznem, de ugyanakkor a farkasoktól is őriznem kell a nyáját. Ismét máskor anyagi javakkal kell foglalkoznom, hogy gondoskodhassam mindazokról, akik ezt joggal elvárják tőlem. Ismét máskor higgadtnak kell lennem bizonyos rablókkal szemben, és azon fágadozom, hogy a szeretetet irántuk is megőrizzem.”

Példaadó volt Gergely magatartása a nem keresztényekkel szemben is. A terracinai püspök egyszer féktelen buzgóságában elvette a zsidóktól a zsinagógájukat. Ezek a pápához fordultak oltalomért, s ő így írt a püspöknek: „Azt akarom, hogy orvosold a panaszt. Hiszen azokkal, akik nem tartoznak a keresztény valláshoz, szelíden, jóságosan kell bánnunk, és barátságosan kell velük szólnunk, hogy a

keménységünk el ne űzze őket, hanem elfogadják tőlünk a meghívást az evangélium szépséges hitére.” Ugyanúgy engedélyezte a megtért angolszászoknak, hogy a nagy egyházi ünnepeken tovább ápolják egyik-másik kultikus szokásukat, mert: „ha az ember föl akar jutni a magasba, nem érkezhethet meg egyetlen ugrással, hanem egyik lépcsőfokról a másikra kell föllépednie”.

Szeptember 7.

SZENT MÁRK, ISTVÁN és MENYHÉRT KASSAI VÉRTANÚK

Szeptember 7.

Körösi Márk: * Krizevac (Horvátország), 1588. Grodziecki Menyhért: * Czeszyn (Szilézia), 1584. Pongrácz István: * Alvinc (Erdély), 1582. Meghaltak: Kassa, 1619. szeptember 7.

Neveik sorrendje, a régebben föltételezett születési sorrendet tükrözi. Az újabb kutatások szerint azonban valószínű, hogy éppen Márk az (születési helyéről nevezték Körösinek), aki hármuk közül a legfiatalabb volt. 1611-ben, huszonhárom éves korában iratkozott be a római Collegium Germanico-Hungaricumba, s eszerint születési éve: 1588. Születési helye a horvátországi Krizevac (= Körös). Családi neve valószínűleg Stjepinac. Középiskolai tanulmányait Grazban végezte, ugyanott hallgatott bölcsészetet is. Majd a zágrábi egyházmegye papnövendékeként került Rómába, ahonnan pappá szentelve 1615-ben tért haza. Rövid körösi tevékenysége után Pázmány érsekprímás fölfigyelt rá, és meghívta előljárónak az Oláh Miklós primás által létesített nagyszombati papnevelő intézetbe. 1618-ban már esztergomi kanonok, komáromi főesperes, valamint a káptalan Széplakon levő birtokának uradalmi igazgatója. Itt is kapcsolatban maradt nevelőinek és tanárainak szerzetesrendjével, a jezsuitákkal. Széplaki jószágigazgatósága idején részt vett 1619 júliusában azon a nyolcnapos lelkipraktóriumon, amelyet Homonnán tartottak, s amelynek végén későbbi vértanútársa, Grodecz Menyhért letette utolsó szerzetesi fogadalmát.

Menyhért, családi neve Grodziecki, a sziléziai Czeszynben (Tessin, Teschen) született – a galíciai Grodeckből származó – lengyel családban, valószínűleg 1584-ben. Gimnáziumi tanulmányait Bécsben végezte, majd 1603-ban Brünnben (ma Brno) belépett a jezsuita rendbe. Teológiai tanulmányait Prágában végezte, ahol 1614-ben kinevezték a Szent Vencel-kollégium igazgatójává. 1618-ban beosztották tábori lelkésznek a kassai helyőrség német és különféle szláv anyanyelvű katonái mellé.

István az ősi szentmiklósi és óvári Pongrácz-család sarja, amely család már a 13. században szerepet játszott az akkori Észak- Magyarország történetében. 1582-ben született az erdélyi Alvincen. Középfokú tanulmányait Kolozsvárott végezte a jezsuiták kollégiumában. 1602-ben lépett be a brnói jezsuita novíciátusba, ahol együtt volt Grodzieckivel. Klagenfurt, Laibach (ma Ljubljana) és Graz következett ezután. 1615-ben került Homonnára a jézustársasági kollégium tanárának és hitszónoknak. Kassára őt is 1618-ban küldték, nemcsak a helyőrség magyar ajkú katonái, hanem a csekély számú katolikus egyházközség lelkipásztorának. Érkezését megelőzte a híre: homonnai működése annyira sikeres volt, hogy Alvinczi Péter, Kálvin híveinek híres kassai prédikátora fölpanaszolta, hogy „amíg ez az egy jezsuita él, addig felekezetünk nem remélhet nyugtot”. Bethlen Gábor erdélyi fejedelem támadása 1619 augusztusában Sárosban találta Pongráczot, aki késedelem nélkül Kassára sietett. Ide menekült Bethlen vezérének, Rákóczi Györgynek hadai elől Körösi Márk és Grodziecki Menyhért is.

Midőn Rákóczi hajdúi szeptember 3-án a város falai alá érkeztek, Dóczi András császári főkapitány kevés katonájával kilátástalannak látta a harcot, tekintettel a város protestáns vezetőségére. Másnap létrejött a város átadásáról szóló szerződés, melynek az volt a kikötése, hogy senkinek, se a katolikus híveknek, se a papoknak nem esik bántódása. Szeptember 5-én bevonultak a hajdúk a városba, és tüstént fölrugták a megállapodást: Dócsit bilincsbe verték, s elhurcolták Erdélybe. Rákóczi meghagyta, hogy a három papot tartsák szigorú házi őrizetben. Kétnapi éheztetés után megpróbálták hittagadásra bírni őket. Az első sikertelen kísérlet után 7-én, éjfél tájban ismét rájuk törtek, és

válogatott kínzások után Márkot és Menyhértet lefejezték, Istvánt pedig halottnak véelve egy közeli szennygödörbe vetették, s mellédobták a másik két vértanú testét is.

Elvonulásuk után Eperjessy István, a három pap házikápolnájának sekrestyése, István atya nyöszörgésére lett figyelmes. De nem tudott rajta segíteni, mert maga sem merete elhagyni a házat, és Hoffmann tanácsos, akihez Pongrácz atya tanácsára fordulnia kellett volna, szintén áldozatul esett a martalócok kegyetlenségének. Így húszórás kínlódás után István atya is meghalt...

Az első, akinek sikerült méltóbb helyre hozatni és eltemettetni a 3 vértanú holttestét, özvegy Gadóczy Bálintné volt. Fél év elteltével Bethlen és a királyi Magyarország képviselői ugyanabban a házban folytatták a béketárgyalásokat, ahol a három vértanút megkínozták. A befejező díszlakoma után az erdélyi fejedelem táncra kérte föl Forgách Zsigmondnak, a királyi nádornak a feleségét, Pálffy Katalint. Ő azonban csak azzal a föltétellel volt hajlandó táncolni Bethlennel, ha kiadatja neki a három pap holttestét. Ez megtörtént, és a hitéről meg nem feledkező asszony piros selyembe burkoltatta a drága ereklyéket, amelyeket előbb a birtokán levő sebesi templomba, majd a hertneki várba vitetett. 1635-ben szállíttatta innen a nagyszombati klarissza zárda templomába. E rendháznak ugyanis leánya, Forgách Mária volt a főnöknője. Miután II. József fölöslatta a klarisszákat, Batthyány primás engedélyével 1784-ben a nagyszombati Szent Orsolya-rendi apácák templomába kerültek a holttestek és fejereklyék.

Boldoggá avatásuk eljárását még 1628-ban indította el Pázmány bíboros, de az csak 1905-ben vezetett sikerre, amikor Szent X. Pius pápa január 15-én népes magyar küldöttség jelenlétében engedélyezte nyilvános tiszteletüket. II. János Pál pápa szlovákiai látogatása alkalmával 1995. júliusban szentté avatta őket.

Eperjessy István, a sekrestyés vallomásából tudjuk a következő részletet:

Rákóczi... először Körösit akarta megtörni... Előkelő emberekből álló küldöttséget menesztett hozzá, melynek szónoka... arra kérte, pártoljon át Bethlenhez, tagadja meg hitét, kövesse Kálvin vallását, s az esetben nemcsak szabadságát nyeri vissza, hanem megkapja a széplaki apátság birtokait is. A csábítást végig kellett hallgatnia Pongrácznak is, aki... így szólt a vesztegetőhöz: „Úgy látszik, az ördög ábrázatát viseled, mert annak feladata az embereket Krisztustól és az Anyaszentegyháztól elszakítani. Távozz hazugságaidal, te csalárd ember!” De megfelelt neki Körösi is: „Értem, mit akar Rákóczi, és mit a főrendek. De a széplaki jószág se nem az enyém, hogy valakinek elajándékozhasam, se nem az uraké, hogy tőlük elfogadhassam; annak minden jussa az esztergomi káptalannál vagyon. Ami pedig vallomását illeti, mondd meg Rákóczinak: »Inkább kívánok ezerszer meghalni, mintsem hogy ezzel az elhajlással híremet és lelkemet pokolra vessem.« Tudja meg, vannak a római eklézsiában, kik gyönyörűségesnek tartják Istenért meghalni. Tudja meg, vannak az esztergomi káptalanban férfiak, akiknek szokásuk nagy dolgokat cselekedni s el is szenvedni.” Így állta ki az első próbát; utána mindhárman térdre borultak, és Te Deum-ot énekeltek.

Szeptember 8.

SZENT KORBINIÁNUSZ püspök

Szeptember 8.

*Châtres, Melun mellett, 680 körül. +730 (?) szeptember 8.

München-Freising érseksége eredetét Korbiniánusz tevékenységére vezeti vissza, aki a 8. század elején hozzáfogott, hogy megszervezze az Egyházat Bajorországban. Életéről jól tudósít Arbo, aki 764-től 784-ig Freising negyedik püspöke volt, és Korbiniánusz csontjait Freisingbe vitette, hogy ott ébren tartsa az első püspök emlékét. Arbo ezzel személyes hálóját is lerótta, mert gyermekkorában a szent mentette meg a vízbefulladásától.

Korbiniánusz Melun vidékéről származott. Frank eredetű apja, Waltekis röviddel fia születése előtt meghalt. Anyja – akinek a neve: Corbiniana kelta származásra utal – a saját nevééről nevezte el.

Bizonyára mélyen vallásos nevelésének gyümölcse volt, hogy Korbiniánusz visszavonult a világtól, és remeteként telepedett le egy elhagyatott templom közelében. Szentségéről csakhamar csodák tanúskodtak. Önmaga iránti szigorúsága éppúgy, mint szelídsége mindazok iránt, akik a segítséget kérték, számos hívőt vonzott remeteségéhez.

Miután tizennégy éven át élt remeteként, az emberek hozzá áramlásával együtt járó növekvő nyugtalanság arra indította, hogy távozzék. Rómába indult, hogy az apostolfejedelmek sírjánál imádkozzék, és áldást kapjon a pápától. A pápa püspökké szentelte, és vándor hitszónokká tette.

Korbiniánusz az Alpokon át visszafelé vándorolt az alemannok vidékére és Bajorországba. Theodo bajor herceg megkérte, hogy Trient vidékén tevékenykedjék, Korbiniánusz azonban jobban kedvelte a magányt. Még egyszer bejárta Felső-Itáliát. Második római tartózkodása alkalmával II. Gergely, aki 715-ben foglalta el a pápai trónt, arra utasította, hogy alapítson kolostort, s onnan induljon tevékenykedni a világba. Északra visszautaztában letelepedett Mais-Meránnál lévő Kains vidékén, amelynek pompás voltát életrajzírója kiemeli. A Korbiniánusz itáliai utazásairól szóló tudósítások nemcsak a politikai és az egyházi viszonyokról tartalmaznak értékes közléseket, hanem, ami szokatlan: az országról és az emberekről is.

Egy későbbi hagyomány szerint 724-ben Korbiniánusz követte Grimoaldnak, Theodo utódának hívását, és Freisingbe ment. Ott megtelepedett a Szent Istvánnak szentelt kolostorban, és megkezdte missziós tevékenységét.

Grimoald az egyházi tilalom ellenére vette nőül testvére özvegyét, Pilitrudot, ezért Korbiniánusz meghagyta neki, hogy váljanak el.

Amikor Korbiniánusz észrevette, hogy Pilitrud az életére tör, el akarván kerülni würzburgi Szent Kilián (lásd: 350. o.) sorsát, visszavonult Kainsba.

Grimoald halála után azonban az utóda, Hugibert visszahívta Freisingbe, ahol még néhány termékeny év várt rá.

Halála után Kainsban temették el.

Amikor az általa lerakott alapokon Szent Bonifác (lásd: A szentek élete, 247. o.) megalapította Freising püspökségét, ereklyéit visszavitték. Freising évente november 20-án emlékezik meg erről az eseményről.

A közép-európai, s különösen a bajorországi egyház korai története számára felbecsülhetetlen forrás Korbiniánusz élete.

Szeptember 9.

CLAVER SZENT PÉTER jezsuita misszionárius

Szeptember 9.

*Verdú, 1580. június 25. +Cartagena, 1654. szeptember 8.

Juan Pedro Claver 1580-ban született. Szülei egyszerű és jóra való, mélyen vallásos parasztok voltak. 1593-ban meghalt az anyja, s ő röviddel ezután megkezdte teológiai tanulmányait. Az első bevezetéseket a tudós vichi püspöktől, Pedro Jaimétől kapta; ő adta fel aztán neki a tonzúrát is. Ezt követően a barcelonai egyetemen tanult, majd 1602. augusztus 7-én felvételét kérte a Jézus Társaságba. Tarragonai noviciátusa után 1604. augusztus 8-án tette le fogadalmát. Elöljárói elismerték értelmességét, az átlagot meghaladó ítélőképességét s kiemelkedő jámborságát és felebaráti szeretetét. 1605-ben tanulmányai folytatására Mallorcába küldték. Ez az idő iránymutató lett egész további életére. Itt, a pálmai Montesión jezsuita kollégiumában ismerte meg a fiatalember

Rodriguez Szent Alfonzot (1531--1617), a rendház kapusát. A nyolcvanéves szerzetes példájából tanulta meg a legnagyobb hősiességet kívánó szentség kemény és szeretettől áthatott útját.

Amikor Péter huszonnyolc évesen ismét Tarragonába érkezett, engedélyt kért arra, hogy a Nuevo Reino de Tierra Firmébe (Új-Granada egy része a mai Kolumbia északi táján) mehessen. Barcelonában befejezte teológiai tanulmányait, majd Sevilleből 1610. április 15-én elindult Amerikába, ahonnan aztán nem is tért vissza többé.

Pedro Claver egy volt a sok misszionárius között. Megjelenése azonban különleges jelentőségűvé vált hősies alázatossága, felebaráti szeretete és ama cél által, amelyet ez a misszió tűzött maga elé: hogy az Evangéliumot hirdesse a néger rabszolgák között.

Annak idején Bartolomé de Las Casas (1474--1566) domonkos atya javasolta, hogy az indiákat mentesítsék a munkavégzés alól, és néger rabszolgákkal pótolják őket. Francisco Ximénez de Cisneros (1436--1517) bíboros támogatta ezt az elképzelést, a spanyol korona pedig hozzákezdett, hogy néger rabszolgákat küldjön Amerikába az indiák pótlására.

Akadott egy férfi, Alonso de Sandoval atya, aki az lett a feketék számára, ami Las Casas volt az indiáknak. Bár neve csaknem ismeretlen maradt, az egyháztörténet első apostolainak egyike volt, akinek eljutott a tudatába a feketék rabszolgává tételének semmivel sem menthető igazságtalansága. Neki köszönhető a cartagenai feketék közti apostolság kezdete. Sevilla érseke, Don Pedro Castro y Quiñones, akihez Claver Péter gyermeki engedelmességgel kötődött, gondoskodott ennek az apostolkodásnak a kiépítéséről.

Rodriguez Alfonz testvér alázatosságától befolyásolva Péter ismét elutasította a papságot, de a munkatársat kereső Sandoval rábeszélésére 1616-ban mégis kérte a szentelést. A jezsuiták generálisa, Muzio Vitelleschi (1563--1645) ezt írta neki akkor: „A négerok lelki segítéséért és oktatásáért vállalt gond... olyan feladat, amelyet nagyra becsülök és nagyon dicséretesnek tekintek”.

Gazdag lelki előkészületek után, amelyben a készség és a szemlélődés hősies alázattal párosult, feltétlen engedelmisséggel az Egyház iránt és Sandoval tapasztalt vezetésével fogott hozzá Claver Péter új apostolságához. Az első naptól kezdve olyan fenntartás nélkül adta át magát munkájának, hogy barátai csak csodálkozni tudtak, a színesbőrűek pedig tisztelettel vették körül. A néger rabszolgák fogadására szolgáló nagy amerikai kikötő Cartagena volt. Senki sem gondolt ezeknek az embereknek a nyomorúságára, betegségére, rémes haldoklására és megaláztatására, akiket a szülőföldjükön összefogdosztak és szabad emberekből dolgozó állatokká tettek.

Péter egy kis cellát választott magának a jezsuita kollégium kapuja mellett, hogy minden odaérkező színesbőrűnek a rendelkezésére állhasson. Volt itt dohány, datolya, cukor és ezer más, amit a négerok szerettek. „Claver atyának voltaképpen négernek kell lennie, mert egy fehér sohasem szeretett volna minket ennyire” – mondták a cartagenai négerok.

Amikor egy galeone (ennek a kornak gyors mélytengeri hajója) felbukkant a láthatáron, Cartagena egész kikötője meglevenedett. A kikötéskor már hallatszott a jellegzetes lárma: jajgatás, kiabálás, tompa, fájdalmas és szomorú hangzavar... Az egész kikötőben csak egy vagy két ember akadt, aki arra gondolt, hogy ezek a betegségtől és kimerültségtől elcsigázott emberek Isten gyermekei és valójában szabad emberek: Claver Péter és Sandoval, aki 1622-től kezdve egyedül Péterre hagyta ezt a munkát. „Tegnap – írta Péter –, május 30-án, Szentháromság ünnepén kikötött egy nagy hajó... Azonnal odasiettünk, két hátaskosarunkat megtöltve narancssal, citrommal és dohánnyal... Még mielőtt a hajó kikötött volna, már a betegek mellett voltunk... Cseréptörmeléken és téglákon feküdtek: ezeket használták fekhelyül; teljesen meztelenek voltak, egy szál ruha nélkül... Utat törtünk a többiek tömegén át, és a betegeket két csoportba gyűjtöttük: az egyik mellé a társam szegődött, a másikhoz én...” Még mielőtt az érkező, rabszolgákkal megrakott hajók lehorgonyoztak volna, tudta, hogy melyik népből valók az érkező színesbőrűek, és ennek megfelelően oktatta ki a tolmácsait. Ők voltak „a jobb keze”. Claver Péter keresztlési jegyzéket vezetett. 30.000-nél több keresztséget szolgáltatott ki. Minden megkeresztelt rabszolga kapott egy érmet, s a nyakában hordta, hogy felismerjék keresztény voltát. Ebben az időben – 1620 körül – fogadta meg Péter, hogy a rabszolgák

örökös rabszolgája lesz: „Petrus Claver, Aethiopum semper servus.” Harmincnégy évet töltött az életéből a cartagenai kikötő körzetében.

Amennyire csak lehetett, figyelemmel kísérte védenicei sorsát, és gondoskodott arról, hogy hitoktatásuk folytatódjék. Ennek a férfinak az alakja, aki maga a legnagyobb szegénységben élt, kitörölhetetlenül belevésődött az odaérkező feketék mindegyikébe.

Mindezekon kívül törődött a foglyokkal és az inkvizíció foglyaival is. Egészen különleges módon szentelte magát azoknak, akik eretnokségbe estek, vagy az iszlám hívei lettek.

Élete vége felé alig aludt, vezeklő gyakorlatokat végzett vagy szemlélődött. Misztikus volt, de egyben a feketék apostola lett. Hetvenévesen sem csökkent nagy tettereje; mindig kész volt a határozott beavatkozásra s a nehézségek gyors megoldására. 1651-ben betegeskedni kezdett; le kellett mondania apostoli tevékenységéről. Amikor benultan és fájdalmak között feküdt, önmagát és szenvedését áldozatul ajánlotta fel fekete testvéreiért.

1654. szeptember 7-én végigfutott a hír a városon, hogy haldoklik a szent. Hatalmas embertömeg gyűlt a halálos ágya köré: szerzetesek és szerzetesnők, a püspök, gazdagok és szegények, rabszolgák és gyermekek. 1654. szeptember 8-án halt meg Claver Péter.

1850. július 20-án avatták boldoggá, 1888. január 15-én – tanítójával, Alonso Rodriguezzel együtt – XIII. Leó pápa szentté avatta. 1896. július 7-én pedig ugyanez a pápa az egész néger misszió védőszentjévé tette.

Szeptember 11.

***BOLDOG PERBOYRE JÁNOS-GÁBOR* lazarista misszionárius, vértanú**

Szeptember 11.

*Puech, 1802. január 6. +Vucsangfu, 1840. szeptember 11.

Jean-Gabriel Perboyre 1802. január 6-án született a dél-franciaországi Mongesty község egy kis tanyáján, mélységesen keresztény lelkületű parasztcsaládban. Jövőjére döntő lett apja testvére, aki Páli Szent Vince (lásd: A szentek élete, 542. o.) lazarista közösségének tagjaként a legnehezebb években is a hit fenntartásán fáradozott, majd a forradalom által feloszlott kongregáció visszaállítása után a montaubani iskolát vezette. János-Gábor két és fél évig járt ebbe az iskolába, majd érettségi vizsgát tett. Egy népmisszió hatására elhatározta, hogy hithirdető lesz Kínában, ahol 1783-ban a francia lazariszták felváltották a francia jezsuitákat. Szilárd elhatározása legyőzött minden ellenállást, még a nagybátyját is. Mivel azonban a forradalom és a háborúk következtében még nem állt fenn rendezett noviciátus, a nagybátyja nyújtotta számára az első bevezetést a szerzeteséletbe. 1820. december 28-án János-Gábor letehetette első fogadalmait. Elöljárói Párizsba küldték tanulmányai folytatására. Legnagyobb mintaképei és tanítómesterei voltak: a teológiában Aquinói Szent Tamás (lásd: A szentek élete, 67. o.), a lelkiéletben Szent Bonaventura (lásd: A szentek élete, 352. o.), Clairvaux-i Szent Bernát (lásd: A szentek élete, 470. o.) és különösen Avilai Szent Teréz (lásd: A szentek élete, 589. o.).

Csaknem huszonkét évesen fejezte be János-Gábor teológiai tanulmányait; mivel még túlságosan fiatal volt ahhoz, hogy pappá szenteljék, tanítóként küldték a montdidier-i lazariszták kollégiumába. Két éven át folytatta itt áldásos tevékenységét. Mint később Ozanam, tanítványait rendszeresen magával vitte a szegényekhez, betegekhez és foglyokhoz, és gyakorlatilag próbálta őket bevezetni a lazariszták alapítójának szellemébe. 1826. szeptember 23-án végre pappá szentelhettké az irgalmas nővérek anyaházának kápolnájában; annál az oltárnál mutatta be első szentmiséjét, amely alá Páli Szent Vince csontjait rejtették a forradalom idején.

János-Gábort felszentelése után kinevezték a dogmatika tanárává Saint-Flour szemináriumába. Spekulatív adottsága, amely már Montdidier-ben is megmutatkozott és mély jámborsága kedvelté tették mint tanárt. Ehhez járult természetes nyitottsága a kor iránt. Bár mindvégig éles ellenzője volt

az állami abszolútizmusnak és a gallikanizmusnak, Lamennais-nek és körének eszméit ifjúkori lelkesedéssel fogadta magába. Lamennais római elítélése után azonban magatartása világos volt, és egyértelműen azonosult a Szentszékével. János-Gábor olyan mértékben élvezte előljárói bizalmát, hogy már a következő évben egy kis szeminárium rektorává nevezték ki. Fiatal és lelkes lazaristákból és világi papokból létrehozott egy pompás élcsapatot, amely nemcsak az akkoriban ismét magasra csapó forradalmi hullámokkal szállt szembe, hanem a fiatalságot is magával ragadta. Bár a rábízott feladatot hűségesen teljesítette, a missziókért, különösen a kínai misszióért való lelkesedése eleven maradt. Munkája annyira megviselte egészségét, hogy az újoncmester könnyebb feladatával bízták meg.

1829-ben Louis (Lajos) testvérét a kínai misszióba rendelték. 1830-ban indult el, de útközben 1831. május 2-án Indonéziában meghalt. Négy kínai útítársát, akiket a franciaországi anyaházban szenteltek pappá, a haldokló azzal vigasztalta, hogy testvére hamarosan megérkezik. János-Gáborban egyre erősebben ébredt fel a vágy, hogy korán elhunyt testvére helyébe lépjen. Úgy tűnt azonban, hogy a házi orvos határozott ellenvéleménye megghiúsítja terveit. Csak amikor az utóbbi megváltoztatta ítéletét, vált szabaddá János-Gábor számára az út Kínába. 1835. március 21-én indult el két kísérőjével Le Havre-ból, s augusztus 29-én érkeztek meg Makaóba. A kínai üldöztetés miatt, amely végül áterjedt a hosszú ideig megkímélt Kantonra is, a francia lazaristák prokurátora, J. B. Torrette Makaó portugál gyarmatra menekült; ott mint franciát nem fogadták éppen szívesen, de legalább megtűrték. Így adódott, hogy az újonnan érkezetteknek csak az éj leple alatt volt tanácsos felkeresni a prokuratúrát, s ott nagy visszavonultságban és rejtettségben éltek. 1835. december 22-én – megint csak az éjszaka sötétjében – elhagyhatta a várost, és tengeri úton eljutott Fukien tartományba. A belső-kínai Hupe tartományt jelölték ki missziós területéül. A dzsunkán való utazást nehezítette, hogy mint idegennek a szigorú kínai törvények miatt nappal el kellett rejtőznie. Az utazás Kiangszi tartományon át Hupeig különösen keserves volt: csaknem négy hónapig tartott, részben gyalog, részben kis csónakokban a hajózható folyókon. 1836. július 27-én János-Gábor súlyos betegen érkezett céljához. Csak három nap múlva tudta elkezdni hittérítő munkáját; hosszú útját és betegsége napjait a kínai nyelv tanulmányozására használta fel.

Felgyógyulása után előljárója, A. Rameaux a szomszédos Honan tartományba küldte az ott élő mintegy 1.500 keresztény lelki gondozására. Egy éven belül sikerült János-Gábornak felkeresnie az óriási terület valamennyi keresztényét. Eleinte egy kínai testvér kísérte. Felfedeztetés veszélye miatt éjszakánként utaztak, a nappal apostoli munkában, a keresztények oktatásában és a szentségek kiszolgáltatásában telt el. Az egyes közösségek nagysága szerint nyolc- tizennégy napig maradt egy helyen. Az utak és a közlekedési eszközök rossz állapota miatt nehéz apostolság volt ez. Ám társaival együtt minden fáradságot magától értetődően vállalt. A misszió leírásakor így nyilatkozott: „... ha bárki is önsanyargatásra és nélkülözésre vágyakozik, itt bőven talál alkalmat arra, hogy kincseket gyűjtsön az ég számára”.

1838 januárjában János-Gábort kinevezték a Hupe tartománybeli Csajuenkov mintegy 2.000 keresztényt számláló közösségének misszionáriusává. Csajuenkov messze a hegyek között feküdt, ezért viszonylag nagy biztonságot jelentett, bár a keresztények nagy területen oszlottak el. János-Gábornak a lelkipásztorkodás különféle területein már volt néhány szerencsés kezdeményezése. Így például amikor Isten igéjének hirdetésébe belevonta híveit, akik a vásár- és ünnepnapok délutánjain párbeszéd formájában adták elő a hithirdető által megadott témákat. Hívei szerették, mert megértéssel és jó szívvvel volt a szegény hegyilakók iránt. Európaiak és kínaiak egyaránt szívesen keresték fel, hogy a hegyvidék nyugalalmában felüdülésre és vigasztalásra leljenek.

1839. szeptember 12-én Mária névnapját különleges ünnepélyességgel ülték meg, mert három európai pap találkozott össze: két lazarista és egy ferences (Rizzolati). Szeptember 15-én jelentették nekik, hogy hamarosan mandarinok és katonák érkeznek. Mivel rövidesen kiderült, hogy ez a népes csapat idegen misszionáriusokat és keresztényeket keres, a misszionáriusok számára nem maradt más hátra, mint a menekülés. A másik két hithirdetőnek már az első napon sikerült jelentős előnyre szert tennie az üldözőkkel szemben. János-Gábor a legközelebbi hitoktatók egyikénél keresett

menedéket. Itt egy másik hitoktató árulása folytán már a következő napon letartóztatták, és megkötözve Kucsing fogházába vitték. Megkezdődött csaknem egy évig tartó szakadatlan keresztútja.

A tartomány fővárosában, Vucsangban az elfogott keresztényekkel együtt polgári és katonai bíróság előtt fogták perbe. A keresztények közül sokan elhagyták hitüket. Az állhatatosakat északra, Tatárországba történő száműzésre ítélték. A hatóságok egész dühe az elgyengült és beteg francia papra összpontosult. Minduntalan visszatértek arra az alapvető kérdésre, hogy megtagadja-e a hitét vagy nem. Ismételten megkérdezték tőle, hogy tudja-e, hol tartózkodik a többi misszionárius. Minden tagadó választ botbüntetéssel toroltak meg. Rizzolati, aki vucsangi rejtékhelyéről figyelemmel kísérte az eseményeket, szégyenkezve közli, hogyan viselt el János-Gábor érte is negyven bambuszütést. Az alkirály, aki magára vállalta a per lefolytatását, nem tudott elérni semmit kegyetlenkedésével, úgyhogy nem maradt más hátra, mint hogy kiszabja a halálbüntetést.

Mivel a halálos ítéletet a császárnak meg kellett erősítenie, a foglyot felügyelőire bízták. Hősies állhatatosságával, állandó szelídségével és türelmével sikerült megnyernie ezeknek a hétpróbás és durva embereknek az elismerését. Ezt használta fel Rizzolati, hogy a foglyról közvetítők révén gondoskodják. 1840. szeptember 11-én a császár megerősítette a halálos ítéletet. Ugyanazon a napon kivégezték. Már 1843-ban megkapta az Isten tiszteletre méltó szolgálója címet, 1889. november 9-én pedig boldoggá avatták.

[15] Ozanam, Antoine-Frédéric (Milánó, 1813 – Marseille, 1853): a világiak szeretetszolgálatának egyik francia úttörője, irodalomtörténész, a Sorbonne tanára. Boldoggá avatása 1954 óta folyamatban van. [16] Lamennais, Hugues-Félicité-Robert (St.-Malo, 1782 – Párizs, 1854): pap a modern katolicizmus egyik úttörője. 1804-ben tért meg, írásaival a pápaságot védelmezte, 1830-ban kiadta az első modern katolikus napilapot. Demokrata-liberális nézetei miatt 1836-ban kiközösítették. Hatása egész Európa filozófiájában és teológiájában érezhető volt.

Szeptember 13.

ARANYSZÁJÚ SZENT JÁNOS

Szeptember 13.

*Antiochia, 344--347 között +Komana, 407. szeptember 14.

János ugyanabban az Antiochiában született, amelyben Szent Lukács és Antiochiai Szent Ignác. Családja gazdag volt, de apja, a magas rangú császári katonatiszt korán meghalt. Jánost az édesanyja nevelte, aki húszévesen maradt özvegy, és nem ment újra férjhez. Teljesen a fiának szentelte életét. Gondoskodott róla, hogy János a világi kultúrát éppúgy elsajátítsa, mint a vallási műveltséget, megóvta a nagyvárosi élet veszedelmeitől, s fia egyébként szigorú életét egy kevés kényeztetéssel ellensúlyozta. Nagy hatással volt Jánosra, aki tizennyolc éves volt, amikor megkeresztelkedett.

Erre a nevezetes napra később visszaemlékezett egy prédikációjában, amelyet az újonnan kereszteltekhez intézett. A hitben talált utat az evangéliumhoz, és egy percig nem ingadozott Platón vagy Krisztus elfogadása között. S jóllehet a műveltsége görög volt, nagyon kritikusan szemlélt mindent. Ebből következett, hogy a keleti egyházatyák közül ő a hellénizmustól leginkább független gondolkodó. Retorikai és filozófiai tanulmányai végeztével Libaniosz mester kiváló tanítványa lett, szülővárosában telepedett meg, de hamarosan lemondott a világi karrierről, visszavonult a rétorságtól, és fölvette a kisebb rendeket. El akart vonulni a pusztába a remeték közé, de édesanyja, aki érte áldozta az életét, értett hozzá, hogyan kell visszatartania fiát e lépéstől.

A város zűrzavarából azonban mégiscsak kiment János, és a város kapujának közelében bérelt lakást, hogy ott, a csendes környezetben, aszketikus élettel a Szentírás tanulmányozásának szentelje magát. Antiochiának Szent Pálíg visszanyúló keresztény hagyománya és híres teológiai iskolája volt, melynek nagy tanáregyénisége volt Tarsuszi Diodorosz. János az ő szentírásmagyarázatait hallgatta. Az antiochiai iskola sajátja az volt az alexandriai iskolával szemben, hogy a Szentírás szó szerinti

értelmét kutatta. János ezt a szellemet tette magáévá, és élesen elhatárolta magát az Alexandriában közkedvelt allegorikus magyarázatoktól éppen úgy, mint a teológiai vitáktól. Ő az evangéliumban Krisztus hívó szavát kereste. Nagyon szerette Máté evangéliumát, Szent Pál iránt pedig oly nagy csodálattal volt, hogy tizennégy naponként összes levelét végigolvasta. Bizonyára ezekből az olvasmányokból merítette azt az apostoli ösztönzést, amely végül kiszóltotta magányából. Egyelőre azonban édesanyja tiltakozása ellenére mégiscsak kivonult a hegyek közé, hogy ott a szerzetesekkel együtt kemény vezeklés és virrasztás közepette szolgáljon az Úrnak. E kemény aszkézis nem volt jó hatással az egészségére. A szerzetesek körében azt a belső békét és buzgóságot kereste, amely csak azokban a közösségekben lelhető föl, melyeknek tagjait Krisztus szeretete gyűjti egybe.

A papságot azonban többre tartotta a szerzetességnél. Azt mondta, hogy a kettő között oly nagy különbség van, mint „egy császár és az alattvalója között”. Miután a szerzetesi élet próbáját kiállotta, a missziós tevékenység felé fordult. Visszatért Antiochiába, ahol az öreg Meletius püspök 380/381-ben diákonussá szentelte. János ekkor harmincnégy éves lehetett. Feladatköre a prédikálás lett, ebben lehetett a leginkább segítségére a püspöknek. János tizenkét éven át prédikált, „akár alkalmas volt, akár alkalmatlan”, állandóan szem előtt tartva a célt, hogy a pogány erkölcsöktől, a cirkuszi játékok, a színház és a hagyományos pogány ünnepek szenvedélyes szeretetétől megszabadítsa az embereket. Néhány visszaélést a nevének kellett neveznie: a papság gyengeségét és hibáit, az Istennek szentelt szüzek otthoni közösségeit. A szegényeket sújtó igazságtalanságokkal is szembe kellett szállnia. Eközben szorgalmas irodalmi tevékenységet is folytatott.

János született szónok volt. Nagyon szemléletesen, képszerűen tudott beszélni, s ha kellett, marón gúnyos is volt. Értette a szójáték művészetét, ugyanakkor nyíltan és szenvedélyesen fogalmazott. Ám ez a ragyogó rétor moralista is volt, aki a szívek titkait nagy hozzáértéssel és finomsággal elemezte. Amikor beszédeiben jellemrajzokat ad, vagy bűnökről és viciumokról bírálattal szól, kérlelhetetlen tárgyilagosságról tesz bizonyosságot. Ha bárki más szájából hallották volna a hívők azt az ironikus ostromozást, amit Jánostól hallottak, megbotránkoztak volna. Az antiochiai nép azonban értette őt, aki csak azért támadt rájuk olykor kemény nyíltsággal, hogy jobb útra vezesse őket. És a nép megérezte, hogy ez a szónok a szívéből keresi őket, és őszintén a javukat akarja. Mindenekelőtt az egyszerű emberek tudták, hogy aki itt beszél, annak gondja van rájuk. Mily gyakran volt János a szegények szószólója! Hányszor emelt szót azok érdekében, akik éhen-szomjan haltak a városban! Ostromozta a szegények szemében botránnyos fényűzést, ugyanakkor ő maga az egyszerű emberek életét élte, és tapasztalatból ismerte ezeknek örömét és bánatát. Híre hamarosan túlszárnyalta Antiochia határát, és eljutott a birodalom fővárosába, Konstantinápolyba is.

Emberileg nézve ez lett János fölemelkedésének, de boldogtalanságának is az oka. 397-ben meghalt Nektariosz konstantinápolyi püspök, aki a pompát nagyon szerette, de egyébként jelentéktelen főpásztor volt. Eutropiosz, Akradiosz császár mindenható minisztere úgy látta, hogy János lesz a legalkalmasabb utód. Cselhez kellett viszont folyamodnia, hogy az antiochiai papot Konstantinápolyba csalja, és beleegyezését is megszerezze a püspökséghez. János mindenesetre egyik napról a másikra az egész keleti egyház legkívánatosabb állásában találta magát: a főváros püspöke, a keleti egyház első embere, a császári udvar szónoka lett. Kiválasztásánál valószínűleg az lebegett a szemek előtt, hogy János nagyszerű szónok lesz, és növelni fogja a császári udvar fényét és hírét, de hamarosan kiderült, hogy ez a szónok egyúttal kemény szerzetes és igen jó lelkipásztor is.

Kinevezésével és a székfoglalással kezdetét vette János számára a megpróbáltatások időszaka, amely végső magánnal és számkivetéssel végződött. Megújulást akart vinni a fővárosba, és ha erről volt szó, nagyon kemény volt. Új és nagy felelőssége arra sarkallta, hogy szigorúbb és csípősebb legyen, mint addig. A megújítást azonban nem másokon, hanem önmagán kezdte. A püspöki udvartartást megszabadította attól a fényűzéstől, amelyet elődje vezetett be. Véget vetett a fényes és költséges fogadásoknak. Ám ez az új stílus egyáltalán nem felelt meg annak a szellemnek, amely akkoriban az egyházi férfiak körében uralkodott. Ők sokkal szívesebben versenyeztek a világi főurak pompájával, mint az evangéliumi egyszerűségért. János keményen tiltakozott a papság azon gyakorlata ellen is, mely szerint nem a szűk rokonságból való nőekkel éltek egy háztartásban. Gondosan felügyelt a

városban kóborló szerzetesekre, és visszaparancsolta őket a kolostorukba. Mint a keleti egyház prímása – ezt a jogállást a 381. évi konstantinápolyi zsinat hagyta jóvá – joghatóságát kiterjesztette egész Kisázsia-ra, s ezzel a hatalmával beavatkozott a püspöki kinevezésekbe, letette a méltatlan püspököket és megszervezte a pátriárkátust.

Mint korábban Antiochiában, most Konstantinápolyban is különös gondja volt a szegényekre és a szerencsétlenekre. Gazdag és jóságos matrónák támogatásával szociális intézményeket hozott létre. Gondja volt a vidéki nép evangelizálására, s mindent elkövetett azért, hogy az igaz hitet a falvak és tanyák lakói is megismerjék és megőrizzék. Támadta az eretnekeket, a novatiánusokat és az ariánusokat, mégpedig kérlelhetetlenül, és e küzdelmében segítségül hívta a világi hatóságot is. Jóllehet a tévedő emberekkel szemben mindig megértő maradt, a vallási tévtanításokkal szemben nem ismert kíméletet. Éppen ezek miatt nyilvánult meg vele szemben egyre nagyobb ellenállás. Ennek ellenére tiltakozott a nyilvános szórakozások, az uralkodó réteg fényűzése ellen, s ezáltal maga ellen ingerelte a császári udvarnál leginkább befolyásos köröket. Erkölcsi követelményei hatására a papság és a püspökök támadni kezdték a főváros püspöki székében ülő, „nyughatatlan szerzetest”.

A rendszeres támadást az udvarhölgyek indították meg, de támadás érte Alexandria felől is, mert a város püspöke, Theophilosz soha nem bocsátotta meg Jánosnak, hogy nem ő lett a konstantinápolyi püspök. A végső támadáshoz az adta az alkalmat, hogy János befogadott négy szerzetest, az úgynevezett Nagy Testvéreket, akiket Theophilosz üldözött. Erre az minden erejével Jánosnak támadt, számítván a harcban az elégedetlenkedő püspökökre, kiket sikerült is a maga oldalára állítania. János Konstantinápolyba idézte Theophiloszt, hogy igazolja magát, de közben elkövetett egy végzetes ballépést: Alexandria püspöke fényes kíséretében számos püspökkel nagy bevonulást rendezett a fővárosba. János, akinek politikai ügyekhez nem volt érzéke, vonakodott attól, hogy elnököljön a kérdést tárgyaló zsinaton. És ez nagy hiba volt, mert ellenfele értett hozzá, hogyan vegye kézbe a kezdeményezést. Olyan sikerrel tette, hogy egyszer csak ő, a vádlott kezdte vádolni Jánost, és bíróként ítélkezett fölötte.

Theophilosz 403-ban összehívta az úgynevezett Tölgyfa-zsinatot, amely megfosztotta hivatalától Jánost. A császár pedig volt oly gyenge és gerinctelen, hogy aláírta a zsinati határozatot, melynek értelmében a konstantinápolyi püspöknek számkivetésbe kellett mennie. Ez a próbatét azonban nem tartott sokáig, mert a nép általános fölháborodása a zsinati végzés fölülvizsgálatára kényszerítette a császárnét. János visszatért, de a békeesség nem tartott sokáig. Az udvar ugyanis olyan ünnepséget rendezett a népnek, amely a kétségtelenül haragos és elkeseredett püspök szemében erkölcstelennek látszott, és hevesen kirohant az ünnep ellen. Válaszul Eudókia császárné elhatározta, hogy megszabadul az állandóan kellemetlenkedő prédikátortól. A püspököt a húsvéti liturgia végzése közben tartóztatták le a székesegyházban.

János elbúcsúzott a néptől, majd elhagyta templomát, és többé nem is látta viszont. A számkivetés gyötrelmes volt, mert az örmény határ közelében fekvő Kukuszkusz nevű mezővárosba internálták. Útközben a püspök egészségi állapota egészen leromlott, de azért elviselt minden megpróbáltatást. Amerre csak ment, mindenütt hirdette az evangéliumot az embereknek. Ettől a császári hatóságok még inkább felbőszültek ellene, és úgy határoztak, hogy távolabbra száműzik, egészen a Fekete-tenger keleti partjára. És a beteg püspöknek végig kellett mennie az úton, amely közben eső verte, nap égette, és szinte nem akart véget érni a vándorlás. Közvetlenül a halála előtt érkezett meg Komanába, ahol az emberek nagy szeretettel és jószággal fogadták, de nem maradhatott közöttük.

Alig indult azonban ismét útnak, öt kilométer megtétele után összeesett. Bevitték egy kápolnába, amely Szent Basziliosz vértanú tiszteletére volt szentelve. Ráadták halotti ingét. Még egyszer magához vette az Oltáriszentséget, amelyről oly sokszor és oly szépen prédikált, majd keresztet vetett magára, és ezek voltak az utolsó szavai: „Hála legyen Istennek mindenért. Amen.” A püspököt, akit életében annyi értetlenséggel vettek körül, a halála után általános tisztelet övezte. Holttestét nagy ünnepélyességgel vitték vissza székvárosába.

Igaz, János püspök nem volt úttörő teológus, de tagadhatatlanul páratlan lelkipásztor volt. A keleti egyházatyák közül az ő beszédei vesztettek a legkevesebbet az idők folyamán frissességükből és hatékonyságukból. Méltán illették az „Aranyszájú” jelzővel.

Ünnepét Rómában a 13. század óta január 27-én, ereklyéinek Konstantinápolyba történt átvitele napján ülték, mivel halála napján a Szent Kereszt felmagasztalásának ünnepe van. 1969-ben szeptember 13-ra tették az ünnepet.

A tetterős pátriárkát és istenáldotta szónokot – akit később csak Aranyszájú Szent Jánosként emlegettek – úgy szokták jellemezni, mint aki világosságával, erejével, képgazdagságával és bensőségességével a keresztény szellem és a görög forma egyesülésének mintaképe. Minderről homíliái és kortársainak följegyzései adnak számot.

János édesanyjáról, Anthuszáról a mester, Libaniosz így nyilatkozott: „Micsoda csodálatos asszonyok vannak a keresztények között!” Ez a tanító igen nagyra becsülte Jánost. Egyszer Jánosnak egy dolgozatát, amely a császárt dicsőítő beszéd volt, fölolvasta a többiek előtt, és hozzátette: „Boldog a szónok, kinek ilyen dicsőretre méltó császára van; de boldog a császár is, kinek idejében ilyen szónokot mondhat magáénak a világ!” S mikor a halálos ágyán megkérdezték Libaniosztól, ki legyen az utóda, azt mondta: „Ha a keresztények el nem szakították volna tőlem, Jánost választanám.”

Azokban az években, amikor még Antiochiában prédikált, a nép olyan lelkesedéssel hallgatta, hogy egyszer ezt mondta nekik: „Úgy csüngtök az ajkamon, mint ahogy a fecskefiókák várnak eledelre a fészek szélén.” Beszéde gyakran két óránál is tovább tartott, s jóllehet nem mindig a hallgatóság szája íze szerint beszélt, amikor befejezte, tapsal és hangos kiáltással fejezték ki tetszésüket.

387-ben Antiochiára újabb adót vetett ki a császár. A nép erre föllázadt, s fölháborodásukban összetörték egy császárszobrot, és darabjaival a gyerekek játszadoztak az utcán. Ám hamarosan rádöbbenek a felségsértés súlyosságára, és a népet pánikszerű félelem fogta el. Annyira féltek a császár bosszújától, hogy sokan már összeszedték a holmijukat, és arra gondoltak, hogy kiköltöznek a városból. Akkor az öreg Meletiosz püspök útra kelt, hogy megengesztelje a haragvó császárt. Beszédével, amelyet János írt meg számára, olyan hatást ért el, hogy a császár sírva fakadt. E szavakkal küldte haza a püspököt: „Vonakodhatom-e attól, hogy megbocsássak az én alattvalóimnak, aki magam is halandó ember vagyok? Menj csak, atyám, gyorsan térj vissza nyájadhoz, és a kegyelemmel vidd el nekik újra a békét és a nyugalmat!” Miközben a püspök Konstantinápolyban járt, János otthon a néppel imádkozott, és beszédeivel buzdította az embereket.

Eutropiosz miniszter keresztülvitte, hogy hívják meg Jánost a konstantinápolyi püspökségre. Azt azonban jól tudta, hogy Jánost a rang nem vonzza, s hogy az antiochiai nép mennyire ragaszkodik hozzá. Ezért cselhez folyamodott: egy szép napon császári küldöttség kopogtatott Jánosnál azzal a kéréssel, hogy mutassa meg nekik a város közelében lévő vértanúsírokat. János gyanútlanul elindult, kiment a küldöttekkel a város kapuján, és beszállt a kocsijukba. Mikor azután egyre gyorsabban kezdtek robogni rossz irányban, észrevette, hogy fegyveresek veszik körül, s ha tetszik, ha nem, bele kell nyugodnia a változtathatatlanba. Mikor megérkeztek, a miniszter ezzel fogadta: „A császár szerencsésének tartja, hogy ilyen híres szónokot és méltó papot emelhet a város pátriárkai székébe. A szenteléshez és a székfoglaláshoz már minden elő van készítve!”

Eutropiosznak azonban nemsokára észre kellett vennie, hogy a püspök nem illeszkedik az ő terveibe, ezért sokféleképpen kötekedni kezdett vele. Úgy fordult azonban a sors, hogy Tribigild, a gót csapatok parancsnoka a gonosz miniszter kiadatását követelte. A császár teljesíteni akarta a kívánságot. Eutropiosz végső kétségbeesésében a székesegyházba menekült, és ott kért menedékjogot. Röviddel korábban ő volt az, aki rávette a császárt, hogy a templomoknak ezt a jogát szüntesse meg! Meg is ragadták ellenségei, és már vonszolták az oltártól kifelé, hogy dorongokkal agyonverjék, amikor a püspök beavatkozott, és sikerült elérnie, hogy nem ölték meg ott nyomban.

Amikor János pátriárkát a császárné és az alexandriai püspök, Theophilosz ármánykodásai eredményeként száműzték, a nép az ő oldalára állt. János egy megindító beszéddel búcsúzott övéitől: „Hatalmas hullámok, félelmetes viharok támadnak, de nem félünk a pusztulástól, mert sziklán állunk. Tombolhat a tenger, hiába tajtézik, ezt a sziklát nem tudja szétzúzni. Hánykódhat a vihar, Krisztus hajója el nem merül. És valóban, mitől félünk? A haláltól? Nekem az élet Krisztus, a halál nyereség! A száműzetéstől? Az Úr a föld és rajta minden! A vagyon elvesztésétől? Nem hoztunk e világra semmit, és nem is viszünk semmit magunkkal! Ami a világ szemében rettenetes, azt én semmibe veszem; amit göggel birtokol, azt én megvetem...” Mikor pedig az emberek beletörődtek püspökük száműzetésébe, megindultak az elemek: a következő éjszakán földrengés rázta meg Konstantinápolyt. Mindenkit halálfélelem kerített hatalmába; a császárné idő előtt szült, és mindebben Isten büntető kezét látta, ezért visszahívatta Jánost. Amikor hírért vették hogy közeledik, az egész város fölujjongott. A hívők fáklyákkal és gyertyákkal vonultak ki elébe, s örömköltés és himnuszok hangjai mellett vitték be a katedrálisba. A büszke Eudókia császárné gyűlölete azonban nem hunyt ki. Nemsokára elérte, hogy a császár kitiltotta templomából a püspököt. János tiltakozott: „Istentől, az én Üdvözítőmtől kaptam e templomot, azért, hogy a nép üdvösségét szolgáljam benne. Ezért nem hagyhatom el! Ha azonban mindenáron el akarsz innen távolítani, akkor erővel vitessél ki, mert tiéd a város. Akkor igazolni tudom, hogy miért nem vagyok a templomban.”

Eudókia szobrának leleplezése alkalmából olyan lármás ünnepséget rendeztek a városban, hogy az zavarta a liturgiát. Ezért János a következő szavakat szötte beszédébe (éppen Keresztelő Szent János ünnepe volt!): „Heródiás ismét tombol, ismét tajtézik, ismét táncol, újra csak azt akarja, hogy János fejét tálcán szolgáltassák ki neki!”

A császárné e szavakat magára értette. Ezért nagyszombaton – János püspök épp a keresztelést végezte – fegyveres csapat hatolt be a templomba, és kivont karddal kikergették a híveket. Egy katechumen úgy megsebesült, hogy vére pirosra festette a keresztvizet. A pátriárkára pedig ismét kimondták a száműzetést. Néhány órával távozása után leégett a Szófia-templom és a szenátusi palota.

Harmincegy évvel később a halott püspök diadalmasan vonult be egykori székvárosába. S akinek éjnek idején, titokban, száműzötten kellett elhagynia a várost, most győztesként tért haza. Megszámlálhatatlan fáklyás csónak ment a hajó felé, amely a szent ereklyéit hozta, majd ünnepélyes menetben vitték szarkofágját az Apostol-templomba. II. Theodóziosz császár és szent nővére, Pulcheria elébe járult, és csendes főhajtással tisztelgtek a szent püspök előtt, bocsánatot kérve tőle mindazért, amit a szüleik vétettek ellene.

Szeptember 15.

GENOVAI SZENT KATALIN özvegy

Szeptember 15.

*Genova, 1447 április/május. +Genova, 1510. szeptember 14/15.

Caterina dei Fieschi 1447 áprilisában vagy májusában született Genovában. Apja, a hatalmas Fieschi családból származó Giacomo, aki 1438--1439-ben Nápoly alkirálya volt, Katalin születése előtt meghalt. Anyja, a genovai nemes Francesca di Negro nevelte fel Katalint négy testvérével együtt.

Katalin életének időszaka egyike volt a liguri köztársaság történetében a legviharosabbaknak. A guelf Fieschi és a ghibellin Adorno család közti állandó harc ideje volt ez.

Aliguri köztársaság politikai változásai 1464-től kezdve még zavarosabbak lettek. Városharcok és háborúk dúltak. Genova gazdasági helyzete Konstantinápoly eleste (1453), Perának és a Fekete-tenger melletti birtokainak elvesztése után súlyossá vált. A lakosságot igen megviselték a háborúk és a drágaság, és többször is meglátogatta a pestis, amely 1493 és 1494 folyamán pusztított a legerősebben.

Mindezek ellenére gazdag és eleven humanista kultúra virágzott fel. A vallásosság olyan érsektől, mint amilyen az 1463 óta uralkodó Paolo Fregoso volt, nem kapott ösztönzést, mégis kibontakozott a megújulás. Ebből a háttérből kell tekintenünk Katalin alakját.

Családi és várospolitikai okokból Katalint már tizenhat évesen férjhez adták Giuliano Adornóhoz, aki akkor Scio sziget kormányzója volt. Katalin külső szépségének megfelelt gazdag lelki élete: tizenkét éves korától az imádságnak szentelte magát; szeretet és részvét ragadta meg Krisztus szenvedése iránt. Nem ilyen volt férje, „aki miatt annyit szenvedett, hogy alig bírta elviselni az életet”.

Mivel Giuliano elhanyagolta, házasságának első öt évében magába zárkózott. „Menekült e világ embereinek társaságától, szomorúság látszott rajta, amely elviselhetetlen volt a számára anélkül, hogy tudta volna, mit is akar.” Visszahatásként azután következett egy olyan korszak, amelyben Katalin megkísérelte, „hogyan tegyen, mint mások”, anélkül azonban, hogy békére lelt volna. Csaknem a kétségbeesés határáig jutott el, és 1473-ban, ünnepének vigíliáján Szent Benedekhez fordult. Másnap nővére tanácsára, aki már jó ideje a Madonna delle Grazie kolostorban élt, elment a nővérek gyóntatóatyjához. Alig térdelt le, teljesen váratlanul „végtelen istenszeretet” ragadta meg „szegénységének, hibáinak és Isten jóságának belső szemlélésével”, úgyhogy csaknem eszméletét veszítette, mialatt „izzó szeretettel hangzott fel benne: Soha többé a világot, soha többé a bűnt!”

Néhány hónappal ezután férje, Giuliano is megtért. Katalinnal együtt letelepedett a pammatonei kórház egy melléképületében, s a betegek és szegények szolgálatának szentelték magukat. Katalin megtérését négyéves vezeklés követte. Gyakran gyónt, és mindennap szentáldozáshoz járult (ez abban az időben egészen ritka volt). Az 1477-től 1499-ig tartó második korszakot az jellemezte, hogy nem volt pap lelkivezetője. Csak belső sugallat vezette Katalint, tiszta szeretet, amely teljesen áthatotta, átformálta, és teljesen másoknak, felebarátainak a szolgálatára indította. Ezt a mozzanatot így írta le a Lelki párbeszédben: „Sohasem akarom – mondja a Lélek –, hogy választhass, mindig mások akaratát kell tenned. Ezekben a gyakorlatokban (mindenféle jámbor tevékenységben) formállak; meglátom majd, hogy mire lesz szükség, mert a tetszés és nemtetszés minden rendetlenségét ki szeretném kapcsolni. Meg akarok tisztítani minden tökéletlenségtől, és nem szeretném, hogy valaha vesztegelj, akár tetszésből, akár nemtetszésből. Olyannak kell lenned, mintha meghaltál volna. Ezt pedig a tapasztalat által szeretném meglátni, mert olyan próbák elé akarok állítani, amelyeket jónak látok.” 1489-ben a pammatonei kórház vezetőjévé választották, és nyolc évig maradt ebben a szolgálatban. 1497-ben meghalt Giuliano.

A harmadik, 1499-ben kezdődött szakaszban befejeződtek szigorú böjtjei. Cattaneo Marabotto (aki megírta az életrajzát, és lelki üzenetének az áthagyományozójává is vált) lett a lelkivezetője. Tanítványok csoportja sereglett köréje: papok, szerzetesek és világiak, s a tevékenységük révén kórházak, közhasznú zálogházak, oratóriumok, mindenekelőtt pedig az isteni szeretet testvérületei vagy társaságai. Ez a „tisztulás” korszaka volt, a nagy misztikus próbatételeké, a betegségeké, amelyek Katalint 1506/1507 óta kínozták, és haláláig kísérték. Katalin számára Isten szeretet, tiszta, egyszerű szeretet. Katalin válasza is szeretet. „Szeretetem oka – mondta Katalin gyakran – nem más, mint ez a szeretet.” Egyébként nem volna igazi szeretet, „hanem beszennyezné az önszeretet”. És az önszeretet Katalin számára „mindig az igazi szeretet ellentéte”.

Romlatlan testét Genovában őrzik. 1737-ben avatták szentté, miután 1684-ben a Genovai Köztársaság a város védőszentjévé választotta. 1944 óta az olasz kórházak egyik védőszentje.

Szeptember 16.

SZENT CIPRIÁN KARTHAGÓI PÜSPÖK

Szeptember 16.

*Karthagó, 200/210. +Karthagó, 258. szeptember 14.

Ciprián püspök, teljes nevén Thascius Caecilius Cyprianus az ősegyház azon kevés szentje közé tartozik, akiről részletes életrajzi adatok maradtak ránk. Jelentőségét azonban nem szabad csak a külső adatok alapján értékelni. Épp ellenkezőleg! Isten nagyon nehéz időben választotta ki az észak-afrikai egyház vezetőjének. Feladatának teljesen átadva magát, nagyon viharos időszakban tartotta kézben hajójának kormányát, és higgadt reménységgel vezette nyugodtabb vizek felé, ahová ő maga ugyan nem érkezett meg, de övéi biztonsággal eljuthattak.

A 3. század első felében az üldözések egy időre szüneteltek, s a beállt nyugalomban a keresztények ellanyhultak, elveszítették a vértanúk halálmegvető bátorságát és lendületes hitét. Ciprián igaz ember volt, alkalmas arra, hogy az elgyengült nyáj mellé álljon, s az újabb üldözésben támasza és bátorítója legyen.

Előkelő karthagói családból származott, s kiváló neveltetésben volt része. Tanulmányai végeztével mint ügyvéd és a retorika tanára kezdett dolgozni szülővárosában, nagy sikerrel. Gazdagsága lehetővé tette számára, hogy az élet minden örömét megízlelje, de tapasztalta, hogy minden földi öröm közepette is a szívében valami üresség van. Volt egy Caecilius nevű pap barátja, akivel bensőséges kapcsolatot tartott. Az ő hatására hívő lett, és valószínűleg 246 húsvétján megkeresztelkedett. Ad Donatus című munkájában, amelyet már keresztényként írt, örvendezve beszéli el, hogy a kerstségkor teljesen szakított korábbi életével, hogy Krisztusban új életet kezdjen: „Második születésében új emberré változott”.

Megtérését Ciprián kezdettől fogva igen komoly vette. Még katechumen volt, amikor letette a tisztasági fogadalmat; vagyona jelentős részét eladta és szétosztotta az Egyház szegényei között. Ezenkívül lemondott a pogány szerzők olvasásáról, és kizárólag a Szentírás tanulmányozásának szentelte idejét. Az egykor híres rétor buzgósága nem maradt véka alá rejtett világosság: a hívők fölfigyeltek rá, és Donatus püspök hamarosan pappá szentelte. 248-ban, Donatus halála után pedig – minden tiltakozása ellenére – megválasztották a város püspökének. Mivel Karthágó akkor Észak-Afrika egyházi központja volt, Ciprián nemcsak a város püspöke, hanem a közel százötven tagot számláló afrikai püspökkollégium feje is lett.

Püspökségének tíz esztendeje szüntelen szenvedés és harc volt. Tudta, hogy a béke következtében a hívők és a papok körében egyaránt visszaélések harapóztak el. A bajokkal szemben elsősorban a saját példáját állította a többiek elé. Emellett megfontoltan szervezte a szeretet különféle szolgálatait, és józan ítélőkészséggel találta meg a középutat mindig a kegyetlen szigor és a lazaság között.

Épp hogy átvette azonban a püspökséget, amikor Decius üldözése lecsapott az Egyházra. A császár a keresztényeket a birodalom ellenségeinek tekintette, és eltökélte magában, hogy kiirtja őket. Az üldözés elsősorban a papság ellen irányult, abból a megfontolásból, hogy a pásztor nélkül maradt nyáj könnyen felszámolható. 250-ben Decius rendeletet bocsátott ki, mely szerint a provinciák helytartóinak kényszeríteniük kellett a keresztényeket, hogy áldozatot mutassanak be a császári állam pogány isteneinek. Aki a megszabott határidőig ezt nem tette meg, azt bebörtönözték, és kegyetlenül megkínozták.

Ciprián úgy látta, nem szabad magára hagynia a nyáját azzal, hogy mindjárt másnap vértanú lesz, ezért elhagyta a várost, és egy éven át rejtőzött a környéken, s onnan irányította híveit. Az üldözés következtében a hívők sorai valóban megritkultak: egy részük életét adta a hitéért, mások hűségük hitvallóként állták a kínzásokat, de sokan voltak olyanok, akik megrettentek a rájuk váró szenvedésektől, és bemutatták a kötelező áldozatot. Végül olyanok is voltak, akiknek sikerült bizonyítványt szerezniük az áldozatbemutatásról, anélkül, hogy azt valóban megtették volna, s így a börtönt és a kínzást elkerülték.

Azok száma, akik valószínűleg vagy csak a kiállított bizonyítvány szerint, tehát látszólag megtagadták a hitüket, oly nagy volt, hogy visszafogadásuk később komoly kérdés elé állította az Egyházat, sőt szakadás oka is lett. Ciprián e visszatérőknek komoly vezeklést rótt ki engesztelésül és hitük erősítésére.

Vele szemben viszont egy diákonusa, Felicissimus pártot alakított azokból, akik úgy vélték, hogy a püspök nem elég szigorú, és 252-ben egy Fortunatus nevű pap személyében ellenpüspököt is állítottak a városban. E csoport egyik papja, Novatus Rómába utazott, és az ellenpápa, Novatianus pártját erősítette. Akkor a római szakadárok közül néhányan útra keltek, lementek Karthagóba, és egy újabb ellenpüspököt választottak a fanatikus Maximus pap személyében.

Így a karthagói egyháznak egyszerre három püspöke volt: a törvényes Ciprián, valamint Fortunatus és Maximus ellenpüspökök. Ciprián eleinte türelemmel és szeretettel próbálta ellenfeleit meggyőzni, de erőszakosságukkal szemben nem jutott semmire. Ekkor zsinatot hívott össze, és kiközösítette őket. Ugyanezen a zsinaton úgy határoztak, hogy a hittagadók, amennyiben újabb üldözés törne ki vagy életveszélybe kerülnek, akkor is megáldozhatnak – azaz visszatérhetnek az Egyház közösségébe –, ha addig nem telt volna le a kiszabott vezeklési idő. Ezzel Ciprián a sokat vitatott kérdést az irgalmasság útjára terelte, amely irgalmasság egyébként annyira jellemző volt egész püspökségére.

252--254 között két esztendeig pestis dúlt az egész római birodalomban, és Észak-Afrikában is sokan meghaltak e betegségben. Ciprián oly nagylelkűen és bölcsen szervezte meg a betegápolást és a nyomorba jutottak megsegítését, hogy pogány kortársai is őszinte csodálattal adóztak neki. De olyanok is voltak, akik a járványért a keresztényeket tették felelőssé, mondván: azért sújtják az istenek e csapással a birodalmat, mert ezek az istentelen keresztények megsértették őket. És levonták a következtetést: „Cipriánt az oroszlánok elé kell vetni!”

Amikor Gallus császár 252-ben újabb üldöző rendeletet adott ki, Ciprián egy afrikai zsinat nevében kinyilvánította, hogy a hittagadók vezeklési ideje befejeződött. Ismét fölvehető az eucharisztikus közösségbe, hogy „a következő harcra jól fölkészülhessenek”, és „erőt meríthessenek Krisztus testéből és véréből”. „Mert – mondta – hogyan kívánhatnánk, hogy iganak az Úr szenvedésének kelyhéből, ha megtagadnánk tőlük azt a jogot, hogy részük lehessen az Úr kelyhéből az Egyházban?” (57. levél).

Ciprián mindezekről a nehézségekről értesítette Kornél pápát. A pápa és a szent „Ciprián atya” – ahogy a rómaiak nagy tisztelettel emlegették őt – nagy egyetértést tanúsított a kérdéses ügyekben. Kornél pápa vértanúsága (252) után azonban heves véleménykülönbség támadt a birodalom két központja, Róma és Karthago, István pápa és Ciprián között.

A vita ezúttal az eretnekségből megtértek keresztségének érvényessége körül lángolt föl. Ciprián és az összes afrikai püspök ugyanis újra megkeresztelte az eretnekségből megtérőket, mert korábbi keresztségük legtöbbször érvénytelen volt. A pápa ezt a gyakorlatot nem helyeselte. Azért nem, mert azok a szakadárok, akikkel neki Rómában volt dolga, érvényesen kereszteltek, mivel nem hitbeli, hanem fegyelmi kérdések miatt váltak külön az Egyháztól. Ciprián azt az álláspontot védte, hogy ebben a kérdésben a helyi egyházak körülményeihez kell igazodni. Végül is sikerült elérnie, hogy a pápa legalább hallgatólagosan tudomásul vette az afrikaiak újrakeresztelő gyakorlatát. Később pedig, mikor körülményeik a rómaihoz hasonlóak lettek, az afrikai püspökök is átvették a római gyakorlatot.

De unitate Ecclesiae (Az Egyház egységéről) c. értekezése mutatja, hogy a püspököt mennyire áthatotta az Egyház egységének hite és féltése. Egyéb írásaiban is a jó pásztor beszél, akinek legnagyobb gondja a nyáj egysége és belső békéje.

Ám azok az évek, amelyekben ezen a belső egységen munkálkodhatott, gyorsan elmúltak. 257-ben Valerianus császár újabb üldözési hullámot indított el. Ciprián az elsők között volt, akiket 257. augusztus 30-án Aspasius Paternus prokonzul elé állítottak, aki a püspököt száműzetésre ítélte, és egy távoli kisvárost, Curubist jelölte ki számára tartózkodási helyül.

Száműzetése helyén Ciprián töretlen erővel folytatta munkáját, mígnem egy álomból tudomására jutott, hogy Krisztus vértanújává kell lennie.

258 nyarán Valerianus ismételen kiadta a keresztényüldöző rendeletet, sőt, súlyosbított rajta. Az új prokonzul ezért Cipriánt visszavittette Karthagóba, hogy adott alkalommal ismét ítéletet tartson felette. Ciprián pedig, annak jeléül, hogy bármikor kész a halálra, nem hagyta el házát és kertjét.

Minden percben várta a bíró embereit. Hamarosan le is tartóztatták. Galerius Maximus prokonzul közben megbetegedett, és a város közelében, Sextiben tartózkodott. Ide vitette maga elé a püspököt 258. szeptember 14-én.

A kihallgatást a prokonzul fölényesen kezdte: „Te vagy Thascius Cyprianus?” „Én vagyok” – hangzott a válasz. „Te voltál az atyja (latinul: pápája) ennek az istentelen társaságnak?” „Igen én.” A helytartó: „A legszentebb császár parancsolja neked, hogy mutass be áldozatot!” Ciprián így felelt: „Nem teszem.” „Ajánlom neked” – fenyegetőzött a helytartó. A püspök most így válaszolt: „Tedd, amit parancsoltak neked. Egy ennyire nyilvánvaló ügyben nincs értelme a töprengésnek!”

Akkor a helytartó tanácsot tartott ülnökeivel, majd reszketeg hangon – pár nap múlva belehalt betegségébe – kihirdette az ítéletet: „Hosszú időn át szentségtörő érzülettel gyűjtötted magad köré párttűző társaidat. Ezért elrettentő például kell szolgálnod azok számára, akik csatlakoztak hozzád. Véreddel fogod helyreállítani a megsértett fegyelmet.” Az ítélet formuláját egy írótaábláról olvasta föl: „Thascius Cyprianusnak kard által kell meghalnia.” A püspök így felelt rá: „Istennek legyen hála!”

A jelenlevő keresztények, akik végighallgatták a pert, mind fölkiáltottak: „Vele együtt akarunk meghalni!” Nagy zűrzavar támadt. Tömeg kísérte Cipriánt a vesztőhelyre, és a Sextus mezején lefejezték.

A Depositio Martyrum tanúsága szerint Cipriánt Kornél pápával együtt már a 4. század közepén ünnepelték Rómában. Napját IX. Gergely pápa helyezte át szeptember 16-ra a Szent Kereszt fölmagasztalása és Kisboldogasszony oktavája miatt.

A karthagói keresztényekkel együtt Ciprián is fájdalommal szemlélte, mily sokan tagadták meg a hitüket. A hatóságok meghatároztak egy napot, amelyen a város fórumán kellett jelentkezniük azoknak, akik nyilatkozatot tesznek, hogy többé nem keresztények. Ciprián szomorúan ír erről a napról: „Meg sem várták, hogy elfogják őket. Már a csata előtt vesztesek lettek, és még az összecsapás előtt elterültek a földön. Még csak azt a mentséget sem lehet fölhozni mellettük, hogy kényszerítették őket a bálványok előtti áldozásra, hiszen szabad akaratukból futottak a fórumra. Úgy siettek a lelki halálba, mintha már régóta várták volna ezt a napot, és most nem akarnák elszalasztani a várt lehetőséget. A fórumon oly sokan tolongtak, hogy az est beállta miatt sokuknak másnap újra meg kellett jelenniük, mert nem került rájuk sor.”

Ciprián ekkor rejtekében volt, s a szomorú hírek mellett azt is hallotta, hogy vannak hős hitvallók, sőt vértanúk is. Bátorító leveléből sugárzik az öröm: „Vigadozom és örvendek, és szerencsét kívánok nektek, bátor és áldott testvéreim, mert jelentették nekem hiteteket és hősiességeteket. Már az is becsületére és dicsőségére vált anyánknak, az Egyháznak, hogy a hitvallók tétovázás nélkül vállalták, hogy ítéletet üljenek felettük. De a ti hitvallástok még ragyogóbb, mert nagyobb a szenvedésetek. Ha hevesebb a harc, nagyobb a győzelem dicsősége... Ó, mily boldog a mi Egyházunk a becsület miatt, amely Isten kegyelméből a vértanúk véréből árad napjainkban! Egyházunk eddig csak fehér ruhát viselt a testvérek jótettei miatt, de most a vértanúk vére bíborba öltözteti. És virágokkal is ékes, melyek közül nem hiányoznak sem a liliomok, sem a rózsák!”

A Valerianus-féle üldözésben Cipriánt is elfogták és Paternus prokonzul elé vitték. Ránk maradt a bírósági jegyzőkönyv, amelyben rögzítették a kihallgatást és az ítéletet. Ezt a hívők akkoriban megszerezték, és terjesztették maguk között.

A prokonzul e szavakkal nyitotta meg a kihallgatást: „A szentséges császárok, Valerianus és Gallianus levelet intéztek hozzám, amelyben megparancsolják, hogy mindazokat, akik önként nem vesznek részt az állami kultuszban, kényszeríteni kell a szertartás elvégzésére. Jelentéseket kaptam felőled. Mit válaszolsz?”

Ciprián így felelt: „Én keresztény vagyok és püspök. Semmiféle más isteneket nem ismerek, csak az egy, igaz Istent, aki az eget, a földet is a tengert, s mindazt teremtette, ami ezekben van. Ennek az

Istennek szolgálunk mi, keresztények, hozzá imádkozunk éjjel és nappal minden emberért, a császár jólétéért is.”

A helytartó megkérdezte: „Kitartasz elhatározásodban?”

Ciprián: „Az Isten mellett szóló igaz döntésen nincs mit változtatni!”

A helytartó: „Kész vagy-e arra, hogy Valerianus és Gallianus parancsa értelmében számkivetésbe menj Curubisba?”

Ciprián: „Elmegyek.”

A helytartó: „A császárok levele nemcsak a püspökre, hanem a papokra is vonatkozik. Ezért hallani akarom tőled a város papjainak nevét!”

Ciprián: „Törvényetek nagyon helyesen tiltja a feljelentgetéseket. Ezért én sem árulhatom el őket. A közösségeikben megtalálhatjátok őket.”

A helytartó: „Meg is fogom őket találni!” – és hozzáfűzte: „A császárok azt is megtiltották, hogy bárhol összejöveteleket tartsatok vagy hogy látogassátok a temetőket!”

Ciprián: „Tedd, amit parancsoltak neked!”

Számkivetése helyén álmodást látott, amelyet így ír le: „Már lefeküdtem, de egészen még nem aludtam el, amikor megjelent előttem egy rendkívül magas ifjú. Úgy jött felém, mintha a bírói széken ülő helytartó elé akarna vezetni. Mikor odaértünk a bíró elé, az íróvesszővel fölírta egy táblára az ítéletemet, anélkül, hogy bármit kérdezett volna tőlem. Az ifjú, aki közben a bíró háta mögé került, beletekintett az írásba, és jellel tudtomra adta, mi áll benne: a kezét kinyújtotta, és olyan mozdulatot tett, mint amikor karddal sújtanak le valakire. Én csak néhány napot kértem, hogy dolgaimat elrendezhessem. Ekkor a bíró ismét írt valamit a táblára, és az ifjú jelezte nekem, hogy kérésem teljesült.”

Pontosan egy évvel ez álom után halt vértanúhalált Ciprián. A halála pedig így történt: Amikor megérkeztek a kijelölt helyre, Ciprián letette piros palástját és letérdelt imádkozni. Majd levetette dalmatikáját és átadta diákonusának. Vászoningben várta a hóhért. Mikor az megérkezett, a püspök megparancsolta, hogy adjanak neki huszonöt aranyat annak jutalmául, hogy a vértanúság koronájához segíti őt. Saját kezűleg kötötte be a szemét, majd odanyújtotta a kezét, hogy Julianus nevű papja és a szintén Julianus nevet viselő szubdiákonus kösse meg. A hívők egy fehér leplet terítettek a földre, hogy az fogja föl a véré. Egy pillanat alatt meghalt.

Istenünk, ki Szent Kornél és Szent Ciprián személyében igaz pásztorokat és győzhetetlen vértanúkat adott népednek, kérünk, közbenjárásukra engedd, hogy a hitben és az állhatatosságban megerősödjünk, és az Egyház egységén szüntelenül munkálkodjunk!

CAMPOROSSÓI SZENT FERENC MÁRIA kapucinus testvér

Szeptember 16.

*Camporosso, 1804. december 27. +Genova, 1866. szeptember 17.

Giovanni Croese, amint Ferenc testvért hívták családi nevén, 1804-ben született a Ventimiglia melletti Camporossóban. Mivel már nagyon korán segítenie kellett a paraszti munkában apjának és testvérének, nem járhatott iskolába. Húszévesen belépett a kapucinus rendbe, és ekkor kapta a Ferenc Mária nevet. Ezt a szegény, egyszerű pásztor választotta ki Isten, hogy elvigye az örömhírt a szegényeknek. Először a konyhán dolgozott és betegápoló testvér volt, utána pedig koldulóbarátként járta Genova utcáit, hogy a testvérek és sok szegény számára összekoldulja az életük fenntartásához szükségeseiket.

Csakhamar megmutatkozott, hogy a szegény koldus voltaképpen nagy ajándékozó. Alig tudott eleget tenni a sok tanács- és segítségkérésnek. Mihelyt reggelente kilépett a kolostor kapuján, máris

körülfogták, s déli hazatérésekor is sokan vártak már rá: magas- és alacsonyrangúak, szegények és gazdagok. Az egyszerű testvér hathatós imájába ajánlotta magát sok pap és prelátus, köztük a későbbi genovai bíboros, Alimonde és a novarai Gentile püspök is. „Tizennégy éven át láttam hazatérni – tanúsítja egy szerzetestársa –, gyakran szakadt róla az izzadság, bőrig ázott, télen didergett a hidegtől, de Ferenc Mária testvér kimeríthetetlen türelemmel hallgatott meg minden kívánságot.” Mindehhez járult még annak terhe, hogy számtalan levélre kellett válaszolnia. Nemsokára pedig egyre több rendkívüli kegyelemadomány nyilvánult meg Ferencen: jóslatai beteljesedtek, belelátott az emberek lelkébe, közbenjáró imádsága gyógyulásokat idézett elő. Csakhamar mindenfelé beszéltek róla. Szent életmódja miatt csak Padre Santo-nak, szent atyának nevezték.

Szegények körében végzett apostolkodása során példaképe és serkentője az Úr volt, akit azért küldött Isten, hogy a szegényeknek elhozza az örömhírt (Lk 4, 18), és aki a kereszthalál önküresítésével végbevitte a megváltás művét. Ferenc arra törekedett, hogy megfeszített Mestere nyomdokába lépjen. Egy tányér leves és némi kenyérmaradék elegendő volt neki tápláléknak. A hús, gyümölcs és édesség fényűzésnek tűnt számára. Mivel az Emberfiának nem volt hová lehajtania fejét, ő is a legszegényesebben rendezte be celláját: kicsi és csupasz volt, csupán egy nagy kereszt függött a falon. Ágyát, amelyben sem matrac, sem szalmazsák nem volt, durva takaró fődte, párnaként egy fahasáb szolgált. Szenvedett amiatt, hogy a nap folyamán olyan kevés ideje jut imádságra. Számtalan ügyért kellett imádkoznia, imádkozott hát koldulás közben, s ezt többször megszakította, hogy valamelyik közeli templom szentségháza előtt imádságban töltsön el egy órát. A csupasz kövezeten térdelt csaknem mozdulatlanul, kezeit összekulcsolva, szemét rezzenéstelenül a tabernákulumra szegezte. Ha megszorodtak a figyelmébe ajánlott ügyek, éjszakáit is közbenjáró imákra kellett fordítania. Talány marad, hogy volt képes feltört és daganatoktól kínozott lábán és térdein egész éjszakákat is átvirrasztani imádkozva.

Genova pánikba esett, amikor 1866 augusztusának első napjaiban kitört a pestis. A kórházak csakhamar zsúfolásig megteltek, és gazdagon aratott a feketehalál. A város népének szenvedése és aggodalma nagyon a szívére nehezedett a „Padre Santo”-nak, mivel huszonnyolc éven át mint koldulóbarát teljesen összeforrott ezzel a néppel. Amikor rendtestvérei átvettek egy nagy járványkórházat, szerette volna a betegeket szolgálni. Felettesei gyenge egészségi állapota miatt elutasították kívánságát, de azt megengedték, hogy a betegeket felkeresse a városban. Ferenc testvér buzgósa sem kíméletet, sem félelmet nem ismert: házról házra, ágytól ágyig sietett, és éppen a legelhagyatottabbakra fordított különleges gondot. Jól ismerte Genova életét, bűnös üzelmeit. Szilárdan meg volt győződve arról, hogy ez a pestis Isten büntető ítélete. Elhatározta tehát, hogy a szegény emberekért engesztelésül ajánlja életét Istennek. Isten pedig szaván fogta a szentet. Néhány nappal később súlyos betegen vitték a betegek cellájába. „Isten hív – mondta környezetének –, engedjétek, hogy hozzá menjek! Készen vagyok, és ezerszeresen boldognak érzem magam, ha Isten elfogad áldozatul.” Három nappal ezután hazatért Istenhez Ferenc testvér, halála után pedig a pestis nem szedett több áldozatot.

Halálát követően csakhamar emlékművet állított Genova polgársága „Padre Santo”-jának a híres temetőben. Hogy mindenki, még a legszegényebbek is részt vehessenek az emlékmű felállításában, egy-egy embernek csupán négy fillérrel kellett hozzájárulnia. Talapzatának felirata így hangzik: „Krisztus kis szegénye, aki egyaránt boldog volt az adakozásban és az elfogadásban, mindenki fájdalmára és ínségére juttatott kenyeret, tanácsot és vigasztalást. Szigorú és szent szerzetesi életét engesztelő halálával koronázta meg az 1866. évi járvány kezdetén.”

A szegények apostolát 1929-ben boldoggá avatták. 1962. december 9-én, a II. Vatikáni zsinat első ülészakájának végén XXIII. János pápa a világ csaknem valamennyi püspökének jelenlétében avatta szentté.

SZENT KORNÉL PÁPA

Szeptember 16.

+Centumcellae, 253. szeptember

A 3. század elején mintegy ötven esztendeig a keresztények aránylag nyugodt körülmények között élhettek, de a váratlanul kitört Decius- féle üldözés ismét nehéz időket hozott az Egyházra. Fábián pápa vértanúsága után csak egy év elteltével került sor az új pápa megválasztására: 251-et írtak, amikor Kornélt a római papság köréből megválasztották. Nehéz örökséget vett át. Ráadásul Novatianus, ez a nagyon tehetséges római pap ellenpápaként lépett föl, és minden befolyását latba vetette Kornéllal szemben. Róma város hívő népe is megoszlott. A különbséget egy gyakorlati kérdés oldása okozta kettőjük között: hogyan kell az Egyháznak viselkednie azokkal szemben, akik az üldözés idején gyengének bizonyultak, megtagadták a hitüket, de most vissza akarnak térni az Egyház közösségébe? Kornél a szelídebb véleményen volt, mely szerint a bűnbánók előtt meg kell nyitni az Egyház kapuját; Novatianus ellenben a szigorú nézetet képviselte, és elutasította e bűnbánókat. A pápa zsinatot hívott össze a kérdés tisztázására, s amikor Novatianus makacsul ragaszkodott merev álláspontjához, kiközösítették.

Kornél gyakran váltott levelet Karthago püspökével, Cipriánnal, aki igen tisztelte a pápát. A ránk maradt levelekből látható, mennyire aggódtak mindketten az Egyház egységéért. A pápának azonban nem állt sok idő a rendelkezésére: Gallus császár alatt az ismét föllángoló üldözésben elfogták, és Centumcellae-be (a mai Civitá Vecchiába) száműzték, ahol 253. szeptember 14-én vagy 15-én meghalt. A többi vértanú pápa mellé temették a Callistus-katakombába. A 4. sz. közepe óta együtt emlékeztek meg róla Rómában Ciprián püspökkel. Ünnepeket IX. Gergely pápa (1370–1378) szeptember 16-ra tette, mert 14-ét a Szent Kereszt fölmagasztalása, 15-ét Kisboldogasszony oktávája foglalta le.

A legenda elmondja, hogy amikor Kornél pápa már számkivetése helyén volt, az egyik vezető ember kérte, jöjjön el hozzá, és imádkozzék évek óta bénán fekvő feleségéért. A pápa követte az embert, imádkozott a beteg felett, és az meggyógyult. E csoda hatására a házaspár megtért, megkeresztelkedett, s velük együtt húsz katona is keresztény lett. Mikor a császár ezt megtudta, parancsot adott, hogy valamennyien mutassanak be áldozatot Mars templomában. Az újonnan megkereszteltek azonban ezt megtagadták, ezért Kornéllal együtt ólmos ostorokkal halálra verték őket.

Szeptember 17.

BINGENI SZENT HILDEGÁRD bencés apátnő

Szeptember 17.

*Bermersheim, 1098. +Rupertsberg, 1179. szeptember 17.

Az egyháztörténelem viharosan mozgalmas korszaka volt a 12. század: megkezdődtek a keresztes háborúk, a pápa és a császár között viszálykodás dúlt, Európát egyházpolitikai ellentétek osztották meg, s egy ellenpápa fellépésével a pápaságon belül is megosztás támadt.

Hildegárd 1098 nyarán látta meg a napvilágot a Rajna-vidéki Vermersheim családban, melynek neve ma is él Bermersheim falu nevében. Közismertté Bingen városáról kapott nevéen vált. E város közelében a rupertsbergi bencés apácakolostornak évtizedeken át apátnője volt.

Szent Hildegárd a középkor nagy női szentjei közé tartozik. Clairvaux-i Szent Bernát (lásd: A szentek élete, 470. o.) mellett ő is világhíressége volt századának, és olyan tisztelet övezte, amely egészen egyedülállóvá teszi.

A korabeli szokásoknak megfelelően Hildegárd nagyon fiatalon került a bencés apácák közé, hogy felneveljék. Első kolostori otthona Disibodenberg volt, ahol édesanyja egy barátnője vagy esetleg rokona, Boldog Jutta (1090 körül–1136) alapított kolostort. Hildegárd, akit szülei jámborul az apácák nevelő gondoskodására bíztak, hamarosan önként Istennek ajánlotta az életét. 1112–1115 között Bambergi Szent Ottó (lásd: 330. o.) püspök kezéből kapta a szerzetesi fátylat.

Amikor 1136-ban meghalt Jutta, a nővérek Hildegárdot akarata ellenére választották apátnőjükké. Gyenge alkata és betegsége miatt is tiltakozott a választás ellen, betegsége még a járásban is akadályozta. De csak a teste volt gyenge, lélekben erős volt, mint a bibliai erős asszony. Később írásaiban is, tevékenységében is férfias elszántságról és tetterőről tett tanúságot.

Zseniálisan tehetséges volt. Írásai közül a legjelentősebb misztikus- látomásos trilógiája: a rupertsbergi Scivias-kódex, Az Úr utainak ismerete (dogmatikus tartalmú), Az érdemszerzés könyve (erkölcstannal és erényekkel foglalkozik) és Az isteni művek könyve (a misztikus kozmológiát tárgyalja). A természettel és a gyógyítással foglalkozó írásai miatt az első német tudós nőnek és orvosnőnek is szokták nevezni, de hívják úgy is, hogy „a 12. század csodája” – nemcsak életszentsége, hanem tudománya miatt is.

Ám Hildegárd valójában inkább művész, mint tudós, akit Isten gazdag képzelettel és művészi érzékkel áldott meg. Művészi alkotóerejét a latin nyelvben is megcsillogtatta. Költeményei és dalai a középkori irodalom szakértői szerint csak a Sankt Gallen-i Boldog Notker (lásd: 192. o.) műveihez hasonlíthatók. A muzsika is a vérében volt. Szép daljátékát, Az erények körtáncát a nővérek eljátszották a rupertsbergi kolostorban és Bingenben. Különösen a rupertsbergi kolostor építéskor mutatkozott meg, hogy mennyi szellemi energia rejlik benne. Sok cselekedete nemcsak a 12. században, hanem ma is csodálatra méltó, ha meggondoljuk, hogy egy gyenge nőről, sőt, egy apácáról van szó.

Látnoki adottsága miatt „a német prófétanő” nevet kapta, ami nem annyira a jövőmondást, mint a jelen események megértését jelentette. Éppen ebből fakadt sok fájdalma, vajúdása, mert különleges látása következtében egészen más tanácsokat kellett adnia, mint amilyeneket az emberek vártak volna tőle.

Önmagáról csak így nyilatkozott: „egy nyomorult nőszemély”, „törékeny ember, akiben semmi állandóság nincs, hamu a hamuból és por a porból”. Csak azt mondta és azt írta, amit valaki más oltott beléje: „A megnyílt égből lángoló fényesség jött felém, olyan, mint a villám fénye. Áthatolt a fejemen, és lángba borította egész keblemet és szívemet, de nem égetett, csak melegített, ahogy a napfény melengeti a tárgyakat. És hirtelen megnyílt előttem a zsolttárok és az evangéliumok értelme... Mindezt láttam és hallottam és mégis vonakodtam attól, hogy leírjam mindaddig, amíg Isten ostorával betegágyba nem hajtott engem. Amikor aztán ott írni kezdtem, visszatért az erőm és felépültem a betegségből.”

Hildegárdot egyre többen keresték fel bonyolult, nehéz ügyekben jó tanácsért: papok és püspökök küldöttei, világi nagyságok követői és egyszerű emberek. Több száz a rájuk maradt levelek száma, amelyeket Hildegárd a hozzá tanácsért fordulóknak, vagy olyanoknak írt, akiknek Isten általa üzent. Leveleit pápák, hercegek és püspökök olvasták. Merészelte, mert tennie kellett, hogy kora legnagyobbjai lelkiismeretéhez szóljon.

1147–1148-ban Szent III. Jenő (lásd: 347. o.) pápa Trierben tartózkodott, mert éppen zsinat ülésezett ott. A mainzi érsek beszélt neki Hildegárdról. Akkor a pápa kinevezett egy szakértőkből álló bizottságot, hogy a helyszínen tartsanak vizsgálatot. A bizottság vezetője, Albero (1080 körül–1152) püspök a következő jelentést tette: „Egy szenttől jöttünk vissza. Ez az apáca minden földi mérték fölött áll. Értelme, gondolkodása és beszéde nem ebből a világból való.” A pápa megkérdezte: „Gyakorolja a szeretet cselekedeteit?” A püspök gondolkodás nélkül válaszolta: „Úgy bánik a nyomorékokkal és koldusokkal, mintha az anyjuk lenne.” A pápának még egy kérdése volt: „Alázatos lélek?” – „Nem fukarkodtunk a próbatétekkel, hogy megpróbáljuk alázatosságát – felelte Albero –, de biztosíthatjuk Szentségedet arról, hogy életünkben sehol nem találkoztunk nagyobb alázatossággal. De az alázatosság olyan méltósággal és fenséggel párosult benne, hogy olykor a legszívesebben

térdet hajtottunk volna előtte, hogy a tiszteletünket méltó módon kifejezzük!” És akkor előlépett Clairvaux-i Szent Bernát és fénylő szemekkel, nagyon határozottan így szólt: „Amit hallottunk, az Isten üzenete. Ezekben a nehéz időkben Isten egy szegény kolostori cellában világosságot gyújtott, hogy vigasztaljon és utat mutasson. Szentatyám, a te feladatod arról gondoskodni, hogy ez a világosság véka alatt ne maradjon!”

III. Konrád császárnak, aki tanácsért és imádságért fordult hozzá, mert „rég nem úgy élek, ahogyan élnem kellene” – írta, ezzel a tömör megjegyzéssel zárja válaszáát: „Javulj meg, hogy ne kelljen napjaid felett bánkódnod.” Barbarossa Frigyes meghívta egy tárgyalásra ingelheimi palotájába, s 1163-ban kiváltságlevelet állított ki kolostora számára, de a császár minden kedveskedése sem akadályozta meg Hildegárdot abban, hogy világosan kifejezze rosszallását, amiért a császár megakadályozta az egyházszakadás felszámolását azáltal, hogy újabb ellenpápát állított. „Vigyázz – írta neki –, nehogy a legfőbb Király szemed vaksága miatt elvessen téged!”

Hildegárd küldetése azonban elsősorban a papsághoz szólt. A papság és a szerzetesség elvilágiasodott, sok tagja elmerült különféle evilági ügyekben. A püspökök és az apátok közül nem egy szívesebben forgatta a kardot, mint hogy a pásztorbotot tartsa a kezében. A legjobbak pedig gyakran egymás közti vitákkal felcserélték erejüket. „Mindaddig, amíg a földi királynak szolgálunk, elhanyagoljuk a mennyei Király belső szolgálatát” – korholja az egyik püspököt, aki Barbarossa Frigyes szolgálatában serénykedett. – Egy alkalommal meghívták Kölnbe, ahol szólnia kellett a katarok ellen. Meg is tette, de utána megdöbbenő vádat emelt a papok ellen: „Istent nem ismertek, embertől nem félték. Nem olyan prédikátorok vagytok, amilyenek Isten látni akar benneteket. Részben lovagok, részben szolgák vagytok... gőg, dicsőség, szórakozás – ezek jegyében telik életeitek. Az Egyház pilléreinek kellene lennetek, de magatok is romokban hevertek a földön.”

Háromszor vagy négyszer hosszú utakat kellett megtennie, mert hívták, vagy lelkiismerete szava készítette. Járt Svábsországban, Franciaországban, a Mosel-folyó mentén egész Lotharingiáig, a Rajna mentén pedig egészen a Ruhr vidékéig. Híres férfi- és női kolostorok káptalantermeiben állt a szerzetesek előtt Hirsauban, Maulbronnban, Kitzingenben, Werdenben és másutt. „Az élet ígét” hirdette a papságnak, a püspököknek és a népnek Würzburgban, Barnbergben, Trierben, Metzben és Kölnben. Vigasztalt, bátorított, keltegette a lelkiismereteket, bűnbánatra indította a lelkeket, és békét közvetített.

A nép köréből férfiak és nők, elsősorban szomorú édesanyák sokan keresték fel kérdéseikkel és bajaikkal. Rupertsberg kolostora távoli vidékek rászorulóinak számára is menedékhely lett, sőt, a szent apátnő híre az ország határain is túl terjedt. Állandóan élt a kolostorban „hét szegény matróna”, azaz hét elhagyott szegény özvegy, akik életük utolsó idejében mégiscsak kaptak valami jót a földi élettől. Különösen a betegek áradtak seregestül a kolostor felé. Tudták, hogy a kolostornak gondosan ápolt gyógynövénykertje van, s hogy a falak között kenetkből, teákból és gyógycseppekből nagyszerű gyógyszertár rejtőzik, és ami ezeknél is fontosabb: anyai kézre találnak és olyan anyára, aki saját tapasztalatából ismeri a gyengeséget és a gyógyítás tudományát.

Minden dicsőítő szónál, amellyel tudományát és tehetségeit magasztalták, többet mond az a megállapítás, amelyet életrajza már az ifjú Hildegádról elmond: „A szívében olyan szeretet lángolt, amelyből senki emberfia nem volt kizárva.” És a másik megállapítás, amely attól a Gembloux-i Wibert szerzetestől származik, aki Hildegárdnak utolsó éveiben titkára volt: „Szeretetből mindenki szolgálója lett, állandóan készen arra, hogy a pillanat hívását kövesse... úgyhogy elmondhatta az Apostollal: Mindenkiem mindene lettem, hogy mindeneket megnyerjek.”

Ugyancsak Wibert így írja le a rupertsbergi kolostor életét: „A nővérek és mesternőjük egy szív és egy lélek. Buzgók Isten szolgálatában, fegyelmezettek, éberek, egymás iránt figyelmesek – minden áhitatot és békét sugároz. Vasárnaponként pihennek a szövőszékek, az orsók, a tollak. Szent hallgatásban figyelik a jámbor olvasmányokat és éneklük a liturgia énekeit. Hétköznapokon azonban serényen dolgoznak: fonnak, szőnek, varrnak pirkadattól alkonyatig. A tétlenséget nem tűrik, s nem esik egy fölösleges szó sem. A kolostor termei nagyon egyszerűek, de szépek. Csővezeték viszi a friss

vizet minden munkaterembe. Igen sok vendég jön-megy. Szolgák sűrögnek- forognak. Az apátnő pedig teljes egyszerűségben, de méltóságosan irányít. Keresi, hogy mindenkinek mindene lehessen. Soha nem tétlenkedik.”

Ám a bencés szellem, amelyben Hildegárd élt és nevelt, visszatetszést keltett a nemesi származású kisasszonyok némelyikében, akik csak neveltetés céljából tartózkodtak a kolostorban. Hildegárd így ír erről: „Haraggal néztek rám, a hátam mögött engem hibáztattak és azt mondták, hogy a kolostori szabályzat fegyelme számukra elviselhetetlen teher.”

Ennek ellenére nem szabad úgy elképzelnünk Hildegárd kolostorát, mint valami örömtelen börtönt. Épp ellenkezőleg: derű és mértéktartó bencés aszkézis hatotta át az életüket. A szigorú vezeklésről Hildegárd ezt írta: „Az olyan föld, amit az eke össze-vissza szabdal, aligha fog rendes termést hozni. A túlságosan szigorú aszkézis megfosztja erejüktől az erényeket, és nem terem mást, csak büszkeséget. Mindent úgy kell elrendezni és szabályozni, hogy közben a szív öröme meg ne szökjék.”

Egy évvel a halála előtt Hildegárd nagyon közel került a kereszthez, ahogy ez Isten minden szolgájával megtörténik. Egy ifjú lovag, aki a mainzi érsek ellensége volt, és akit az érsek kiközösített, Hildegárd kolostorában keresett menedéket. Az apátnő és egy pap színe előtt bűnbánatot tartott, és a szentségeket felvéve halt meg. Hildegárd elrendelte, hogy a kolostor temetőjében temessék el. Akkor az érseki kancellária, ahol az ifjút mint kiközösítettet tartották számon, követelni kezdte, hogy vegyék ki a sírból holttestét és ássák el a temetőn kívül, mert nem méltó arra, hogy megszentelt földben, a hívők között nyugodjék. Hildegárd következetesen tiltakozott a halott háborgatása ellen, és saját kezével egyengette el a sírhalmot, hogy meg ne találják, hová temették. Levelet írt Mainzba, amelyben az egyházi hatósággal szemben tanúsított „engedetlenségét” azzal magyarázta, hogy viselkedésére „az igaz Világosságtól” kapott utasítást. A mainzi prelátusok azonban ezt nem fogadták el, s az „engedetlen” apátnőt nővéreivel és kolostorával együtt interdiktum alá helyezték. Egy szerzetesnek el kellett vinnie a kolostorból az Oltáriszentséget, a harangokat nem húzhatták meg, és elhallgatott a zsolozsma is. Hildegárd személyesen sietett Mainzba, majd újra tollat ragadott, és az Itáliában tartózkodó érsekhez fordult, de hiába, az érsek hajthatatlan maradt. Hildegárd nem hagyta annyiban a dolgot. Végül ezt írta az érseknek. „Kaptam egy látomást: jobb nekem, ha emberek kezébe esem, mintha megszegem az én Istenem parancsát.” Hosszas tárgyalásokra és befolyásos emberek közbenjárására volt szükség ahhoz, hogy az érsek végül feloldja az interdiktumot.

Nem sokkal ezután Hildegárd a halálra készült. 1179. szeptember 17-én hajnalban költözött át ebből a világból, hogy az örök haza felé vivő hosszú zarándokút fáradalmainál végre megpihenjen. Nemcsak a rupertsbergi apácák siratták, hanem messzi vidékek népe is, mert valamennyien anyjukat veszítették el benne.

Halála után a renden belül főként az általa alapított kolostorokban tisztelték, sírjához zarándokok jártak, s a 13. századtól a hagiográfiában szentként tartják számon. A hivatalos szentté avatást többször is elindították, de a lezárásig nem jutott el. A 19. század elején a kolostorok feloszlása után Hildegárd tisztelete Eibingenben élt tovább. Az egész bencés rend 1916. szeptember 17-én vette fel ünnepét a naptárába.

BELLARMIN SZENT RÓBERT

Szeptember 17.

*Montepulciano (Toszkána), 1542. október 4. +Róma, 1621. szeptember 17.

„1542. október 4-én született. Szülei jámbor emberek voltak, különösen az édesanyja, akit Cinthiának hívtak és II. Marcellus pápa egyik nővére volt. Cinthia a jezsuita renddel páter Broët Paschasius révén ismerkedett meg. Paschasius atya a rend első tíz tagjának egyike volt, és betegsége miatt gyógyfürdő-kúrára jött Montepulcianóba. Ezt az atyát Cinthia nagyon tisztelte és szerette, s általa a jezsuitákat is, olyannyira, hogy az volt a kívánsága: bárcsak mind az öt fia beléphetne a rendbe.”

Így kezdi Bellarmin Róbert bíboros rövid önéletrajzát, amelyet hetven éves korában vetett papírra. E néhány sor is érzékelteti a légkört, amelyben az öt fiú közül harmadikként fölnőtt. 1560-ban lépett be a jezsuiták közé, akiket a szülővárosában működő jezsuita kollégium növendékeként volt alkalma megismerni. Ragyogó tehetséggel megáldva a tudományos és írói munkásságban találta meg életének értelmét. „Felismerte, hogy a tudományokban való előrehaladáshoz elengedhetetlenül szükséges a szüntelen tanulás, és tanítói képességét arra kell használnia, hogy másokat is világossághoz juttasson.” Nyolcvan évesen elmondhatta, hogy szerzetesi életének első napjától fogva soha nem kereste a kényelmet, és szüntelenül dolgozott.

Már pappá szentelése előtt, 1569-től tanított Löwenben, és minden vasárnap előadásokat tartott az egyetemistáknak. 1570 nagyszombatján Gentben szentelték pappá. Hat évvel később a Római Kollégium professzorának hívták meg. A Római Kollégium a jezsuita rend központi tanulmányi intézete volt, amelyet XIII. Gergely pápa idejében szerveztek meg, és a pápa iránti tiszteletből a „Gregoriana Egyetem” nevet kapta.

A teológia tantárgyai közé Bellarmin professzor emelte a kontroverziteológiát, azaz a reformáció által vitatott teológiai tanítás kérdéseinek rendszerét. Előadásait négy nagy kötetben, Kontroverziák címmel 1586 és 1593 között adta ki Rómában. Ez a mű volt az ellenreformáció elméleti-tudományos oldala. Szerkezetében és anyagában a kor igényeit elégítette ki. A sors iróniája, hogy éppen a minden erejével a katolikus tanítás mellett harcba szálló Bellarminnak kellett megérnie, hogy a Kontroverziák első kötetét V. Sixtus pápa indexre tette, mert nem tetszett neki, ahogyan a szerző a pápa evilági hatalmát tárgyalta. Néhány hónappal később azonban a következő pápa fölülvizsgálta és hatálytalanította az intézkedést.

A pápai udvarban azonban tovább folytatódott az intrika Bellarmin ellen. 1594-ben, VIII. Kelemen idejében újra kifogásokat emeltek a Kontroverziák ellen. Az sincs kizárva, hogy egyik rendtestvére, a spanyol Toletanus állt az egyébként áttekinthetetlen áskálódások mögött, aki bíboros létére mindenáron meg akarta akadályozni, hogy Bellarmin is a bíborosi testület tagja lehessen. S való igaz, hogy Bellarmin, aki 1592 óta a Római Kollégium rektora volt, még mielőtt lejárt volna a három évre szóló megbízatása, kétéves szolgálat után provinciálisként Nápolyba küldték, azaz eltávolították Rómából. Kétségtelen, hogy ebben az intézkedésben a rendi vezetőség csak időleges megoldást látott, amit kényszerűségből alkalmaztak. Bellarmin tanári képességei ugyanis annyira nyilvánvalóak voltak, és a kormányzat feladatához annyira nem volt sem tehetsége, sem kedve, hogy ez a munka csak átmeneti jellegű lehetett. Önéletrajzában nem bocsátkozik az eset okainak elemzésébe, de egy jelentőségteljes mondatot mégiscsak leírt: „E hivatalában (ti. mint provinciális) sem töltött teljes három esztendő, mert Toletanus bíboros halála után, 1597 januárjában VIII. Kelemen pápa visszahívta Rómába.” Ezzel a mindenki által régóta áhított bíbornokság útjából elhárult az utolsó akadály is, és 1599 márciusában Bellarmin bíboros lett.

Még egy alkalommal részt kellett vennie teológiai küzdelemben. Az isteni kegyelem és az emberi szabad akarat viszonyáról a domonkos teológusok képviselőjében Banez, a jezsuiták képviselőjében Molina vitatkozott egymással. VIII. Kelemen a domonkosok véleménye felé hajlott. Bellarmin nagyon őszintén föltárta a pápa előtt a vita minden nehézségét, és óvta attól, hogy elhamarkodottan állást foglaljon és eldöntse a vitát.

Őszintesége jutalmaként a pápa Capua érsekévé nevezte ki, azaz ismét eltávolították Rómából. Ebben az esetben is ezt a jól bevált elvet alkalmazták: Promoveatur, ut amoveatur, azaz: Léptessük elő, hogy megszabaduljunk tőle.

1605. március 3-án meghalt VIII. Kelemen, és Bellarmin részt vett a konklávéban, amely XI. Leó pápát választotta meg. De mindössze négy hét után az épp hogy megkoronázott pápa meghalt, és ismét konklávékat kellett tartani. A nagyon befolyásos spanyol király három jelöltet támogatott: Baroniust, Bellarmin és Borghese bíborost. Baronius mindent megtett, hogy barátját, Bellarmint válasszák meg, de végül is hármuk közül Borghese lett a pápa, és az V. Pál nevet vette föl. Közvetlenül a választás után így írt Bellarmin egyik barátjának: „Azt, hogy Ön azt hitte, hogy megválasztanak pápának, és ezt

kívánta is, jóakarata megnyilvánulásaként fogadom. Én azonban ezt a legnagyobb méltóságot nemcsak hogy soha nem kívántam, hanem mindig iszonyodtam tőle, és teljes szívemből kértem az Urat, emlékezze meg gyengeségemről, és ne engedje, hogy valaha ilyen veszedelmes magasságra kerüljek.”

Az újonnan megválasztott pápa már nem engedte vissza a híres teológust számkivetésébe, hanem ott tartotta maga mellett teológiai tanácsadónak. Ettől fogva haláláig Bellarmin bíboros a legfontosabb kongregációkban töltött be fontos hivatalokat, és azoknak az éveknek az egyházpolitikai vitáiba súlyos védőiratokkal avatkozott be a pápa oldalán. Egyik kollégája, a bíboros kollégium dékánja mondta Bellarmin halálakor: „Megtiszteltetésként tartom számon, hogy döntéseink meghozatalában mindig követtük az ő véleményét, mert mindig ez volt a legbiztosabb és a legjobb. És nem én voltam az egyetlen, aki az ő nyomában jártam. Mi, bíborosok, majdnem valamennyien követtük őt. Nem is egyszer fordult elő, hogy a tizennégy tagot számláló kongregáció egységesen megváltoztatta véleményét, miután meghallgattuk Bellarmint. Ilyen nagy volt személyének és tudásának a súlya. Halála után az emlékezete is így hat tovább: döntéseire tudunk támaszkodni, és tanácskozásainkon továbbra is orákulumként fog szerepelni, akivel szemben nem lehet ellenvélemény.”

A leghíresebb ügy, amellyel Bellarmin azokban az években foglalkozott, a Galilei-per első szakasza volt. Mint teológus biztos volt abban, hogy a csillagász pontos megfigyelései és a Szentírás lapjain írásba fektetett kinyilatkoztatás között nem lehet ellentmondás. Csupán azt a téves következtetést vont le ebből, hogy Galilei véleménye nem lehet igaz, mert bizonyítékait nem tekintette véglegesnek és lezártak. Az Officium megbízásából 1616. február 26-án Bellarmin közölte Galileivel a végzést, amely a vitatott kérdésben hallgatást parancsolt neki. Nyilvánvaló, hogy Bellarmin minden tehetsége és a matematika és a csillagászat iránti személyes érdeklődése ellenére túlságosan rabja maradt kora közfelfogásának, és nem tudott elfogulatlanul ítéletet alkotni a kérdésben. Mindenesetre hatalmas tekintélye révén lett volna rá módja, hogy a Galilei-pernek az Egyházra nézve oly szerencsétlen kimenetelét megakadályozza.

Az utolsó mű, amely a fáradhatatlan szent tollából kikerült, ezt a címet viseli: A jó halál művészete. Az 1620-ban megjelent könyv lelki végrendeletének tekinthető, hiszen röviddel megjelenése után saját maga is megízlelte a halált, és bizonyította annak hitelességét, amit leírt. 1621. szeptember 1-én látogatta meg a Quirinalon lévő Szent András-novíciátusban a bíborost a fél évvel korábban megválasztott XV. Gergely pápa. Szeptember 17-én halt meg Bellarmin Róbert, majdnem nyolcvan évesen.

Három évszázadnak kellett elteltie ahhoz, hogy 1923-ban boldoggá avassák, jóllehet Rómában a halála után sokan remélték, hogy a szentté avatására is igen hamar sor kerül, s a tisztelete is megkezdődött. A Bellarmin-ügy azonban több szempontból problémás volt. Egyházpolitikai szempontokra is tekintettel kellett lenni, mert Franciaország megnehezítette Bellarminra egy írása miatt, amelyben a pápa tekintélyét védelmezte, s a franciák találva érezték magukat. Az Egyházon belül sok ellensége volt a jezsuita rendnek is, akik úgy érezték, hogy magát a rendet rövidítik meg, ha megakadályozzák a jezsuita bíboros szentté avatását. Így érthető az ügy elhúzódása. Annál föltűnőbb volt, hogy már két évvel a boldoggá avatás után, halálának 310. évfordulója napján XI. Pius pápa szentté és egyházdoktorrá avatta.

Nem csoda, hogy Bellarmin Róbert a nép körében nem lett ismert szent. Egész élete és tevékenysége ismeretlen maradt a nép előtt. Ez azonban nem csökkenti az egész Egyházat érintő jelentőségét. Bellarmin ugyanis hosszú időn át meghatározó szerepet játszott az Egyház teológiájában -- éppen ezért kapta az egyháztanító megtisztelő címét. Kimagasló tehetsége egyoldalúságot is jelentett. Az egyik római követ, aki jelentést küldött a pápaválasztás idején az egyes bíborosokról, ezt írta Bellarminról:

„Bellarmint jósága miatt nagyon kedvelik, de tudós, aki csak a könyvek között él, és nincs jártassága a gyakorlati kérdésekben. Nem volna jó pápa, mert kizárólag az Egyház érdekeit tartaná szem előtt, és

nem venné számításba a világi fejedelmek érdekeit. És nagy gondot jelentene neki bármilyen ajándék elfogadása.”

Egyoldalúságának volt természetes következménye az is, hogy részese lett a teológusok közötti vitáknak, s ezzel elég sok ellenséget szerzett, akikben a teológiai véleménykülönbség személyes ellentétté is alakult. Ezért volt szükség oly hosszú időre, hogy a szent bíborossal szemben kialakult előítéletek mind elhalványuljanak.

Ünnepét 1932-ben vették föl a római naptárba, május 31-re. 1969-ben halála napjára, szeptember 17-re helyezték át.

Szeptember 18.

COPERTINÓI SZENT JÓZSEF minorita, pap

Szeptember 18.

*Copertino, 1603. június 17. +Osimo, 1663. szeptember 18.

1663 októberének elején a minoriták rendfőnöke azt a megbízást adta ki, hogy írják meg a rövid idővel azelőtt meghalt József atya életét: „Stílusa legyen egyszerű, világos és szerény, hasonló József atya boldog lelkéhez. Nem akarom, hogy frázisok legyenek beleszőve, vagy hogy a kifejezés előkelőségét keressék benne. Azt sem akarom, hogy Isten szolgáját, akiről szó van, dicsőítsék.”

Amikor József meghalt, egész Európában ismerték a nevét, pedig nem alapított új rendet, nem írt egyetlen könyvet sem, nem kezdett új lelkipásztori módszereket. Nemcsak képtelen volt arra, hogy politikai és tudományos okossággal belekapcsolódjon az Egyháznak a kezdődő felvilágosodással és az állami abszolutizmussal folytatott vitájába, hanem hiányzott belőle az a gyakorlatiasság is, amelyet egy kolostori tisztség viselése megkíván. Úgy tűnik, hogy József ezen a téren az apjára ütött, aki jó ember volt ugyan, de nem értett sem a pénz, sem a birtok kezeléséhez. Amikor várandós felesége látta, hogy megint jön a végrehajtó, az istállóba menekült; ott hozta a világra Józsefet. Az anyát komoly, kemény nőnek mutatják be. József elsősorban hevességét illetően hasonlított hozzá: egyszer késsel támadt valakire, azért anyja egész éjszakára kizárta a házból, miután összetört rajta egy botot.

Az iskolában alig ért el eredményt. Sokkal jobban vonzotta a templom és az istentisztelet; egyre jobban megnyilvánult egy sajátsága és adottsága, amely egész életét meghatározta: gyakran – mintha nem is volna jelen – teljesen magába merült és érzéketlenné vált minden iránt, ami körülötte játszódott le. Ez aztán csakhamar valódi ekstázissá fokozódott. Meglehetősen bizonyossággal tanúsították, hogy hetedik vagy nyolcadik életévében „önkivületbe” esett, s teljesen megragadták belső élményei, mégpedig zenével kapcsolatban. Ezért kapta társaitól a „tátott szájú” gúnynevet.

Hozzájárult mindezekhez, hogy nyolcadik és tizennegyedik életéve között betegségek választották el a külvilágtól és pajtásaitól. Kelevényeinek látványa és bűze még anyja számára is nehezzé tette az ápolást. Amikor József végül meggyógyult, nem tudta megtanulni, hogy kapcsolatot teremtsen a mindennapi élet dolgaival; belső élményeinek elhatalmasodása és szemlélődő befeléfordulása nem is engedte meg a normális foglalatosságot és életmódot. Arra gondolt, hogy kolostorba lép; tizenhét évesen fel is vették a kapucinusok laikus testvérnek. Gyenge egészsége és a kolostori munkákban való használhatatlansága miatt azonban nyolc hónap múlva elbocsátották. Ahogy maga elbeszélte, úgy tűnt neki, mintha akkor a szerzetesruhával együtt az eleven bőrét is lehúzták volna róla.

Örömeire azonban – némi nehézségek után – szolgaként felvette egy minorita kolostor. Itt megtanult olvasni és írni, s végül becsületessége és jámborsága miatt felvették a rendbe is. 1628-ban pappá szentelték.

Copertino közelében a Santa Maria de Grottella kolostorba osztották be. Külső élete és szolgálata éppen olyan egyszerű volt, mint azelőtt; belső világossága, egy teljesen egyszerű és erős lélek fénye azonban nem maradhatott elrejtve. A bűnösök kedvet nyertek a jóra, a zaklatottak békét, az elnyomottak örömet, a szenvedők vigasztalást és segítséget kaptak tőle. Belső élete azonban

különösen ekstázisokban nyilvánult meg, s ezek olyan gyakoriak voltak, hogy életrajzírója elmondhatta róla: „Eksztatikus életet élt.” Lelkét egyszerűen lenyűgözte Isten nagysága és szeretete.

József esetében az ekstázis nemcsak abban állt, hogy szellemi képességeit magához ragadta Isten és kikapcsolódtak érzékszervei, hanem sokszor és hosszasan lebegett is. Levitációnak, lebegésnek azt a jelenséget nevezik, amikor valaki minden külső segítség nélkül a gravitációtól független állapotba kerül. Józsefet sokan látták a föld felett lebegni vagy repülni. Egyszer egy kolostorban egy festmény volt rá olyan hatással, hogy amikor elment mellette, felrepült a Megfeszített képéhez, és mintha szoborként odaerősítették volna, hosszú ideig ott maradt. Máskor mise közben emelkedett föl 30--50 cm magasságba és merült el teljesen a misztérium szemlélésében. Az is megtörtént, hogy társával belépett egy templomba, s az ének hallatára fölemelkedett, de magával ragadta társát is és előrerepült vele a tabernákulumhoz.

A fizikusok keresik a jelenség magyarázatát, és éppen József az, akire bizonyítékul hivatkozhatnak, mert annyi szemtanúja volt lebegéseinek. Magyarázatot mind a mai napig nem találtak.

Ha egy vallásos emberen valami rendkívüliség válik láthatóvá, a jámbor és kíváncsi embereket magához vonja. A nép és a nemesség Maria de Grottellába indult, hogy láthassák az atyát és beszéljenek vele, rendi előjárója pedig misszionáriusként küldte az egész tartományba. Az általa keltett feltűnés az egyházi előjárók előtt sem maradhatott elrejtve. Egy püspöki helynök kételkedve írta róla: „Egy harminchárom éves ember a Messiást játssza; egész néptömeget vonz maga után.” Az ügy ebben az egyébként is felkavart időben nem tűnt jelentéktelennek. Józsefet az inkvizíció kivizsgálás végett Nápolyba idézte. Itt – mint később Rómában sem – semmiféle hamisságot nem sikerült azonban megállapítani, mégis át kellett települnie egy olyan kolostorba, ahol rejtetten élhetett. 1639-ben azután rendi atyjának, Assisi Szent Ferencnek a sírtemploma melletti konventbe került. Tizennégy évig maradt Assisiben.

Az inkvizíciónál történt feljelentés, kihallgatásai és áthelyezése mélyen érintették. Ellenszegülés és levertség kísértette; olyan magatartások, amelyeket saját tanúsága szerint azelőtt nem ismert. Két évig „olyan kevés fény jutott a lelkébe, mint a parányi ablakon át a cellájába.”

József azonban sohasem kereste a kényelmet. Magától értetődőnek tűnt számára, hogy az első arcvonalban álljon, és a gonosz támadásait saját magán tapasztalja meg. Megtörtént, hogy szerzetestársai reggel félholtan találták a templomban, ahol éjszakai imádságát végezte és a sátánnal viaskodott, akinek ijesztő alakját gyakran testileg is látta. A gonosz sötét szakadékát azért tapasztalta meg olyan erősen, mert a másik oldalon rendkívül erősen élte át Isten hatalmas világhosságát.

A formát, ahogy József Isten közelségére válaszolt, az ekstázisra való egészen különleges képessége és adottsága jellemezte. Benne a testi földhözköttöttség és a lelki szárnyalás, a normális érzékelhető élet és a vallási elragadtatás közti egyensúly olyan ingadozó volt, hogy csak egy kis indíték kellett, és máris „önkívület”-be esett. Elég volt számára, ha Jézusról vagy Máriáról, vagy a mennyországról hallott, és hatalmas sóhajtással máris ekstázisba esett. Ezután már nem érzett semmit. Ő maga mondta: „A lélek királynőhöz hasonlít, akinek a testi érzékek a szolgálói. Ha a lélek a király lakába lép, az érzékek kívül maradnak, és semmiféle inger sem mozgatja meg őket. Maga a lélek pedig teljesen Teremtője birtokába kerülve nyugszik.”

Legerősebb élménye volt mindennap a szentmise. Közben minduntalan ekstázisba esett, úgyhogy szentmiséje esetleg öt óra hosszágig is tartott. Jézus halála vagy más esemény, amelyről az olvasmányokban szó esett, annyira hatott rá, mintha akkor történt volna. Egy virágvasárnapon a passió e szavainál: „A keresztre vele. – szinte halottként zuhant a földre, és ezalatt saját szavai szerint valóban közel járt a halálhoz. Hasonlóképpen összeesett egyszer Pál megtérésének ünnepén e szavaknál: „Saul, Saul, miért üldözöl engem?” (ApCsel 9, 4); hátrahanyatlott és karját kereszt alakban széttárva hosszú időn át fekvé maradt. Amikor ismét lábra állt, könnyezett, gyengeségében az oltárra kellett támaszkodnia, majd így szólt: „Nagy hatalom volt ez, nagy hatalom.”

József számára nem fantáziájának játékaról volt szó, hanem annak közelségéről, Akit szeretett. Ő maga tette fel magának a kérdést: Miért szomorkodom Jézus halála miatt, amely mégiscsak nagyon

rég történt? Miért tölt el szorongással a gyermek Jézus szemlélése, hiszen sok ideje annak, hogy Jézus gyermek volt? Az Úr maga válaszolt neki lelkében: „Egykor keresztre feszítettek, és meghaltam az emberekért; készségem azonban, hogy meghaljak érted, örökre megmarad. Egykor gyermek voltam; a szeretetben pedig mindig is az vagyok. Ha valaki gyermekként akar látni, gyermekként talál meg; ha megfeszítettként, a megfeszítettként talál rám; vagy megostorozottként, vagy más alakban mutatom meg magam neki. Szeretetem ugyanis olyan formában jelenik meg, amelyben az emberek emlékeznek rám és szemlélnék engem.”

József igazi élete – mint az összes szenté – az istenszeretben állt. A szeretet gyakran annyira megragadta, hogy énekelnie kellett. Belső telítettsége saját maga által kitalált dallamokban áradt ki. Életében általában nagy szerepet játszott a zene: amint már említettük, első gyermekkori eksztázisa zenével kapcsolatban történt; később pedig megtiltották neki, hogy részt vegyen ünnepélyes istentiszteleteken és körmeneteken; mert az énekek hallatára csaknem bizonyosan eksztázisba esett.

Lelke olyan dolgok iránt volt érzékeny, amelyeket az átlagember észre sem vesz. Távolból megérezte a veszélyt, amelybe egy rendtársa utazása során került, tudott a pápa haláláról is, még mielőtt bármiféle hír érkezett volna róla. Aki találkozott vele, annak készen kellett lennie arra, hogy belelát a lelkébe. Némely embereket, akiknek lelkét bűn csúfította el, József olyan torznak látott, hogy sem jelenlétüket, sem beszédjüket nem tudta elviselni.

Korának nyugtalansága és kuszáltsága közepette világosságot és erőt sugárzott. Nem csoda, hogy a híre egyre jobban elterjedt. Bíborosok, püspökök, fejedelmek keresték fel, vagy ajánlották magukat imájába. A protestáns Braunschweig-Lüneburgi János Frigyes herceg a katolikus hitre tért általa. Mindig szegények és segítséget keresők vették körül, boldogok voltak, ha ruházatának egy kis darabkájához jutottak, és ezt a betegekre helyezték. Emlékezésül vagy ereklyeként sokan magukkal vitték legalább a kolostor falának egy darabkáját.

Rendi előjáróinak mindez bizonyos gondokat is jelentett. Az ilyenféle rendkívüli ember, mint József nemcsak áldás környezete számára, hanem teher is. Az inkvizíció még élesebben figyelte a különös jelenségeket és a nép növekvő odaáramlását, és teljesen meglepetésszerűen avatkozott be 1653 júliusában. Józsefet megfigyelés végett a pierrarubbiai kapucinus kolostorba vitték és a külvilággal minden kapcsolatát megszakították. Ott-tartózkodásának híre azonban gyorsan elterjedt, s miséje alatt csakhamar összegyűlt a nép a templom előtt. Átküldték hát Fossombrone nehezen hozzáférhető kapucinus kolostorába. Végül a minoriták VII. Sándor pápához (1655--1667) fordultak kérésükkel, hogy József visszatérhessen egyik kolostorukba. A pápa hozzájárult, átvitelének azonban titokban kellett végbemennie. Éjjel vitték az Ancona tartományban lévő Osimo minorita kolostorába. Ott élt elrejtve és a rendtársaitól elválasztva, gyakori eksztatikus egyesülésben Istennel.

Amikor 1663 elején beteg lett, cellájában felállítottak egy kis orgonát; az orgonista játszott neki, ő pedig énekelt hozzá, és a többieket is arra szólította fel, hogy énekeljenek vele együtt. „A szamár kezd a hegyre felkapaszkodni” – mondta tréfálkozva, amikor érezte, hogy közeledik a vég. A közelgő halál hatására ezeket mondta: „A kéreg nem akar leválni a fáról” és: „Borzalmas ez az átmenet.” Utolsó napjaiban eksztázisban feküdt, belső tűz emésztette és így énekelt: „Lelkem, szeress, szeress!” 1663. szeptember 18-án halt meg rendtársai körében.

„A szent atya meghalt” – mondogatta a nép, amint ismertté vált halála. 1753-ban boldoggá, 1767. július 16-án szentté avatták.

Szeptember 19.

DE RODAT SZENT EMÍLIA apáca, rendalapítónő

Szeptember 19.

*Saint-Martin de Limouze, 1787. szeptember 6. +Villefranche, 1852. szeptember 19.

Emilia-Maria-Vilma de Rodat ahhoz a vidéki nemességhez tartozott, amelynek a 19. századi Franciaország néhány szeretetre méltó alakját köszönheti. 1787. szeptember 6-án született Dél-Franciaországban, a rodezi egyházmegyében lévő Saint-Martin de Limouze plébánia Druelle nevű családi székelyén. Kisgyermek korában anyai nagyanyjára bízta, és gyermekségének legnagyobb részét Ginal várkastélyban töltötte. Nevelését nagynénje, Agathe de Pomairols vizitációs nővér vette át, akit a forradalom elűldözött kolostorából. Emília gondos képzést és mélyreható, kissé szigorú vallási nevelést kapott tőle. Már igen fiatalon buzgón szentelte magát az imádságnak, és úgy tűnik, misztikus élményei is voltak. Már akkor erős szeretetet tanúsított a szegények iránt. Tizennegyedik évétől kezdve mégis kifejezetten világias korszakot élt át, és sokféle, bár teljesen ártatlan szórakozás és élvezet ejtette rabul. Ez a korszak 1804 úrnapiján ért véget, amikor hirtelen visszatért a korábbinál mélyebb vallási életéhez.

Időközben Emília nagyanyja visszavonult Villefranche-de Rouergue-ba, a madame de Saint-Cyr egykori szerzetesnő által alapított szerzetesházba. 1805 márciusában Emília is ebbe az otthonba költözött. Villefranche szent életű káplánjának, Marty abbénak vezetése alatt bontakozott ki lelki élete. Különböző lelki írók, elsősorban Avilai Nagy Szent Teréz (lásd: A szentek élete, 589. o.), és Szalézi Szent Ferenc (lásd: A szentek élete, 57. o.) műveit olvasta, és katekizmusoktatást tartott szegény lányoknak. A szerzetesélet vonzotta, ezért magánfogadalmat tett, anélkül azonban, hogy egy meghatározott szerzetbe kötelezte volna el magát. 1809-ben két sikertelen kísérletet tett, hogy szerzetbe lépjen: az elsőt Figeacban a nevers-i nővéreknél, a másikat Cahors-ban az örökimádó Picpus nővéreknél. Éppoly kevés sikerrel járt 1812-ben a Moissacban újból megalapított irgalmas nővérek rendjében való próbálkozása. Végre 1815 májusában egy szegény nő panaszai (hogy az anyagiakkal nem rendelkező emberek számára nincs ingyenes oktatás) ráébresztették igazi hivatására: eldöntötte, hogy szegény gyermekek nevelésének szenteli életét.

Három leánnyal, akiket Saint-Cyr házában ismert meg, együttesen elhatározták, hogy megalapítják a Szent József Intézetet. (Ez 1822-ben a Szent Család Intézete nevet vette fel.) Klauzúras kongregáció formájában rendezkedtek be, s a szegény vagy kevésbé ellátott gyermekek ingyenes oktatásának szentelték magukat. Az oktatás alapfokú iskolai szinten mozgott, így nem volt szükséges hozzá semmilyen pedagógiai képzettség. Bár az új létesítmény megfelelt a szegények tényleges szükségletének, Emíliát kezdetben mégis erősen bírálta környezete, és a villefranche-i papságtól sem kapott megfelelő támogatást. 1816. április 30-án társnőivel együtt megtelepedett egy szegényes házban, megnyitott két iskolai osztályt, és befogadott néhány árva gyermeket. Anyagi feltételeik nyomorúságosak voltak, de 1817-ben valamivel jobb körülmények között telepedhettek le, 1819. június 29-én pedig beköltözhetek az egykori ferences kolostorba. Marty abbé lelki vezetésével az új kongregáció fejlődésnek indult, és számos új tag jelentkezett felvétellel. A viszonylag sok haláleset azonban, amely bizonyára rossz anyagi feltételeikkel állt összefüggésben, megriktította soraikat. Emília egy ideig arra gondolt, hogy közösségét egyesíti Mária Lányáival; ezt a szervezetet madame de Trenquelléon alapította meg Agen-ban. Az egyesülés előkészítése közben, 1822-ben kiderült, hogy a nővérek nem akarnak mást elismerni előljárójuknak, mint Rodat anyát.

Emília egyéni életében ez az időszak a nagy próbatétel korszakát jelentette. 1818-ban kinövés keletkezett az orrán, és sokáig azt hitték, hogy rákban betegedett meg. 1821-ben megoperálták, de állapota folytonosan rosszabbodott, és néhány év múlva csaknem teljesen meg is süketült. Ezenkívül 1820. augusztus 9-től heves lelki szenvedés gyötörte, s ez mindenekelőtt a teljes elhagyatottság érzésében és a hit elleni erős kísértésekben nyilvánult meg.

Ez a szenvedés rövid megszakításokkal csaknem élete végéig tarthatott. A megpróbáltatások nem akadályozták meg abban, hogy messzemenően tevékeny előljáró legyen; a Szent Család Intézet azonban csak nagyon lassan fejlődött. Első elágazása 1822-ben Aubinben valósult meg, s ez egy kisebb nézeteltéréshez vezetett az alapítónő és Marty abbé közt; ez utóbbi egyébként 1823 júniusában Rodez általános helynöke lett. Csak 1832-ben hajtott a kongregáció új sarjat Livinhacban, ahol magába olvasztotta a helybeli kis közösséget, a Nővérek Szövetségét (Soeurs de l'Union).

Ugyanebben az évben kapta meg az intézet szabályzatát, amelyet Marty abbé szerkesztett, aki azután 1835. november 15-én meghalt.

Rodat anyának új gondokkal kellett megküzdenie. 1834-ben Decazevilleben, egy csak röviddel azelőtt kialakult bányavidéken új alapítást hoztak létre. Csakhamar megmutatkozott azonban, hogy a bányászok közti apostolság nem egyeztethető össze a klauzúrával. Létrejött tehát egy klauzúra nélküli ág, s ez nagyon hamar fejlődésnek indult. Most azonban magától értetődően számos nehézség támadt a kongregáció két ága közti szervezeti összefüggés miatt. 1835 után gyorsabb ütemben következtek az új alapítások, bár nagyjából csak Aveyonra és a vele szomszédos közigazgatási kerületekre korlátozódtak. Sok új házat nyitottak, ám a szükséges anyagi feltételek nélkül; Emília anya mindenütt ugyanazt az Istenre hagyatkozást és önzetlenséget tanúsította. Kihasználta azt a számos lehetőséget is, amelyet a társulat klauzúra nélküli ága kínált, és az oktatás feladatköréhez új működési területeket csatolt: házi betegápolást, fogolylátogatást, menedéket a bűnbánó nőknek.

A Szent Családról nevezett kongregációnak új válságot kellett kiállnia. A Marty abbé által szerkesztett szabályzat csakhamar nem felelt meg az új helyzetnek, és 1844-ben elengedhetlenné vált átdolgozása. A feladatot Barthe abbéra, egy rodezi papra bízta, aki azt javasolta, hogy a társulat két ágát olvassák egybe, és mindkettő számára töröljék el a klauzúrákat. Az alapítónő ezzel nem értett egyet, mert határozottan ragaszkodott a klauzúrához. Barthe abbé szerencsére engedett, és a két ág továbbra is elkülönült egymástól. A társulat sok nővére bírálta az alapítónő anyagi kérdésekben tanúsított derűlátását, és feltétlen, szinte kizárólagos bizalmát a gondviselésben. Így hát az 1846-ban fogalmazott új szabályzat szerint teljhatalmát ebben a pontban korlátozta egy tanács; ez azonban csak még inkább növelte a pénzügyi nehézségeket.

1852 márciusában Emília anya bal szemén daganat keletkezett. Ettől kezdve megszűntek lelki szenvedései. Megértette, hogy ez a közelgő vég jele, és alázatosan kérte: szabadítsák meg minden vezető tevékenységtől. Mivel egészségi állapota folytonosan rosszabbodott, augusztus végén teljesítették kérését. Gyóntatóatyjának engedelmeskedve szeptember 7. és 10. között lediktálta életrajzát; ez nagy értékű vallási dokumentum, bár belső életének misztikájáról csak nagyon mértéktartóan nyilatkozik meg benne. 1852. szeptember 19-én halt meg.

1940. június 9-én boldoggá, 1950. április 23-án pedig szentté avatták.

SZENT JANUARIUS PÜSPÖK és TÁRSAI

Szeptember 19.

+Puteoli, 300 körül

A dél-itáliai Benevento püspöke, Januarius hatodmagával lett vértanú: Festus, Desiderius, Sossus, Proculus, Eutüchész és Acutius voltak a társai abban a dicsőséges küzdelemben, amelyben a Diocletianus-féle üldözés (284–305) alatt győztek Krisztus nevében.

A 7. századi vértanú-akta szerint – adatai meglehetősen hézagosak, de a legkorábbiak – egy harminc esztendősen misenói diákonus, Sossus megtudta, hogy Pozzuoliba érkezett a beneventói püspök, Januarius a diákonusával, Festusszal és a lektorával, Desideriusszal.

Sossus többször is fölkereste őket, de mindig titokban, mert a cumanai Szibillához zárandokló pogány tömeg veszélyes volt a keresztényekre. Sossust minden óvatossága ellenére fölfedezték, s mint keresztényt Dracontius bíró parancsára bebörtönözték. Ekkor Januarius és két kísérője elment hozzá. Amikor megvallották, hogy ők is keresztények, mindhármukat letartóztatták és a bíró elé vitték. A bíró felszólította őket, hogy áldozzanak az isteneknek, s mivel nem voltak hajlandók, kimondta az ítéletet, hogy Sossusszal együtt mind a négy keresztényt vessék medvék elé Puteoli amfiteátrumában. Ezt az ítéletet azonban megváltoztatta, és kard általi halálra ítélte őket.

Miközben a vesztőhelyre kísérték a püspököt és három társát, a puteoli egyház diákonusa, Proculus és két hívője, Eutüchész és Acutius tiltakozott az igazságtalan ítélet ellen. Erre elfogták, és velük együtt lefejezték őket is.

A történészek ma azon a véleményen vannak, hogy e vértanúk valóban éltek és vértanúk lettek, de nem egyszerre és nem egy helyen. Valamennyien a Nápoly környékén lévő egyházakhoz tartoztak: Beneventóban halt meg Januarius, Festus és Desiderius; Misenóban Sossus; Eutüchész és Acutius pedig Pozzuoliban.

1936-ban látott napvilágot egy olyan föltevés, mely szerint a Nápolyban tisztelt Januarius azonos a beneventói vértanú püspökkel, aki a szardikai zsinaton (343) védte az igaz hitet, ezért Konstans császár száműzetésbe küldte, s vértanú lett. Egyes történészek elfogadják, más hagiográfusok szerint ennek a föltevésnek semmi történeti alapja nincsen.

A szent vértanú tiszteletét a 4. század óta őrzi a hagyomány. A Jeromos-féle Martirológium szeptember 19-én hozza Januarius temetését a Nápoly melletti Puteoliban. A római naptárba 1586-ban vették föl ünnepüket.

A legenda szerint Dracontius bíró megvakult, amikor kimondta az ítéletet, hogy medvék elé kell vetni a keresztényeket. Januarius meggyógyította, s ekkor változtatta az ítéletet fővesztésre. Januarius nevéhez azonban egy ennél sokkal nagyobb jelentőségű és ma is meglévő csoda kötődik: a vércsoda.

Ez a csodálatos jelenség abban áll, hogy ampullákban őrzött, összeszáradt vére időről időre folyékonyvá válik és fölbuzog. Két nagy ampullát Nápolyban őriznek: a nagyobbik ovális keresztmetszetű, köbtartalma kb. 60 cm³ a kisebbik hengeres, köbtartalma kb. 25 cm³. Általában a május első vasárnapja előtti szombaton és szeptember 19-én történik a csoda, és megmarad nyolc napon át mindkét ünnep után. Utána a megalvadt vér ismét teljesen beszárad.

Természetes módon nincs magyarázat erre a jelenségre, mert a történelem folyamán kiderült, hogy sem időponthoz, sem külső körülményekhez nincs kötve. Nemcsak a fejereklye jelenlétében, nemcsak nagy sokaság körében történik meg, még csak a mondott dátumokhoz sincs kötve, mert máskor is, a fejereklyétől távol és néhány szemlélő szeme láttára is megtörténik. Minden próbálkozás zátonyra fut, amely e jelenséget meg akarja magyarázni. A 16. század óta a legkülönbözőbb okfejtésekkel próbálkoztak kritikus elmék: a csalástól az okkult jelenségekig mindent próbáltak fölhozni a csoda „megmagyarázása” érdekében. Azt is mondták, hogy az egész jelenségnek semmi köze sincs az emberi vérhez. Miután azonban már ismerték a vér összetételét, 1902-ben két professzor a szeptemberi csoda után megvizsgálta a folyadékot, és azt találta, hogy az rendes emberi vér, és alvadása is ugyanúgy történik, ahogy a friss vér szokott megalvadni.

Ráadásul a csoda nemcsak Nápolyban, hanem egyidejűleg Pozzuoliban is történik, abban a templomban, amely a hagyomány szerint a kivégzés helye fölé épült. Sőt, magánszemélyek birtokában is van néhány apró vérrög, amellyel ugyanúgy megtörténik a csoda, mint a főtemplom ampulláiban őrzött vérrel.

A hagyomány szerint ugyanis egy nápolyi asszony fölfogta a vértanú püspök véréét. Sokáig magánál őrizte, majd amikor már nagyon öreg lett, 389-ben átadta az ereklyét a nápolyi egyháznak. És ekkor történt először a csoda: a nápolyi hívek körmenetben vonultak ki a vér-ereklye fogadására, és magukkal vitték Januarius püspök fejereklyéjét. Amikor a két ereklye találkozott, a beszáradt vér folyékony lett.

A csoda első hiteles leírása 1389. augusztus 17-éről való. Nápoly népe a város fő patrónusaként tiszteli a vértanú püspököt, és a csoda bekövetkezését a következő hónapok kedvező vagy kedvezőtlen előjeleként értelmezik.

Szeptember 21.

SZENT MÁTÉ EVANGÉLISTA

Szeptember 21.

Máté apostolról, akit a hívő nép nagyon tisztel, s akinek sírját Salerno városában őrzik, nem sok olyan adat maradt ránk, amely történetileg hitelesnek tekinthető. Amit a hagyomány a Szentírásban foglaltakon kívül mond (pl. hogy az apostol Etiópiában, a pártusok között vagy Perzsiában működött), tipikusan legendás természetű. Euszebiosz, a történetíró püspök azonban közöl egy fontos ténnyt: Máté, mielőtt a pogány országokba ment volna, Palesztinában héberül hirdette az evangéliumot. Távozása előtt anyanyelvén írásba foglalta, és hátrahagyta a zsidó-keresztények számára. Euszebiosz e közlését a 2. század elején élt Pápiász presbiterre alapozza, és azonosítja Máté apostolt az első evangélium szerzőjével. Csakhogy épp a Pápiásztól ránk maradt szöveg fölött sokat vitatkoznak a szakértők, nem látván föltétlenül elfogadhatónak az apostol és az evangélista azonosítását.

Az evangélium révén elég mélyen megismerhetjük az evangélista gondolatvilágát, mert alkotása teológiai mestermű. Ezt annak ellenére állítjuk, hogy vannak, akik szerint Máté csak elindítója és gyökere annak a hagyománynak, amelynek végső írásba foglalása az evangélium, a kész mű nem az ő tollából származik, hanem valamelyik tanítványa foglalta írásba röviddel az ő halála után. Eszerint Máté szerzősége épp oly bizonytalan volna az evangéliummal kapcsolatban, mint Salamoné a Bölcsesség könyve vagy Dávidé a zsoltárok esetében.

A Máté-evangélium keletkezését úgy gondolhatjuk el, hogy Máté különös figyelemmel gyűjtötte s őrizte magában az Úr szavait és beszédeit. Miután rendezte, mint mondás- és beszédgyűjteményt adta tovább. A tudósok úgy vélik, hogy e beszédgyűjtemény és Márk evangéliuma volt a forrása annak a műnek, amelyet az Egyház hagyománya Máté evangéliumaként tart számon. Az Úr mondásait Máté úgy foglalta elbeszéléseibe, ahogy az ékszerész foglalja aranyba a drágaköveket. Egymás után fűzte a hasonló tartalmú, de eredetileg függetlenül elhangzott beszédeket, és így jött létre a hegyi beszéd (5–7. fejezet), a példabeszédek (13. fejezet), a farizeusok feletti jajkiáltások (23. fejezet) és az eszkatologikus beszéd (24–25. fejezet) gyűjteménye.

Máté az apostol-névsorok közül kettőben a hetedik (Mk 3,18; Lk 6,15), kettőben a nyolcadik (Mt 10,3; ApCsel 1,3) helyen, Tamás mellett áll. Jézus legszűkebb tanítványai köréhez tartozott tehát, azokhoz, akik nem botránkoztak meg Krisztusban, s pünkösdkor megkapták a Szentlelket és a világra szóló küldetést. A Máté név a latin Matthaesus és a görög Matthaiosz közvetítésével a héber Mattajból ered, ami a Mattanjah rövid alakja, s annyit jelent mint 'Jahve ajándéka' vagy 'a hűség'.

A Máté-evangélium azt mondja róla, hogy vámos volt és a Lévi nevet is viselte. Márk még azt is tudja róla, hogy Alfeus fia volt. Foglalkozása alapján kissé beleérezhetünk ennek az apostolnak különleges helyzetébe az apostolok testületén belül is: „Amikor Jézus továbbment, látott egy Máté nevű embert, aki ott ült a vámnál. Szólt neki: »Kövess engem!« Az fölkelt és a nyomába szegődött. Amikor később a házában vendégül látta Jézust, odajött sok vámos és bűnös, és Jézussal meg tanítványaival együtt asztalhoz telepedtek. Ezt látva a farizeusok megkérdezték a tanítványaitól: »A mesteretek miért eszik vámosokkal és bűnösökkel?« Jézus meghallotta, és így válaszolt: »Nem az egészségeseknek kell az orvos, hanem a betegeknek. Menjetek, és tanuljátok meg, mit jelent ez: Irgalmasságot akarok s nem áldozatot. Nem azért jöttem, hogy az igazakat hívjam, hanem hogy a bűnösöket.«” (Mt 9,9–13).

Lévi-Máté, a vámos Kafarnaumban dolgozott. Kafarnaum ugyanis határváros volt Heródes Antipász országa és Fülöpnek a Jordántól keletre elterülő országa között. Azt nem tudjuk, hogy a város vagy a negyedes fejedelem alkalmazottja volt-e. Mint vámos a zsidók szemében nyilvános bűnös, kitaszított, tisztátalan ember volt. Jézus azonban megszólítja: „Kövess engem!”, és csakhamar vendége lesz Máténak. Úgy tűnik, e meghívástól Máté helyzete nem változott, sőt! A vallási vezetők ujjal mutogatnak most már nem csupán rá, a vámosra, hanem Jézusra is, aki odáig alacsonyította magát, hogy közösséget vállal a bűnösökkel, a kitaszítottakkal. Máté pedig tudta, hogy amikor fölkelt a vámasztal mellől, nem egy dúsgazdag ember társaságába került, hanem az Emberfia követője lett, akinek nemhogy elvámolnivalója, de még hajléka sincsen, ahol álomra hajthatná a fejét. Az Emberfiának azonban van hatalma a földön bűnöket megbocsátani! Ez a Jézus az irgalmasság evangéliumát hirdeti és cselekszi, és Máté azzal, hogy meghívást kapott tőle, ennek lett a részesévé!

Jézus nagyon tudatosan vállalta a közösséget a vámosokkal és a bűnösökkel. Ezzel a tetteivel igazolja azt, amit mond: azért jött, hogy a bűnösöket hívja a bűnbánatra és a bűnbocsánatra. Ezért szól mindenkinek hívó szava, mert az emberek valamennyien bűnösök, de a szó csak azoknak a szívéhez érkezik el, akik tudatában vannak nyomorúságuknak, és engedik, hogy meghívják őket, azaz fölkelnek és követik Jézust. Aki pedig őt követi, az maga is Isten irgalmasságának a tanúja lesz. Annak az irgalmasságnak a tanúja, amely Jézus Krisztusban testet öltött az emberek között. Máté esetében a meghívottból tanítvány, tanú és apostol lesz, aki maga is Isten ajándéka a világnak.

Nagyon könnyen elképzelhető, hogy Máté, aki az írás és a számolás művészetében jártas volt, a mennybemenetel után összegyűjtötte és írásba foglalta azt az anyagot, melyből később kibontakozott a teljes evangélium. Egy apró adat az ő keze nyomát őrzi: Máté evangéliumában meglepően pontosak a pénzzel kapcsolatos közlések. Sokkal többféle pénzt ismer, mint a másik három evangélista, és soha nem véti el, hogy milyen helyzetben miféle pénzzel kell fizetni!

Ennél azonban sokkal fontosabb számunka, hogy Máténak köszönhetjük az Úr Krisztus szavainak és beszédeinek alapvető forrását. Az evangélium utolsó mondatai összefoglalják az Üdvözítő szándékát, aki a bűnösökért jött, hogy Isten irgalmát hirdesse és megmutassa az embereknek. Apostolait azért küldi szerte a világba, hogy minden népnek elmondják az irgalom evangéliumát: „Én kaptam minden hatalmat az égen és a földön. Menjetek tehát, tegyétek tanítványommá mind a népeket. Kereszteljétek meg őket az Atya és a Fiú és a Szentlélek nevében, és tanítsátok meg őket mindannak megtartására, amit parancsoltam nektek. És én veletek vagyok minden nap a világ végezetéig” (Mt 28,18–19). A Jeromos-féle martirológium szeptember 21-én hozza Szent Máté ünnepét. Rómában a 11. századtól ezen a napon emlékeztek meg róla.

Máté meghívásának történetét az evangéliumból ismerjük. Életének további eseményeiről csak a hagyomány közöl néhány szórványos adatot.

A legenda szerint az apostolok szétválása után Máté Etiópiába ment, ahol Kandaké királynő kincstárnoka – akit az Apostolok Cselekedetei elbeszélése szerint Fülöp diakonus keresztelt meg – fogadta és támogatta. Történt egy napon, hogy a király fia meghalt. A bennszülött varázslók mindent elkövettek, hogy életre keltsék, de hiába. Akkor a kincstárnok azt tanácsolta urának, hívja el Mátét. Ő el is ment és föltámasztotta a fiút. A király ettől olyan boldog lett, hogy örömeiben egész országába hírnököket küldött, akik ezt hirdették: „Jöjjetek, és lássátok Istent, aki emberi formában megjelent közöttünk!” Az emberek össze is sereglettek, Máté pedig tanította őket, hogy kinek a nevében és erejében támasztotta föl a halott királyfit. Az emberek hittek szavának, megkeresztelkedtek, a király pedig hálája jeléül egy pompás templomot építtetett.

Volt a királynak egy Efigénia nevű leánya, aki szintén megtért, és Máté fölvette az Istennek szentelt szüzek közé. Ezután Egippus király meghalt, és utóda, Hirtacus szemet vetett Efigéniára. Máténak ígérte a fele országát, ha rábeszéli a leányt, hogy legyen a felesége. Egy alkalommal Máté a házasság szépségéről és szentségéről prédikált a szüzeknek és a népnek, és hangsúlyozta, hogy senkit nem szabad elválasztani a házastársától. A király azt hitte, hogy Máté az ő kérésének megfelelő szándékkal szól, és most beszél rá Efigéniát a vele való házasságra, ezért nagyon megdicsérte a prédikáció után. Ő azonban így válaszolt a királynak: „Úgy látom, egészen félreértettél engem, ó király, hiszen tudod, hogy Efigénia az örök Király menyasszonya, és az ő szent fátyolát viseli. Hogyan vehetnéd el annak jegyesét, aki nálad sokkal hatalmasabb?” E szavaktól Hirtacus szörnyű haragra lobbant és kirohant a templomból. Aztán elküldte a hóhért, és az, miközben Máté kitárt karral imádkozott az oltárnál, hátulról leszúrta.

Egy másik hagyomány szerint Máté máglyán halt meg. Ismét más hagyomány úgy tudja, hogy a máglya az apostol imádságára kialudt, és később Núbiában halt meg békességben.

Szeptember 22.

SZENT MÓR és TÁRSAI vértanúk

Szeptember 22.

+Agaunum, 284--293 között(?).

Már a 2. századból maradtak fenn tudósítások, amelyek arról értesítenek, hogy keresztények csoportosan lettek vértanúk. Különösen a császári hadseregben fordult ez elő, mert az üldöző rendeletek a katonákra fokozott szigorral voltak érvényesek. A keleti egyház a negyven szebasztei vértanút (lásd: 136. o.) ünnepli, a latin egyház pedig a thébai légióról emlékezik meg.

Mauritius és társai (név szerint: Exsuperius, Candidus, Victor, Innocentius és Vitalis) a thébai légió katonáiként szolgáltak. A légió onnan kapta a nevét, hogy tagjai az alsó-egyiptomi Théba környékéről származtak. Ez a vidék nagyon korán befogadta az Evangéliumot, ezért semmi lehetetlenség nincs abban, hogy ezek a katonák valamennyien keresztények voltak.

A hagyomány szerint vértanúságuk helye a mai Svájc területén lévő Agaunum (a mai Saint-Maurice, a Genfi-tótól keletre). 293 előtt kellett meghalniuk Krisztusért, mert Nagy Konstantin atyja, Konstantius Chlorus ezt a területet 293-ban kezdte kormányozni, és arról volt nevezetes, hogy egyetlen embert sem végeztetett ki keresztény hite miatt.

A thébai légió vértanúságát Szent Eucharius lyoni püspök (+450 körül) régi hagyomány alapján így beszéli el:

Maximianus, Diocletianus társcsászára a keresztények üldözésére indult. Aki meg merte vallani Krisztust, megkínzottatta vagy megölette. S ha éppen nem kellett hadat viselnie, katonáit is a keresztények ellen vetette be. Volt a hadseregében egy légió, melynek katonái Thébából valók voltak, „járatosak a hadviselésben, erényekben nemesek, de még nemesebbek a hitükben; a császárárt bátorsággal, Krisztusért áhitattal harcoltak. Fegyverben sem feledkeztek meg az evangéliumi parancsról, mert megadván a császárnak, ami a császáré, Istennek is megadták, ami Istené. Amikor megérkezett a császári parancs, hogy a sereg induljon a keresztények ellen, ez a légió megtagadta az engedelmisséget.

Maximianus ott járt a vidéken, nem messze a légió táborhelyétől. Amikor jelentették neki a történeteket, éktelen haragra gyulladt... Megparancsolta, hogy tizedeljék meg őket és akire a sors esik, karddal öljék meg. Így akarta megfélemlítéssel engedelmisségre kényszeríteni a többieket. Amikor az első tizedelés megtörtént, megismételte a parancsot, ami együtt járt az indulás előtti áldozatbemutatással is. A thébaiak tábora nyíltan megtagadta mind az áldozatbemutatást, mind az indulást. Megvallották, hogy csak az örökkévaló Istent imádják, s inkább meghalnak, mint hogy keresztény hitük ellen tegyenek. A császár tehetetlen dühében ismét tizedelést rendelt el”... Ekkor Mór volt a többiek lelkesítője. Így beszélt a császárhoz:

„A katonáid vagyunk ugyan, Császár, de szabadon megvalljuk, hogy Isten szolgái is vagyunk. Neked katonai szolgálattal, neki ártatlansággal tartozunk, Tőled zsoldot kapunk, Tőle az élet kezdetét kaptuk. Abban, amit parancsolsz, neked nem engedelmeskedhetünk, mert nem tagadhatjuk meg a teremtő Istent, aki a mi teremtőnk, de akár akarod, akár nem, neked is Urad és Teremtőd. Ha nem olyasmit parancsolsz, amivel őt megbántanánk, ahogy eddig, most is engedelmeskedünk, de ha másként van, akkor inkább engedelmeskedünk Neked, mint neked. Felajánlottuk neked, hogy ellenségeid ellen harcolunk, de gonoszszágnak tartjuk, ha ártatlanokra emelünk kezet. A gonoszok és ellenségek ellen jobbnak fegyvert ragad, de képtelen ártatlan polgárokat megsebezni.

Nem felejtettük el, hogy a polgárokért és nem a polgárok ellen álltunk fegyverbe. Mindig az igazságosságért, a jóságért, az ártatlanok megvédéséért harcoltunk, eddig ezekért vállaltuk a veszélyt. Harcoltunk hűségéből, de hogyan lehetnénk hűek hozzád, ha most hűtlenné lennénk

Istenhez? Először Istenre, utána a császárra esküdtünk; ha megszegjük az elsőt, ki kötelezhet a második megtartására?

Azt parancsoltad, hogy induljunk és kutassuk fel a keresztényeket. Ne keress másutt keresztényeket, előtted állnak, akik vallják mindenek teremtő Atyaistenét és hiszik az ő Fiát, Jézus Krisztust mint Istent. Láttuk, hogy öleted meg társainkat, vérükből ránk is hullott, mégsem siratjuk szent bajtársaink halálát és nem temetjük őket jajgatással. Inkább hálát adunk értük és örömmel állunk testük mellett, mert méltónak találtattak arra, hogy Istenért szenvedjenek.

És most, lássad, az életveszély nem indít zendülésre, nem ragadunk fegyvert ellened, jóllehet nincs reményünk az életre. Kezünkben a fegyver és lásd, nem állunk ellen: mert meghalni akarunk, s nem azt, hogy lemészároljatok, s inkább akarunk ártatlanul meghalni, mint gonoszul életben maradni. Bármit parancsolsz, hogy megégessenek, megkínozzanak, karddal megöljenek, elfogadjuk. Keresztények vagyunk, nem lehetünk katonáid a keresztények üldözésében.”

A császár parancsot adott, hogy a légió minden tagját karddal öljék meg. Ők pedig mint a bárány, letették fegyverüket és szelíden várták a halált.

A vértanúk sírja fölé hamarosan templom épült. Ezt az idők folyamán átépítették, kibővítették, majd kolostor épült melléje és a Szent Mórról elnevezett apátságban mindmáig őrzik a vértanú katonák tiszteletét. Mórt a neve miatt a késő középkorban sötétbőrű lovag vagy katona képében szokták ábrázolni. A középkori lovagrendek és katonák a védőszentjüknek tekintették.

VILLANOVAI SZENT TAMÁS érsek

Szeptember 22.

*Fuentellana, 1488. +Valencia, 1555. szeptember 8.

Tamás Fuentellanában született, és Villanueva de los Infantesben nőtt fel. Apja, aki molnár volt, a péntekenként őrölt lisztet elosztotta a szegények között. Anyját is jótékonyágáról ismerték. Tamás utánozta a szüleit: gyermekként gyakran elajándékozta a reggelijét, sőt még ruhadarabjait is a szegényeknek.

Korán megmutatkozott, hogy átlagon felüli képességekkel rendelkezik, így hát tizenhat évesen az alcalái egyetemre küldték. Két évvel később meghalt az apja; egy házat és némi pénzt hagyott rá. Tamás hazatért, a pénzt szétszította a rászorulóknak, a házat pedig anyja beleegyezésével kórházzá alakította át. Ezután visszament az egyetemre és teológiát tanult. Már huszonhat évesen filozófiát és teológiát tanított az alcalái egyetemen. Ragyogó tanár hírében állt. Kétévi tanító tevékenység után ott hagyta a professzorságot, és belépett az ágostonosok rendjébe. Rendtársai csodálták a csendes, szerény novíciust.

1518-ban pappá szentelték. Most már a kolostorban is kellett teológiát tanítania. Csakhamar keresett gyóntatóatyja és igehirdető lett. V. Károly császár udvarába akarta vitetni, ez azonban nem valósult meg.

1519-ben házfőnök, 1527-1529 között az andalúziai, 1534-1537 között a kasztíliai rendtartomány előljárója lett. Egész csoport hithirdetőt küldött az Újvilágba, akik Mexikóban ma is létező rendtartományt alapítottak.

Imádság közben, különösen a szentmise alatt Tamás gyakran élt át misztikus ekstázisokat. Ezek gyakran kínosak voltak számára, és mindent megtett, hogy elrejtse őket. Így egy beöltözéskor mondott prédikációja alkalmával negyedórán át nem tudott beszélni. Amikor magához tért, bocsánatot kért: „Gyenge a szívem – mondta –, és szégyellem, hogy ilyen alkalmakkor olyan könnyen elerőtlenedek. Megkísérlem, hogy megszabaduljak e hibáimtól.”

Amikor 1542-ben a granadai érseki szék megüresedett, V. Károly császár érsekké akarta tenni, ő azonban olyan határozottan védekezett, hogy a tervről le kellett mondani. Amikor azonban

nemsokára meghalt Valencia érseke, ellenvetése semmit sem használt; 1544-ben Valladolidban püspökké szentelték.

A következő reggel gyalog indult Valenciába. Anyja kérte, hogy útja során látogassa meg, de ő a Biblia szavaival válaszolt: „... az ember elhagyja apját és anyját, és feleségéhez ragaszkodik...”. Úgy tekintette most magát, mint aki „házasságot kötött” egyházmegyéjével. Ez azonban nem jelentette azt, hogy anyját kevésbé szerette vagy elhanyagolta volna; később úgy intézte, hogy egy szabad hónapját vele tölthette.

Amikor az új érsek szerény, elhordott szerzetesruhájában a nép ujjongása közepette bevonult székesegyházába, kanonokjait részvét fogta el a szegény ember iránt. Négyezer koronát küldtek neki, hogy magát és rezidenciáját is méltóságához illően rendbe hozhassa. A legbarátságosabban megköszönte, a pénzt pedig elküldte egy kórháznak. „Jobban dicsőíti Istent – mondta –, ha a pénz a szegény betegek javát szolgálja, akiknek éppen égető szükségük van rá, mintha én adnám ki. Ugyan miért lenne szüksége egy szegény szerzetesnek bútorra?”

A székesegyház kanonokjai, akik sokat adtak a méltósággal teli fellépésre, gyakran szégyenkeztek érsekük miatt. Egyikük meglepte egy alkalommal, amikor éppen szerzetesruháját foltozta. „De excellenciád, ezt mégiscsak megcsinálja önnek bármelyik szabó egypár fillérért!” – vélte kissé bosszankodva. „De az a pár fillér egy szegény embernek talán az ebédjét jelenti” – jegyezte meg halkán az érsek. „Nagyon lekötelez a személyem körüli szorgoskodásával, de tudja, hogy sem az állásom, sem a kötelességem nem a ruházatomtól függ. Csak a rám bízott lelkekről kell gondoskodnom.” – mondotta más alkalommal. Amikor a kanonokok arra készítették, hogy hordja legalább a selyem püspöki kalapot, végre engedett. Olykor azonban rámutatott a kalapra, és nevetve mondta: „Ez az érseki méltóságom! Elöljáróim, a kanonok urak szükségesnek tartják, hogy hordjam, mert különben nem lennék érsek!”

Lelkiismeretesen látogatta egyházmegyéjének minden plébániáját. Mindenütt prédikált, és mindenütt érezhetővé vált a vallási élet új felvirágzása. Sikeresen fáradozott azon, hogy megvalósítsa a ma olyan magától értetődő területi püspöki konferenciákat; együttesen vitatták meg azután a visszásságokat, különösen a papság körében tapasztalható hibákat.

Tamás érsek mindig, minden munkája közben talált időt arra, hogy sok órát töltsön az Oltáriszentség előtt. Beosztottai nem szívesen zavarták meg, ha imába merülve látták. Amikor ezt észrevette, kiadta a parancsot, hogy azonnal hívják, ha látogatója érkezik; senkit sem akart megvárakoztatni.

Mindennap több száz szegény kereste föl az érseki palotát; mindegyikük kapott meleg ételt, egy pohár bort és pénzt. Az érsek gondoskodott a szegény árvákról is. Akkoriban igen gyakran megtörtént, hogy a nem kívánt gyermekeket kitétték. Tamás érsek jutalmat ígért minden szolgájának, aki talált gyermeket visz a palotába.

Gyakran mondták neki, hogy a koldusok közt sok a munkakerülő csavargó, és az ilyenek nem érdemelnek támogatást. „Ha munkakerülők és csavargók – válaszolta –, a kormányzó vagy a rendőrség dolga, hogy tegyenek valamit ellenük; az én kötelességem azonban az, hogy támogassam azokat az embereket, akik az ajtóhoz jönnek.”

Ami különösen feltűnt Tamásban, az a jósága és szelídsége volt, amely minden szívet megnyert számára. Amikor a tanácsosai egyszer szigorúbb intézkedésre ösztökélték, ezt válaszolta: „Az embereket inkább megnyerni, mint megharagítani akarom.”

Az egyik kanonok élete botrányt okozott. Tamás érsek különféleképpen megkísérelte már, hogy megtérésre készítse, de hiába. Közölte a kanonokkal, hogy egy római útra kell vállalkoznia helyette, és ezért előzően egy időre az érseki rezidenciába kell beköltöznie. Az utazás kezdetét azonban újból és újból elodázta. Egy fél év alatt megtérítette a kanonokot az érsekkel való érintkezés; más emberként hagyta el a házat. Környezete pedig azt hitte, hogy Rómában töltötte el a hat hónapot.

Egy másik alkalommal, amikor egy papot kellett megintenie az életmódja miatt, az dühösen távozott. „Hagyják – mondta az érsek a tanácsosainak –, az én hibám. Túl keményen bántam vele.”

Mindemellett, ha az egyházi fegyelemről vagy a jó példáról esett szó, szigorú volt. A fülébe jutott, hogy egy pap a nagypénteki liturgia alatt átkozódni kezdett, mert a kórus elfelejtett valamit. Erre a papra vezeklésül háromnapos szigorú böjtöt rótt ki, továbbá, hogy háromszoros alamizsnát adjon a szegényeknek, ezenkívül pedig két héten át nem volt szabad miséznie. Egy másik papot, aki megsértette a gyónási titkot, egész életére bebörtönöztetett.

Különlegesen törődött az úgynevezett moriszkókkal, az iszlám konvertitákkal, akiket Spanyolországban másodrendű keresztényeknek tekintettek, és akiknek nagy nehézségekkel kellett megküzdeniük. Rávette a császárt, hogy alapítványt létesítsen, amelyből sajátosan erre a munkára képeztek ki papokat; ő maga iskolát alapított e megtértek gyermekei számára.

A sok rábízott lélekért való felelősségérzet súlyosan nehezedett Tamásra. „Sohasem féltém annyira, hogy kirekesztenek a választottak közül, mint amióta püspök vagyok” – szokta mondani. Különösen óvakodott attól, hogy e föld nagyjainak kegyét keresse. Egyszer magához hívatta V. Károly császár. Tamás püspök éppen egy prédikációját készítette és kimentette magát.

„Bárcsak minden szerzetesnek ilyen lelki szabadsága volna, mint neki!” – kiáltott fel a császár.

1555-ben Tamás érsek úgy érezte, hogy meggyengült egészsége miatt hivatalát már nem tudja ellátni, ezért vissza akart vonulni. Mielőtt azonban erre sor került volna, meghalt. Előzően mindenét elajándékozta, még az ágyát is; csak azt kérte, hogy kölcsönvehesse addig, amíg szüksége lesz rá, hogy rajta halhasson meg.

Tamás érseket 1618-ban boldoggá, 1658-ban pedig szentté avatták.

Szeptember 24.

SZENT GELLÉRT

Szeptember 24.

*Velece (Itália), 980 körül +Buda, 1046. szeptember 24.

Szentünk azoknak a sorába tartozik, akik nem hazánk földjén látták meg a napvilágot, de életük, működésük és haláluk ide kapcsolja őket. Velece volt a szülőföldje, az a lagúnák szabdalta szigetföld, amelynek első lakói a helyi hagyomány szerint Attila hunjai elől menekültek ide a szárazföld városaiból és falvaiból. Öt éves volt, amikor szülei – apját Sagredo Gellértnek hívták – áteveztek vele a Szent Márk-székesegyházzal átellenben lévő San Giorgio-szigetre. Úgy látszott ugyanis, hogy György nevű kisfiúk (Szent György napján született, ezért kapta a keresztségben ezt a nevet) nem marad életben. Fogadalmat tettek, hogy ha a gyermek a sziget bencés szerzeteseinek imájára meggyógyul, Istennek szentelik az életét, és mindjárt a monostorban hagyják. A gyermek fölgyógyult, ott maradt, és fokozatosan bevezették őt a kor szellemi és a Szent Benedek rend lelki életébe, fegyelmebe. 15 éves lehetett, amikor édesapja Jézus iránti szeretetből szentföldi zarándoklatra indult. Társaival együtt elérte Palesztina partjait, ahol rabló arabok támadták meg őket. Csatára került a sor, s bár a támadókat megfutamították, édesapja holtan maradt a csatatéren. Így teljesült az a vágya, miszerint abban a földben szeretne pihenni, amelyet a Megváltó vére öntözött... Az ő emlékére vette föl az ifjú György a Gellért nevet. Nem sokkal később az édesanyját is elvesztette, a San Giorgio monostor sírboltjába temették el.

Huszonöt éves korában rendtársai őt tették meg a monostor perjeljévé, majd Vilmos apát javaslatára, tudásának elmélyítése végett, másodmagával Bolognába küldték, hogy később elfoglalhassa a kolostori iskola egyik tanári posztját. 32 évesen tért vissza a Szent György szigeti monostorba, de nem sokáig tanított, mert Vilmos apát halála után őt választották meg szerzetestársai apátnak. Talán édesapja emléke vagy a hithirdetés vágya készítette arra, hogy 3 év múltán lemondjon apáti tisztéről és a Szentföldre induljon.

1015 február vége felé szállt hajóra két társával, hogy Zarába (ma: Zadar) jusson, s onnan továbbhajózzék Palesztina felé. De a kitört tengeri vihar miatt Isztria partjai felé sodródtak. Ott a

Parenzo (ma Porec) melletti Szent András-sziget kikötőjében vetettek horgonyt, és a sziget bencés monostorában találtak menedéket. A több hétre elhúzódott kényszerpihenő közben Gellértnek nem egyszer nyílt alkalma, hogy megbeszélje útíttervét az ugyancsak ott időző Razina, más nevén Gaudentius pannonhalmi apáttal, aki szerette volna őt megnyerni magyarországi kolostoralapítási és térítői tervének. Gellért azzal a nem titkolt szándékkal engedett unszolásának, hogy Magyarországon keresztül könnyebben eljuthat majd a Szentföldre. Átkelven a part menti hegyláncokon, majd a Dráván, 1015. május 3-án érkeznek Pécsre, Mór püspökhöz. Vele és Asztrik pécsváradi apáttal onnan Székesfehérvárra, István királyhoz mennek. Nagyboldogasszony napján járul Gellért a király elé, és találkozásuk hatására István meghívja őt Imre fiának nevelőjéül. Nyolc éves volt ekkor Imre, és szentünk 7 évig nevelte az esztergomi királyi palotában. Tanítványának életszentsége tanúsítja, hogy nevelő, oktató munkája nem veszett kárba!

Ezután következtek a bakonybéli remeteség évei. A monostor melletti erdei kunyhóban tudott leginkább elmélkedni és dolgozni. Ekkor írta szentírásmagyarázó munkáit, többek között a Zsidókhoz írt levélhez és Szent János apostol I. leveléhez. Kár, hogy e munkái mind elvesztek. Kb. 1028-ig örülhetett a monostor csendjének és erdei magányának. Ajtony vezér legyőzése után Szent István hívatta, hogy rábízta a Maros menti egyházmegye megszervezését. Ajtony annak idején a bizánci császárság szomszédjaként görög szertartás szerint vette föl a keresztséget, s telepített Marosvárra néhány görög szerzetest. Csanád vezér ostroma után ugyan elmenekültek, de pl. Oroszlámoson még a 13. sz. elején is voltak.

Gellért az egyházszervezést azzal kezdte, hogy fölosztotta az egyházmegye területét 7 főesperességre, s ezek élére a magával hozott papok közül azokat állította, akik tudtak magyarul. Majd a papi utánpótlás biztosítására káptalani iskolát szervezett, végül templomokat építtetett, köztük a székesegyházat és a bencés monostor Boldogságos Szűz oltalmába ajánlott templomát. Tevékenységét a szent életű király bőkezűen támogatta. E tekintetben, de más, sorsdöntőbb szempontból is, végzetes fordulatot jelentett a király halála 1038-ban. Hiába volt az új király, Péter velencei, akárcsak Gellért, az uralkodáshoz és a magyarság megnyeréséhez nem értett. Idegenpártolása miatt nemzeti forradalom űzte el őt a trónról. Utóda, Aba Sámuel sem vitte sokra. Zsarnoksága miatt 1043-ban a koronát és a húsvét megünneplését is megtagadta tőle Gellért. A fölfordulásnak ezen évei készítik elő vértanúságát is. Ha arra gondolunk, hogy a csanádi püspök e vérvizataros években hittudományos munkákat írt, rádöbbenhetünk, hogy semmiképpen sem kereste a vértanúságot, hanem inkább csak elfogadta azt.

1046 szeptemberében a lengyelországi száműzetésből hazatérő Vászoly fiak, Endre és Levente fogadására igyekezett püspöktársaival, Böddel és Benetával együtt. Mivel a hercegek még nem érkeztek meg Székesfehérvárra, továbbutazik Diósdig. Az éjjelt itt töltvén, reggel a Szent Szabina-templomban mondott miséje közben látomása volt közelgő vértanúságukról. Az ún. pesti révhez közeledve Vatha pogány lázadói kőzapporral törtek rájuk. Kiráncigálták Gellértet a szekereből, hozzákötötték egy kordéhoz, és a később róla elnevezett Kelenhegy szikláiról a mélybe taszították. Holttestét ideiglenesen a pesti Boldogasszony-templomban (a mai Belvárosi Főplébániatemplomban) temették el, később átszállították Csanádra. Szentté avatása Szent László királysága idején történt.

Egy kis részlet Szent Gellért művéből, melyben a tüzes kemencében éneklő három ifjú himnuszát magyarázza. Az itt következő sorokban Gellért azokról beszél, akik hódoltak a bálvány előtt (Hajdu Tibor fordításában):

„Hogyan is beszélhetnénk a király tetszése ellenére? Megharagszik, indulatba jön, s mi mégis beszéljünk? Inkább színlelik a jókedvet, s vele együtt akár kacagnak, mintsem hogy ki mernék mondani Isten hathatós igéjét. Ezt pedig azért teszik, hogy se rokonaik el ne veszítsék a nekik adott hivatalokat, se őtőlük el ne vegyék a polyvát. Mikor pedig valaki emberi tekintetek, avagy földi dolgokhoz való ragaszkodás miatt fél a halandó embertől, és ilynemű dolgok miatt kíván tetszeni annak, aki ma van, másnap reggel pedig már nyoma sincs a földön, akkor, úgy látszik, semmiben sem különbözik azoktól, akik a babiloni király bálványszobrát imádták.”

Szeptember 25.

RADONESZI SZENT SZERGEJ apát

Szeptember 25.

*Rosztov mellett, 1319 előtt. +Radonesz, Zagorszk mellett, 1392. szeptember 25.

A 14. század a Nyugat számára a középkori kultúra megérlelődését jelentette. A kelet-európai térség számára viszont sötét korszak volt ennek az évszázadnak a kezdete. A mongol pusztítások sebei még nem gyógyultak be. A városok templomai és kolostorai romokban heverték. Ám az emberek vágyódtak az imádság nyugodt helyei után, a szomorú valóság pedig új, hatalmas ösztönzést adott az elmélkedésre és az aszketikus élet utáni törekvésre. Ez kedvezett a remeteélet felvirágzásának és „az orosz Théba” kialakulásának.

„A világból való kivonulás” legszebb emlékműve a Troica-Szergijeva- kolostor, amelyet Radoneszi Szergej alapított a Szentháromság tiszteletére. (Ez a szentély ma is nyitva áll az istentisztelet számára. A Moszkvától mintegy 70 kilométernyire északra fekvő hely hivatalos neve 1930 óta Zagorszk.)

Szergej a Moszkvától északra fekvő rosztovi fejedelemség egy nemesi családjából származott. A keresztségben a Bertalan nevet kapta. Testvérei közül az idősebb Istvánt és a fiatalabb Pétert említi az életrajza.

Bertalan gyermekkorában Kalita Iván nagyfejedelem a rosztovi fejedelemséget Moszkvához csatolta. Ennek következtében a korábbi fejedelmet szolgáló nemességének sokat kellett szenvednie. Bertalan szülei ezért áttelepültek Moszkva vidékére, Radoneszbe.

Amikor az idősebbik testvér, István megözvegyült, belépett a közeli hotkovói kolostorba. Szergej már régóta remeteségbe vágyott, de meg kellett várnia, hogy szülei is Hotkovóban találjanak otthonra. Ekkor kivonult a „pusztába”, és vele ment István is. A Hotkovótól mintegy tíz kilométernyire lévő nagy fenyőerdőben telepedtek meg egy patak partján. Fenyőfából kis kápolnát építettek és két cellát. Ez lett a későbbi Szentháromság-kolostor magva. István azonban hamarosan felhagyott a remeteséggel és belépett a moszkvai Epifánia-kolostorba.

Bertalan egyedül maradt. Mintegy húszéves korában ment a „pusztaságba”. Az Egyházban ugyan mindig elevenen élt a remeteség hagyománya, de az aszketikus életnek ebbe a formájába rendszerint csak hosszú első előkészület és kolostori kiképzés után vágtak bele. Bertalan magányosságát időnként megtörte egy Mitrofan nevű idős szerzetes pap látogatása. Egy ilyen látogatás alkalmával beöltöztette az ifjú remetét szerzetessé, és a Szergej nevet adta neki.

Szergej nehéz körülmények között élt. A hosszú téli hónapokban a fagy és a hó, az éhség és a vadállatok veszedelmei keményen próbára tették. Gyakran aggodalom és rémület fogta el, s ehhez járult még kételkedése választott útja helyességében. Sok nehézséget okozott számára a küzdelemben való tapasztalatlansága is.

Néhány év alatt azonban megerősödött és éretté vált a küzdelemben. Akadtak olyan férfiak, akik Isten keresésére indultak, s ezeket Szergej szeretettel fogadta, de csak vonakodva szánta rá magát, hogy átvegye a jövevények lelki vezetését. A fatemplomot megnagyobbították, új kunyhókat emeltek a testvéreknek, akiknek a száma mintegy tizenkettőre nőtt.

Szergejt pappá szentelték, és előljáróvá nevezték ki. A hozzá csatlakozók kezdettől fogva közösen végezték a liturgikus imádságot, egyébként azonban remetetelepülést alkottak. Csak 1354 körül vezette be Szergej – püspöke tanácsára – a szigorú regulát, és csak ekkor építettek közös ebédlőt és nagyobb templomot.

Az apát példát adott a testvéreknek az imádságban, a könyvek szeretetében (amelyek közül sokat lemásoltatott) és a munkában. Fát vágott, a kertben dolgozott, kenyeret sütött. „Nagy szelídséget és valódi alázatosságot tanúsított, és mindenben Urát, Jézus Krisztust utánozta, aki azt akarta, hogy kövessék az emberek...”.

Nem hiányzott belőle az előjáró atyai szigorúsága. Nem engedte meg, hogy alamizsnát gyűjtsenek, bár a szerzeteseknek az első időkben sokat kellett éhezniök. Erről az életrajzíró Epifánusz sok csodás dolgot jegyzett fel. Gyakran megtörtént, hogy a testvérek csak az utolsó pillanatban menekültek meg az éhségtől csodás módon. Ugyanez az életrajz értesít számos más természetfölötti jelenségről is.

A radoneszi apát nagy befolyást gyakorolt a moszkvaiak minden rétegére. Az orosz föld sokat próbált lakossága vágyakozva figyelt fel Krisztusról szóló üzenetére. „Isten nem hagyott el minket” – hirdette egész lénye. Már pusztá létével keresztény örömet és bizalmat öntött az emberekbe. Ismét mertek már lélegzeni, élni és remélni.

1392. szeptember 25-én halt meg. „Bár a szent sem életében, sem halála utánra semmiféle dicsőséget nem kívánt, mégis megdicsőítette Isten nagy ereje. Eltávozásakor elébe jöttek a menny angyalai, kinyitották számára a paradicsom kapuját, és bevezették a vágyott boldogságba, az igazak nyugalmaiba, az angyalok fényességébe. Amit mindig látni vágyott, az osztályrésze lett: a Szentháromság fényességének azt a teljességét fogadta be, amely megilleti a böjtölőt és az aszkétát.” (Epifánusz)

SZENT CEOLFRITH bencés apát

Szeptember 25.

*Northumbria, 642 körül. +Langres, 716. szeptember 25.

Biscop Szent Benedeknek (lásd: 40. o.), Észak-Anglia két híres kolostora (Wearmouth és Jarrow) alapítójának unokafivére volt. Valószínűleg 642 körül született Northumbriában. Már fiatal éveiben a szerzetesi élet szokatlanul gazdag tapasztalataival rendelkezett: Gillingben, Tunberht nevű rokonának kolostorában, Riponban Yorki Szent Wilfrid (634–709/10) alatt, később pedig Canterburyben és Icanohban, Szent Botulf kolostorában élt. Szent Béda Venerabilis (lásd: A szentek élete, 212. o.), aki később összeállította életrajzát, azt mondja róla: Ceolfrith olyan alapos képzést kapott, hogy korában senki mást nem lehetett találni, aki az egyházi és szerzetesi életformákról és szokásokról jobban értesült lett volna, mint ő.

Amikor 674-ben Biscop Benedek Northumbriában megalapította Wearmouth kolostorát, Ceolfrithet nevezte ki az új alapítás priorjává, majd amikor Benedek ismét Rómába indult, őt hagyta egyedüli helyetteséül. Ez a kísérlet azonban sikertelenséggel járt. Ceolfrith szigorúsága úgy látszik, veszélyes feszültséget idézett elő a szerzetesek között, s egy időre el is hagyta Wearmouthot, és visszatért Riponba. Benedek hazatértekor megtörtént a kibékülés, majd amikor 678-ban megint Rómába utazott, Ceolfrith elkísérte.

685-ben Benedek újabb kolostort alapított Jarrowban. Halála (689/90) előtt Benedek a testvérek egyetértésével Ceolfrithet jelölte ki mindkét kolostor apátjává, és különösen a lelkére kötötte, hogy az utazásai során összegyűjtött nagy könyvtárat őrizze meg és gyarapítsa. Ceolfrith hűségesen ragaszkodott elhunyt apátja parancsához: ő maga is tudós volt és a tanulmányok barátja. Apátsága ideje alatt a két kolostor könyvtárában levő könyvek száma több mint kétszeresére nőtt, s az ő ösztönzésére kezdte el Béda Venerabilis, aki időközben a kolostor iskolájának vezetője lett, ama művek megalkotását, melyek kivívták kortársai csodálatát. Ceolfrith szokatlanul tehetségesnek mutatkozott az irányításban. Megsokszorozta a kolostorok javait, számos kápolnát épített, a templomok oltárait új felszereléssel látta el, és Szent Sergius pápa kormányzása idejében (687–701) szerzeteseket küldött Rómába, hogy elnyerje tőle a pápai oltalom kiváltságát, hasonlóan ahhoz, amelyet előzően Szent Agaton pápa (678–681) adományozott Biscop Benedeknek. Még arról is gondoskodott, hogy az új kiváltságot a király és a püspökök is ismerjék el egy zsinaton.

716-ban elhatározta, hogy leteszi apáti méltóságát és hátralévő napjait Rómában, az apostolok sírjai mellett tölti majd el. Június 4-én, miután előzőleg intelemmel látta el szerzeteseit, hogy méltóbb utódot válasszanak majd, mint ő volt, és miután mindenkitől egyenként is bocsánatot kért mindenért, amivel szigorúságában feltehetően megbántotta és megsértette őket, elhagyta a két kolostort, amelyeket több mint huszonhét éven át vezetett. Szent II. Gergely pápának (715–731) ajándécul

magával vitt egy pompás bibliakéziratot, amelyet az egyik kolostor scriptoriumában készítettek. Ez a híres Codex Amiatinus, a latin Vulgata legkorábbi teljes másolati példánya, amely a birtokunkban van, s amely most Firenzében, a Bibliotheca Laurentianában található.

Ceolfriith nem láthatta viszont Rómát. Tekintet nélkül előrehaladott korára és rossz egészségi állapotára, hosszú útján is szigorúan megtartotta a szerzetesi fegyelmet, amint fiatal szerzetesként tanulta. Csaknem négy hónapig tartó utazás után, szeptember 25-én a champagne-i Langres-ba érkezett, s itt ugyanazon a napon meghalt a város egyik kolostorában; nagyszámú angol földije volt jelen, akik szintén Rómába zarándokoltak. Ünnepeét Langres egyházmegyéjében még ma is ugyanazon a napon tartják meg, és Szent Ceofroy néven tisztelik.

Szeptember 26.

COUDERC SZENT TERÉZ rendalapító, apáca

Szeptember 26.

*Le Mas de Sablières, 1805. február 1. +Lyon,1885. szeptember 26.

Marie-Victoire Couderc 1805. február 1-én született egy tizenkét gyermekes parasztcsalád negyedik gyermekeként. Szüleitől kapta az alapfokú vallási oktatást, de olvasni még tízéves korában sem tudott. Jámborsága mélyen gyökerezett, és korán megmutatkozott szerzetesi hivatása. Szülei a közeli Vans-ba, a Szent József Nővérek nevelőintézetébe küldték tanulni. 1825-ben, egy sablières-i népmisszió alkalmával megismerte az egyházmegye missziós igehirdetőjét, J.-P. Terme atyát, aki megerősítette szerzetesi hivatásában. 1826 januárjában Aps-ban belépett a Terme által alapított kis társulatba, és fölvette a Teréz nevet.

Az atya, aki La Louvesc-ben, Régis Szent Ferenc János (lásd: 309. o.) sírjánál népmissziós volt, azt tervezte, hogy a zarándokok fogadását néhány nővére bízta. Teréz azt javasolta, hogy a zarándokszállásokat alakítsák át lelki menedékhelyekké. Ebben az időpontban Terme atya már megkezdte egy zarándokház építését. 1827 nyarán Teréz anyja két társnőjével együtt megérkezett La Louvesc-be. Szerzetesi társulattá szerveződtek, és Teréz anyja lett az újoncmesternő, majd fiatal kora ellenére előljárónővé nevezték ki. A kongregáció ekkor Régis Szent Ferenc nevét viselte, csak később vette fel a „Coenaculum” megjelölést. A nővérek a környező falvakban tanítottak; a La Louvesc-i ház egyre inkább lelkigyakorlatos házzá vált, ahol a lelkigyakorlatokat Szent Ignác módszere szerint tartották.

Amikor 1834-ben meghalt Terme atya, a kis kongregáción zűrzavar lett úrrá. Teréz anyja ekkor a francia jezsuita tartomány provinciálisához, François Renault-hoz fordult; ő abban az esetben vállalta a közösség irányítását, ha az kizárólag a lelkigyakorlatoknak szenteli magát. Így hát 1835--36-ban a kongregáció tanító ága különvált. A „Soeurs de la Retraite” (lelkigyakorlatos nővérek) számára a jezsuiták szabályzattervezetet szerkesztettek, s ezt Viviers püspöke 1836. május 11-én erősítette meg.

Teréz anyja a jezsuiták segítségével nagy lendülettel látott munkához: egy nagy házat építtetett a lelkigyakorlatokon részt vevők elhelyezésére, továbbá egy kápolnát is. Mindez súlyos anyagi és egyéb gondokkal járt együtt. Egy posztulánsnőt adtak melléje intézőként, aki a számlák meghamisításával arról győzte meg Renault atyát, hogy az adósságok összege 36.000 frank, holott a valóságban még a 10.000-et sem érte el. Az előljárónőt egy tanácsadó gyámsága alá helyezték, de a válság növekedett. Ekkor Renault atya lemondatta Teréz anyát. Utódként – alig egy hónapos noviciátus után – 1838. október 23-án madame de Lavilleurnoyt iktatták be. Vezetése rövid időn belül katasztrófához vezetett. Teréz anyának súlyos megaláztatásokat kellett elviselnie, de hallgatagon tűrte a jogtalanságokat. Renault 1839 augusztusában Avignonba hívatta Teréz anyát, hogy általa tájékozódjék, ő azonban vonakodott attól, hogy bármit is szóljon előljárónője ellen. Amikor ez utóbbi 1840 januárjában elhagyta a kongregációt, arra gondoltak, hogy Couderc anyja ismét elfoglalja korábbi helyét, de ő elérte, hogy Contenet anyát válasszák általános előljárónővé, akit

alkalmasabbnak tartott magánál. Teréz anya rövid ideig viselte az asszisztensnő tisztségét, de csakhamar újra egyszerű nővér lett, és nagyon határozottan éreztették vele, hogy nem sokra becsülik. Amennyire lehetséges volt, távol is tartották a közösségtől. Több idős nővért elküldtek, és hogy Teréz anya elkerülte ezt a sorsot, az csak azért történt, mert a La Louvesc-i birtok törvényes tulajdonosa volt. Contentet anyát erősen befolyásolta egy fiatal nővér: Anad's de Saint-Privat, aki a kongregációt „előkelőbbé” akarta tenni. Hogy megszabaduljanak az egykori előjárónőtől, 1842 márciusában az újonnan alapított lyoni házba küldték.

Amikor Anad's anya egy párizsi alapítás előjárónője lett, 1855-ben megkísérelte, hogy szakadást keltsen a kongregáción belül, amennyiben házáat függetlennek jelentette ki. Teréz anyát küldték Párizsba, hogy tisztázza az ügyeket. 1856-ban hat hónapig a tournoni ház előjárónője volt, majd 1857 júniusában visszatért La Louvesc-be. 1858 szeptemberétől 1860 augusztusáig ismét Lyonban tartózkodott, ezt követően Montpellier-ben, ahol 1867 márciusáig az előjárónő asszisztensnőjeként tevékenykedett. Végül egyszerű nővérként tért vissza Lyonba. Mindenütt önmegtagadásban, alázatosan élt, anélkül, hogy beleavatkozott volna a kongregáció vezetésébe; arra törekedett, hogy elfelejtse azt a döntő szerepet, amelyet kezdetben játszott.

1885. szeptember 26-án halt meg. Csak a halála után értették meg, hogy ki volt valójában. Szerény külseje alatt szokatlan mélységű lélek lakott. Kora legvonzóbb alakjai közé tartozik.

1951-ben boldoggá, 1970. május 10-én szentté avatták.

IFJABB SZENT NÍLUS (NEILOSZ) szerzetes

Szeptember 26.

*Rossano, 910 körül. +Szent Ágota-kolostor, Frascati mellett, 1004. szeptember 26.

Nílus (Neilosz) 910 körül született Rossanóban; a dél-itáliai Calabria bizánci tartomány fővárosában egy görög rítusú családban. Keresztneve Miklós volt. Gyermekkorában meghaltak a szülei, és nővére vette magához. Kiváló képzést kapott a görög atyák írásaiból és a kalligráfiából (a szépírás művészetéből). Amikor nagykorú lett, megházasodott, volt egy leánya is. Mintegy harmincéves korában tudatosult benne szerzetesi elhivatottsága.

A 10. században Észak-Calabria hegyvidéke számos kolostorával szinte új Thébává lett. Nílus azon fáradozott, hogy felvegyék az ottani kolostorok egyikébe. Rossano hatóságai azonban megtiltották az apátoknak, hogy Nílust fogadalomhoz bocsássák. Ezért hát a salernói hercegségben levő Szent Nazarius kolostorba ment, amely kívül esett a rossanói helytartó hatalmi körzetén. Ott kapta meg szerzetesi ruháját és szerzetesi nevét, Nílust. Amikor a szomszédos kolostorok egyikének az apátjává kellett volna lennie, elhagyta kolostorát, és visszavonult egy remeteségbe.

Igen szigorú életet élt, és különleges gondja volt arra, hogy tudását Isten szolgálatába állítsa: pontos napirend szerint imádkozott és dolgozott.

Csakhamar tanítványokat vonzott magához; első egy Rossanóból való, István nevű fiatalember volt, aki élete végéig vele maradt.

Amikor a saracénok elől (955) a Rossano melletti Sant'Adrianóba menekültek, hozzájuk csatlakozott egy tizenkét szerzetesből álló csoport; hasonlóképpen menekültek voltak. Ily módon kolostor jött létre, és csakhamar hatvan testvér tartozott hozzájuk. Bár a szerzetesek Nílust elismerték előjárójuknak és lelki vezetőjüknek, ő mégis vonakodott attól, hogy elfogadja az „apát” címet; ezt ráruházta az egyik testvérré; olyan gyakorlat volt ez, amelyet egész élete folyamán megtartott. Nílus szigorú követelményeket támasztott a szerzetesközösséggel szemben. Ekképpen mindenben, a címet kivéve, apát volt. Többre tartotta azonban, hogy remeteként éljen.

Mégis növekvő mértékben belesodródott a világi élet dolgaiba. Egy nemes végrendeletének végrehajtójává tette, és rábízta a városban alapított apáca kolostor gondviselését. Rossano vezetői megkérték Nílust, hogy egy perükkel kapcsolatban járjon el érdekükben a helytartónál. Özönlöttek

hozzá a látogatók, köztük császári hivatalnokok és érsekek is, hogy lássák, tanácsot kapjanak tőle, vagy éppen csak azért, hogy a kíváncsiságukat kielégítsék.

Amikor Rossano püspöke meghalt, küldöttség ment Nílushoz, és püspöknek kérték őt. Csak úgy tudott megmenekülni e tisztség elől, hogy elrejtőzött, amíg a küldöttek el nem hagyták a kolostort. Hírneve elterjedt egészen a muzulmán világig. Amikor három szerzetest foglyul ejtettek a szaracén lovasok, Nílus az emír egyik keresztény hivatalnoka révén elérte, hogy szabadon bocsássák őket. Ez azután nemcsak azt engedte meg, hogy a szerzetesek visszatérhessenek a hazájukba, hanem felajánlotta Nílusnak, hogy közösségével együtt telepedjék át Szicíliaba, és a hit gyakorlásának teljes szabadságát ígérte neki, ha odamegy. Nílus, aki minden nem kereszténnyel szemben türelmetlen volt, még azt is elutasította, hogy az ajánlatot egyáltalán megfontolja.

Nílus rendelkezett a jövődőlés adományával. 980 körül, amikor hetvenéves lett, előre látta, hogy a szaracénok csakhamar nagyszabású támadást intéznek Calabria ellen. (Ez a támadás valóban bekövetkezett 987-ben.) Elhatározta tehát, hogy szerzeteseivel együtt elhagyja ezt a vidéket. Olyan helyre akart vonulni, ahol nem ismerik, hogy egyedül élhessen. Így jutott el Montecassinóba, amelyet akkoriban a tiszteletre méltó Aligernus apát vezetett, aki a clunyi hagyományban nevelkedett, és jóindulatot tanúsított a görög szerzetesek iránt. Nílust és társait nagy tisztelettel fogadták Montecassinóban. Megkapták a Cassino közelében, Vallelucében lévő Szent Mihály priorátust. Nílus messzemenően jó kapcsolatot tartott fenn a latin közösséggel. Csodálta jó fegyelmüket. Aligernus apát meghívta őt és szerzeteseit is, hogy Cassino templomában görög nyelven énekeljék az éjszakai zsolozsmát.

Megváltozott a helyzet, amikor Aligernus halála (986) után Manso, egy világi prelátnak lett az új apát. A kolostori fegyelmek erősen meglazultak. Nílus félt, hogy szerzeteseit megmetyelje Montecassinó lazasága, és hogy a növekvő jólét károsan hat Valleluce lelki életére. Ezért társaival együtt (994 körül) a gaëtai fejedelemségben lévő Serperibe ment, hogy ott szigorúbb életet éljenek.

997-ben a rómaicsászár-ellenes párt kiűzte a városból V. Gergely pápát (996–999), és rossanói Philagathosz Jánost, Piacenza érsekét, akit Nílus hiába intett, ellenpápaként (XVI. János) emelte trónra. Dicsősége rövid életű volt, mert 998-ban III. Ottó császár (983–1002) seregei ismét hivatalába helyezték V. Gergelyt. Az ellenpápát letették, megvakították és kegyetlenül bántalmazták. Amikor meghallotta ezt Nílus, aki akkor már csaknem kilencvenéves volt, Rómába indult, hogy földije érdekében közbenjárjon a pápánál és a császárnál. Nagy tisztelettel fogadták: III. Ottó és V. Gergely már Rómán kívülre elébe ment, a császár pedig felkínálta neki, hogy legyen a kedvelt római görög kolostor apátja. Attól azonban vonakodott Ottó, hogy egyetértsen Nílus kérelmével, és megengedje, hogy Philagathosz Nílussal együtt Serperibe menjen s ott vezeklőként töltsen el élete hátralevő részét a görög szerzetesek között. Ehelyett nyilvánosan megszegyénítette a szerencsétlen ellenpápát, és Fuldába küldte száműzetésbe. Nílus annyira elborzadt ettől a kegyetlenségtől, hogy visszatért Serperibe anélkül, hogy a császártól elbúcsúzott volna.

III. Ottó még ugyanebben az évben elzarándokolt Szent Mihály Monte Gargano-i szentélyéhez, és Rómába visszatértében ellátogatott Serperibe. Mélységesen hatott rá Nílusnak és társainak egyszerű élete. Felajánlotta, hogy kolostort építtet számukra. Nílus elutasította. Életrajzírója a következőképpen írja le a kilencvenéves szerzetes és a tizenhét éves császár találkozását: „A szent pedig ujjával a császár keblére mutatott, és így szólt: »Semmit sem kérek császári Felségedtől, csak azt, hogy mentsd meg a lelkedet; ha császár is vagy, meg fogsz halni, mint minden halandó ember. A Bíró előtt fogsz állni, és számot adsz mindarról a jóról és rosszról, amit tettél.« Amikor a császár ezt hallotta, keservesen sírt. Koronáját letette a szent kezébe, fogadta áldását, és útjára indult udvarával együtt.”

1003 körül meghalt István, Nílus első tanítványa. Nílust mélyen érintette ez; elrendelte, hogy vájjanak ki kettős sírt, és őt is abba temessék majd, amikor meghal. Amikor meghallotta ezt Gaëta fejedelme, kifejezte azt a kívánságát, hogy Nílust a városban temessék el, hogy népének hatalmas pártfogója

lehesen. Nílus megrettent az ajánlattól, mert méltatlannak tartotta magát erre a tiszteletre. Elhagyta hát Serperit, és északra ment az Egyházi Államba.

A Tusculum közelében lévő kis görög Szent Ágota kolostorban telepedett le. Amikor a római nemesség meghallotta, hogy Nílus ott tartózkodik, követséget küldtek hozzá azzal a kéréssel: menjen a városba, és maradjon ott. Ezt is elhárította magától. Elfogadta viszont Tusculum grófjának, Gergelynek a javaslatát, hogy birtokán kolostort építtet neki és társainak. A munkálatokat azzal a házzal kezdték el, amely Grottaferrata apátsága lett.

Mielőtt az új kolostor elkészült volna, Nílus megbetegedett. A Szent Ágota kápolnájába vitték. Ott halt meg, amikor az esti zsolozsma befejeződött, 1004. szeptember 26-án, kilencvenöt éves korában.

Nílus a szerzetesi tökéletességet saját mértéke szerint élte; így szólt Montecassino latin szerzeteseihez: „A szerzetes angyal; munkája kegyelem, béke és dicsérő áldozat.” Nemcsak az aszketikus élet kiváló példája volt azonban, hanem egyben kiemelkedő tudós is; ez tette lehetővé, hogy a szerzetesség nagy tanítója legyen. A grottaferratai kolostor, amelynek első tagjait ő oktatta, görög rítusú kolostorként ma is fennáll, és közösségben él a Szentszékkal.

SZENT KOZMA és SZENT DAMJÁN

Szeptember 26.

+Cirus, 303.

A keleti egyház két nagy szentjéről meglehetősen kevés történeti adat áll rendelkezésünkre. Az első hiteles tanúságot Cirus városának püspökétől, Theodorosztól kapjuk, aki az 5. század közepén úgy emlékezik meg a két szentről, mint a hit jeles bajnokairól és csodálatraméltó vértanúkról.

Vértanúságuk a Diocletianus-féle üldözés idején, 303-ban történt, s első templomuk a sírjuk fölé épült.

Tiszteletük először vértanúságuk helyén, Cirus városában, majd Justinianus császár hatására, aki súlyos betegségéből való gyógyulását a szent orvosoknak köszönhette, a birodalom egész keleti felében elterjedt. Első római templomukat IV. Félix pápa (525–530) építtette a Fórumon. Ünnepük a 7. században került a liturgikus könyvekbe, valószínűleg e bazilika felszentelésének napjára, szeptember 27-re. Páli Szent Vince ünnepe miatt 1969-ben egy nappal korábbra, szeptember 26-ra helyezték át. A római kánonban velük zárult a felsorolt szentek sora.

Szenvedéstörténetüket elbeszélő legendájuk szerint Arábiában születtek és ikrek voltak. Nagy érdeklődés élt bennük a tudományok, különösen az orvoslás tudománya iránt, ezért elhagyva szülőföldjüket Szíriába mentek tanulni. Mikor elvégezték a tanulmányaikat, továbbmentek Kilikiába, és ott Égé városában telepedtek meg. Mivel azonban keresztények is voltak, nemcsak orvosai, hanem apostolai is lettek a városnak. Az emberek szeretetét azzal nyerték meg, hogy soha nem fogadtak el semmi pénzt sem a gyógyításért, sem a gyógyszerekért. Nagyon sokan tértek meg jóságuk és prédikálásuk hatására. Ezért, amikor a Diocletianus-féle üldözés vihara a keleti egyházat is elérte, a helytartó, Lisias elsőként az apostol- orvosokat állította bíróság elé.

Mivel hitük megtagadására nem tudták rávenni őket, különféle módokon próbálták megölni mindkettőjüket: először megkötözve a tengerbe vetették, de a kötelékek a vízben kioldódtak, és ők kiúsztak a partra. Ezután máglyát gyújtottak alájuk, de a lángok nem érték őket. Akkor oszlophoz kötötték őket és nyíllal lőtték rájuk, de a nyílvevők nem találtak soha célba. Végül karddal oltották ki az életüket.

Konstantinápolyban épített bazilikájuk zarándokhellyé vált, és az a különös szokás alakult ki, hogy a betegek a bazilikában aludtak, mert úgy tapasztalták, hogy álmukban eljön hozzájuk a két szent orvos, és vagy meggyógyítja őket, vagy néha egészen rendkívüli gyógymódot javasolnak, amelynek következtében később valóban elnyerik gyógyulásukat. Ezekről a gyógyulásokról a 6. századig visszamenő följegyzések tanúskodnak!

Szeptember 27.

PÁLI SZENT VINCE

Szeptember 27.

*Ranquine, 1581. április 24. +Párizs, 1660. szeptember 27.

Szülei, Jean de Paul és Bertrande de Moras szegényparasztok voltak, akik szerződéses szolgálattal keresték a kenyerüket. Ranquine-ban éltek. Ezt a Pouy melletti kis falut 1828-ban a szent iránti tiszteletből St. Vincent de Paul-nak nevezték el.

Vince gyermek- és ifjúkoráról semmi rendkívülit nem jegyeztek föl az életrajzírók, csak annyit tudunk, hogy szülei egészen kicsi korától fogva papnak szánták. Tizenöt éves lehetett, amikor a daxi kollégiumban megkezdte tanulmányait, mert itt akadt egy jótevő M. de Comet személyében, aki vállalta taníttatásának költségeit. Daxból áttelepült Toulouse-ba. A perigeux-i püspök 1600. október 12-én szentelte pappá Chateaul'Eveque-ben. Négy évvel később bakkalaureátust szerzett teológiában. Pályázott egy plébániára, s még Rómába is elment megszerzése érdekében, de valaki más kapta meg helyette a kívánt állást. Nagy szüksége lett volna valami javadalomra, mert nemcsak szegényen élt, hanem sok adóssága is volt. Ennek tulajdonítható, hogy 1605 elején két évre eltűnt, anélkül, hogy hitelezőit kielégítette volna.

M. de Cometnek 1607-ben és 1608-ban írt két leveléből tudjuk, hogy egy örökösödés kapcsán Marseille-be kellett utaznia. E két levélből kibontakozik előttünk egy fantasztikus történet, amelyet a történészek kétségbe vonnak: Tengeren indult el visszafelé, de kalózok támadták meg a hajót, elfogták, és Tuniszban eladták rabszolgának. Itt több gazdája is volt: először egy halász, majd egy alkimista, végül egy ferencesből mohamedánná lett úr. Ezt sikerült megtérítenie, és együtt szöktek meg egy csónakon Tuniszból. 1607-ben érkeztek meg Avignonba. Itt Vince megismerte Montario vicelegátust, akit azzal sikerült megnyernie, hogy alkimista titkokat fedett föl előtte. Rómába is elkísérte Montariót. – A szakértők azonban az egész történetet kétkedéssel fogadják.

Mindazonáltal annyi való igaz, hogy az 1605 és 1608 közötti időről nincs hiteles anyag Vincéről. Ebben az évben Párizsba ment. Minden reménye abban volt, hogy sikerül kapnia valami jövedelmező egyházi hivatalt, s végre megszabadulhat gyötrő anyagi gondjaitól. Egyéves várakozás után 1610-ben végre kapott állást: IV. Henrik király első felesége, Valois Margit házikáplánja lett. Nem sokkal később elnyerte a saintes-i egyházmegyében lévő Saint Léonard-de-Chaumes-i ciszterci apátság javadalmát. Ugyanebben az időben ismerkedett meg Bérulle-lel, aki hamarosan megalapította az oratoriánusok francia ágát. Vince lelki fejlődése ettől fogva Bérulle irányítása alatt állt.

Lassanként feladta földies céljait. Amikor lopással vádolták, hősiességgel viselte a megaláztatást, s ez az esemény adta az utolsó lökést teljes megtéréséhez.

1612-ben Bérulle egyik társától, Bourgoinge-től megkapta a Párizs közelében fekvő Clichy nevű plébániát. Kiváló lelkipásztornak bizonyult, apostoli buzgósággal egészen hívei szolgálatára szentelte magát. A következő év őszén azonban Bérulle kérésére nevelői állást vállalt Philippe-Emmanuel de Gondi gróf családjában, aki a királyi gályák parancsnoka volt. A Gondi család rövid idő alatt nagyon megkedvelte Vincét.

Három év múlva mégis lemondott nevelői munkaköréről, és elvállalta a lyoni egyházmegyében lévő Chatillon-les-Dombes nevű plébánia vezetését (1617). Itt alapította az első Szeretet-Testvérületet, amelynek feladata a szegény betegek gondozása lett. Majd ismét visszatért a Gondi családhoz, missziókat tartott, és a család birtokain lévő falvakban további Szeretet-Testvérületeket alapított. 1618 húsvétján kezdett el foglalkozni a gályarabokkal, és próbált könnyíteni kegyetlen sorsukon. 1619 februárjában kinevezték a gályarabok lelkipásztorává. Az Oltáriszentségről nevezett Társulattal karöltve meg tudta szervezni védencai anyagi és lelki támogatását.

Egyre több francia városban kezdett mutatkozni Vince karitatív tevékenységének hatása. Itt is, ott is megalakultak az általa kezdeményezett szegény és beteggondozó Testvérületek. Ő azonban fölismerte, hogy szorosabb kötelékben működő munkatársakra van szüksége, ha azt akarja, hogy a testvérületek valóban hatékonyak legyenek. A Gondi család 1625-ben jelentős összeget bocsátott rendelkezésére e célra, Gondi gróf pedig, felesége halála után belépett az oratoriánusok közé.

Vince közben megtalálta az első társakat, akik hozzá hasonlóan hajlandónak mutatkoztak a missziós tevékenységre. Először a Collège des Bons Enfants-ban (A Jó Gyermekek Kollégiuma), majd 1632-től a Szent Lázár priorátusban volt az otthonuk. Ez utóbbiról kapták később a Lazaristák elnevezést.

Az új kongregáció örvendetesen fejlődött: kezdetben csak a francia városokban, 1643-tól már külföldön is egymás után alakultak a házaik. Algírban, Tuniszban és Madagaszkárban is sikerült Vincének missziós állomásokat szerveznie.

Ugyanebben az évben alapította a Szeretet Leányai társulatot, amely külföldön Irgalmas Nővérek néven vált ismertté. Ebben az alapításban Marillac Lujza (1591–1660), egy szent özvegy volt segítségére, aki 1624-től Vince lelki vezetése alatt állt. Vele együtt először Párizsban alapította meg a Szeretet Leányainak Testvérületét. 1633-ban Marillac Lujza kezdte maga köré gyűjteni azokat a leányokat, akik szegények voltak, de készségesnek mutatkoztak arra, hogy életüket a szeretet szolgálatára szenteljék. Közös otthonban éltek, csak szolgálatuk végzése miatt jártak szerte a városban: fölkeresték és gondozták a szegényeket és a betegeket otthonaikban és a kórházakban.

A Missziós Papok Kongregációja és a Szeretet Leányai megalapításával Vince hatása igen széles körben terjedt. S a harmincéves háború számlálatlanul hozta az olyan szükséghelyzeteket, amelyekben csak a szeretet tudott segíteni. Egyik barátja, a Port-Royalból való Maignat de Bérniers segítségével jelentős mennyiségű alamizsnát gyűjtött a háború áldozatai javára. 1640-ben létrehozott egy újabb intézményt az árva gyermekek fölkarolására. Erre különösen nagy szükség volt, mert a sok hadiárva mellett Párizsban évente mintegy négyszáz gyermeket tettek ki az utcára!

Emellett Vincét foglalkoztatták a nép és a papság lelki problémái is. A Szent Lázár priorátusban szentelési lelkigyakorlatokat tartott teológusoknak; szegény fiúkat tanítottak és taníttattak, hogy pappá lehessenek. A számtalan papjelölt között a lazariszták nevelték Bossuét és Rancét is. 1633-tól keddi napokon a párizsi klérus műveltebb tagjai számára tartott előadásokat.

E vállalkozásaiban elsősorban szervező tehetsége és gyakorlati érzéke jelentett nagy előnyt. De hivatalos helyekről is kapott támogatást, különösen Ausztriai Anna királynőtől és Richelieu bíboros unokahúgától, az aigulloni hercegnőtől. 1643-ban a királynő meghívta a „lelkiismereti tanácsadó” hivatalára, ami azt jelentette, hogy az egyházi kinevezéseknél is volt tanácsadói szerepe. E minőségében Vince sok jó püspök kinevezését tudta elérni. Szerencsétlenségére azonban összeütközésbe került a gögös Mazarin bíboros-kancellárral. A Mazarin – Fronde vitában (a „Fronde” a Mazarinnal ellenséges udvari párt neve volt) azt tanácsolta a királynőnek, hogy bocsássa el a kancellárt. Mikor azonban Mazarin néhány hónap múlva végleges győzelmet aratott, Vince tudta, hogy kegyvesztett lett. Nem is találta többé helyét az intrikákkal terhelt, csak szórakozásokat hajhászó királyi udvarban.

A buzgó hívők már életében szentként tisztelték. Szeretete és önmaga iránti szigorúsága különös erővel sugárzott belőle. Hatását tovább fokozta kiterjedt levelezése. Hallgatói pedig sokat följegyeztek az Irgalmas Nővérek és a Lazaristák számára tartott beszédeiből. Tanítása azért volt olyan hatásos, mert egyszerű, de megalapozott és mély volt.

Szüleitől örökölt, a vidéki életben megedződött, erős szervezete lassan fölmondta a szolgálatot. Hosszú ideig mocsárlázban szenvedett. 1655-től súlyos beteg volt, a végén járni is alig tudott. 1660-ra majdnem teljesen megbénult, szellemi erői azonban az utolsó percig épek maradtak. Rövid haláltusa után 1660. szeptember 27-én halt meg. A temetés valóságos diadalmenet volt. 1729 augusztusában boldoggá, 1737-ben szentté avatták.

Ünnepét még ugyanebben az évben fölvezték a római naptárba, július 19-re. 1969-ben a halála napjára helyezték át.

A segítő szeretet nagy mesteréről, aki önmagáról úgy nyilatkozott, hogy „egy ilyen nyomorult emberről nem érdemes egy szót sem ejteni”, a tettei oly tanúságot tesznek, hogy egyenként is alkalmasak volnának neve halhatatlanságának megalapozására. Mert Szent Vince szentek lelki vezetője, szegények, betegek, foglyok, rabszolgák, öregek, koldusok, árvák, elmebetegek atyja, társulatok, szerzetesrendek, szemináriumok alapítója, misszionárius, a francia papság megújítója, a prédikáció mestere; a háború, a nyomorúság és az éhség leküzdője volt; s szinte litániaszerűen lehet sorolni, mi mindenben volt Isten dicsőségére és felebarátai üdvösségére.

Fiatal pap korában még távol állt a szentségtől. Eleinte egy jól jövedelmező egyházi állásra vágyott, hogy gondtalanul élhessen. Sikertelenségek sorozata után végre egyszer rámosolygott a szerencse: egy toulouse-i özvegy a végrendeletével ezerkétszáz frankot hagyott rá. Csakhogy ez az összeg egy adósnál volt, aki időközben Toulouse-ból áttelepült Marseille-be. Vince tétovázás nélkül eladta a nála kölcsönben lévő lovat, hogy a „sem mirekellőnek” utána mehessen. Addig kutatta, míg megtalálta, és gondolkodás nélkül az adósok börtönébe záratta, illetve arra kényszerítette, hogy háromszáz frankot azonnal fizessen ki neki. Ami utána történt, így beszéli el ő maga:

„Az volt a szándékom, hogy elutazom, amikor egy nemesember, akivel egy szálláson voltam, rábeszélte, hogy hajón menjek vele Narbonne-ig. Azért álltam rá, hogy gyorsabban odaérjek, és valamit megtakarítsak a pénzemből; helyesebben szólva, hogy soha oda ne érjek, és elveszítsek mindent. Oly kedvező szelünk volt, hogy még aznap megérkezhettünk volna, ha Isten nem engedi meg három török kalózhajónak, hogy üldözőbe vegyenek és elfogjanak minket. Útitársaim közül kettőt vagy hármat megöltek, mindenki mást megsebesítettek. Engem is ért egy nyíllövés, amely aztán életem hátralevő részében óra gyanánt szolgált. Levetkőztettek minket, s mindenki kapott egy nadrágot, egy fejfedőt. Amikor partra szálltunk, láncsal a nyakunkban vonultak velünk végig Tuniszon. Hosszas menetelés után a piactérre vittek, ahol a többi hasonló foglyot árulták, úgy, ahogy a lovakat meg a marhákat szokás. Kinyitották a szánkat, hogy a fogainkat vizsgálgassák, nézegették a sebeinket, lépésben, majd futásban jártattak, terhet raktak ránk és figyelték, hogyan cipeljük, s egymással is birkóznunk kellett a vevők előtt. Engem végül egy halásznak adtak el.”

Később egy mohamedánná lett ferences rabszolgájaként a mezőn dolgozott. Vince munka közben zsoltárokat énekelt, s abban talált vigasztalást. Gazdájának három felesége is volt, akik kíváncsian figyelték az idegen rabszolgát, és az egyiknek fölűnt az éneke. Megkérte Vincét, hogy részletesebben beszéljen neki a vallásáról. Az elbeszélés megragadta, és utána heves szemrehányásokat tett a férjének, hogy egy ilyen vallást hogyan tagadhatott meg. Ez a szemrehányás felébresztette a gazda lelkiismeretét: szabadon bocsátotta Vincét, sőt vele együtt Franciaországba ment.

Visszatérése után Vince újra koldusszegényen élt egy kis párizsi padlásszobában, másodmagával. Betegen feküdt a szobában, amikor váratlanul egy gyógyszerészinás orvosságot hozott neki. Miközben Vince arccal a falnak fordulva gyötrődött a láztól, az inas valami üvegfélét keresett, hogy átönthesse bele a hozott gyógyszert. Egyszer csak keresés közben észrevette a lakótárs erszényét, zsebre vágta és eltűnt. Mikor a lakótárs hazatért, keresni kezdte a pénzét, és ordítva követelte Vincétől az erszényt. Ő hiába védekezett, az elrohant, és bíróságon emelt vádat ellene lopásért. Hat évvel később látta be, hogy alaptalanul vádaskodott, Vince számára pedig ez a meghurcoltatás alkalmat adott arra, hogy gondolatai mélyebb igazságokra irányuljanak.

Amilyen mértékben kezdett önmagáról megfeledkezni, úgy szerzett mind finomabb érzéket a mások bajai iránt. Ez mutatkozott meg lelkipásztorkodásában is. Chatillon-les-Dombes-ban egy nyári vasárnapon arról értesült, hogy az egyik közeli tanyán mindenki beteg lett: leírhatatlan nyomorúságban és teljes elhagyatottságban vannak a betegek. Prédikációjában fölshólította a híveit, hogy segítsenek. El is indultak asszonyok, hogy segítséget vigyenek, de annyi élelmet vittek magukkal, hogy legnagyobb része fölhasználatlanul megromlott és ki kellett dobni. Ez adta a fölismerést

Vincének, hogy a szeretet tetteit okosan kell gyakorolni, különben csak kárt okozunk. Újra összehívta az asszonyokat, tanácskozott velük, s attól fogva minden nap más vitte a fazék ételt a tanyára. Így sikerült fölébresztenie híveiben a mások nyomorúsága iránti érzéket. És három hónappal később Vince megírta a Szeretet Testvérületének szabályzatát. Ezzel egy olyan fa magvát ültette el, amely nagyra nőtt és sok ágot hajtott.

Mint a gályarabok lelkipásztora hivatali jogával élve fölkereste a párizsi börtönöket, amelyekben embertelen körülmények között, vsszezsúfolva sínylődtek a gályarabságra ítélt foglyok. Kimeríthetetlen jósága és emberiessege ezeket az elkeseredett lelkeket is megnyerte. Egy alkalommal titokban Marseille-be ment. Az egyik gályán fölfigyelt egy kétségbeesett rabra, akit feleségétől és gyermekeitől szakítottak el. Hirtelen elhatározással helyet cserélt a szerencsétlennel: föloldotta az evezőpadtól, és magát láncolta oda. Csak néhány héttel később fedezték föl tettét, amikor az egyik bárónő kerestetni kezdte. Élete vége felé megkérdezték tőle, hogy a lábán lévő sebek nem a gályáról valók-e, de ő nevetve kitért a válasz elől és másról kezdett beszélni.

Hosszas vonakodás után – az alapító harmincszor szólította föl – vette át a Szent Lázár épületcsoportot, s ezzel egy új feladatot vállalt magára: az elmebetegek lelki gondozását. „Nem kerestük – mondta –, ezt a Gondviselés bízta ránk.” Mikor pedig később máshová akarták szállítani a betegeket, Vince szabályos pert indított értük, mert meg volt róla győződve, hogy mellette vannak a legjobb helyen. A papjainak azt mondta: „A mi regulánk maga az Üdvözítő, aki azt akarta, hogy megszállottak, bolondok, örültek legyenek körülötte...” Mindenhonnan hozták hozzá a betegeket, hogy gyógyítsa meg őket, és ő ezt nagy jósággal teljesítette is. „Miért vonakodnánk mi attól, hogy megkíséreljük az ő követését?” Az intézmény Vince vezetése mellett úttörő szerepet vállalt, és mai orvostörténészek is méltatják Vince pszichiátriai tevékenységét. Egyikük így nyilatkozott: „Az elmebetegek gyógyítására való törekvés, jóval az úgynevezett fölvilágosodás és humanizmus korszaka előtt, valóságos fölszabadítás volt.”

Hasonló volt Vince magatartása a más vallásúakkal szemben is. Abban a korban, amikor a vallások között a türelmetlenség, a felekezeti gyűlölet és a vallásháború dúlt, hihetetlen ökumenikus gondolkodásról tanúskodott. A hugenottákban nem ellenséget, hanem testvért látott. Megértéssel, nagybecsüléssel, igazságossággal és szeretettel közeledett feléjük. Kongregációja papjainak megtiltotta, hogy támadó éllel beszéljenek a szószéken vitatott kérdésekről, bizalmatlanok legyenek az evangélikus pásztorokkal szemben, vagy hogy bármimódon megsértsék a protestánsokat. Megdorgálta a türelmetlen misszionáriusokat, és hangoztatta, hogy az ő feladatuk a katolikusok hibáinak javítása, és nem az, hogy a protestánsok hibáival foglalkozzanak.

Amikor megalapította az Irgalmas Nővérek kongregációját, egy egészen új típusú, laikus nővérekből álló közösséget hozott létre. Ezek a nővérek nem fátyolt viseltek, hanem csak fejkendőt, hogy a betegek láthassák az arcukat. Nem volt idejük a vezeklésre és a szemlélődésre... Azt mondta nekik: „A szegények a ti breviáriumotok és a ti litániátok! Ez elég.” Nem éltek klauzúrában sem, hiszen állandóan úton kellett lenniük: „A ti kolostorotok a betegek házai, cellátok a betegszobák, kápolnátok a plébániatemplom, kvadrumotok a város utcái, klauzúrátok az engedelmesség. Jól bánjatok a szegényekkel, mert uraitok ők.”

Nagyon kényes feladattal bízta meg Szent Lujzát, amikor gondjaira bízta a kített gyermekeket. Sok nő, aki hajlandó volt a karitatív munkára, megütközött, amikor arra került a sor, hogy ezekkel a gyermekekkel kell törődnie. A szent azonban lángoló hévvel harcolt ezekért a kicsinyekért, akik házasságon kívül születtek: „Párizs szégyene, hogy itt úgy bánnak az emberekkel, ahogy a barmokkal szokás. Ezek a kicsinyek valóban Isten gyermekei, mert nincs ember, aki atyaként teljesítené kötelességét irántuk. Számukra az édesapa és az édesanya Isten, aki gondoskodik róluk. Ő örömmel tekint az ő csacsogásukra is, szívesen figyel a kiáltásukra és sírásukra. Igen nagy tisztség Isten szeretett gyermekeit nevelni! Nagy kiválasztottság, boldogság, szent munka ez!” De ismételtlen csak Vince személyes beavatkozása tudta megmenteni a kezdeményezést a széthullástól. Kérlelve kiáltotta az asszonyok felé: „A gyermekek élni fognak, ha ti szeretettel gondozátok őket; de meghalnak, ha ti eltávoztok mellőlük!”

Anekdotákat mesélnek arról a természetes egyszerűségről, amellyel Vince a királyi udvarban forgolódott, amikor Anna királynő a gyóntatójává választotta. Az egyik napon Condé herceg fölszólította, hogy mellette foglaljon helyet. Vince megjegyezte: „Köszönöm, túlságosan nagy megbecsülés ez a disznópásztor fiának!” Mazarin bíboros pedig, aki ellenségesen nézte Vincét, egy alkalommal kacagva mutogatta Vince kopott cingulumát az udvari embereknek: „Nézzék csak uraim, micsoda öltözékben jelenik meg Vince úr az udvarban!” Mikor pedig az ellenségeskedés nyílt harccá fajult, Vince bátran szembeszállt a háború okozójával. Richelieu bíboros maga kérte Vincét: „Uram! Adjon nekünk békét! Legyen irgalommal irántunk! Adja vissza Franciaország békéjét!”

Amit a király és hatalmas miniszterei nem tudtak vagy nem is akartak véghezvinni, azt megtette ő – nem az adó emelésével, nem törvényekkel és rendeletekkel, hanem szívének hatalmas szeretetével, amelyre a szívek százezeiben dobbant visszhang. Ez a jelentéktelen kis pap több pénzt gyűjtött össze a háborútól sújtott vidékek számára, mint amennyi Franciaország összes bankjában volt akkoriban. Gabonát és vetőmagot küldött, ekéket és szerszámokat szerzett be az elpusztult gazdaságok számára. Egész karavánokat indított útnak étellel és ruhával a nélkülözőknek. Párizsban megszervezte a menekültek ellátását: a Szent Lázárból menhelyet és raktárt alakított ki, népkonyhákat szervezett, melyek számára a nővérek egyre újabb recepteket találtak ki, hogy a nyomorultakat ízletes egytálételekkel táplálhassák. Röplapokat szerkesztett és nyomtatott, hogy a népet tájékoztassák a járványok elleni védekezés módjairól. A kevesebbet szenvedett tartományokba megrendítő üzeneteket küldött, hogy fölébressze az emberek adakozó jóságát. Lazarista szerzetesei és az irgalmas nővérek az utcákon és a mezőkön heverő holttesteket temették. Ezen az általános zűrzavaron teljes nyugalommal lett úrrá: felügyelt és irányított, semmi sem hozta ki a sodrából, mindig és mindenhol időben érkezett a segítség.

Reá is érvényesek másoknak mondott szavai: „Nem kell kapkodással megelőzni a Gondviselést, de amint utat nyit előttünk, az ember már nem lépkedhet, hanem futnia kell!”, „Szeressük Istent, de a két kezünk munkája és arcunk verítéke árán!”, „Én soha nem gondoltam, hogy nagy dolgokat viszek végbe, hanem egyszerűen tettem, amit tennem kellett.”

Szeptember 28.

BOLDOG FELTREI BERNARDIN *minorita*

Szeptember 28.

*Feltre, 1439. +Pávia, 1494. szeptember 28.

Többnyire így írta alá leveleit: „a kis Bernardin”. Barátai sokszor hasonlóképpen nevezték, s Pádova püspöke is használta ezt a címzést, sőt a pápa is küldött néhányszor brevét „a kis Bernardinnak”. Nem gúnyból használták ezt, hanem a rokonszenves népmisszionárius feltűnően kis termetére irányuló humoros és derűs célzasként, s ez jól is esett neki; annak is jele, hogy még a legmagasabb körökben is meghitt barátoknak tekintették.

Szülei tekintélyes emberek voltak; apja, Donato Tomitano Feltre városában közmegebecsülésnek örvendett. Elsőszülött fia kora ifjúságától kezdve könnyen és örömmel tanult, később pedig a pádovai egyetemen biztos tudásra tett szert. Marchiai Szent Jakab (lásd: A szentek élete, 875. o.) prédikációi az egyetemi városban arra indították, hogy belépjen a ferences rendbe. Jakab maga öltöztette be 1456. május 14-én, és Sziénai Szent Bernardinról (lásd: A szentek élete, 208. o.) kapta szerzetesi nevét. A tanulmányok éveit követték Velencében, majd pappá szentelték (1463), az ezután következő években pedig a rend fiataljait tanította. Kis növése miatt sem ő, sem előljárói nem gondolták még akkor, hogy alkalmas lesz a prédikálásra. Néhány próba azonban, amelynek felettesei alávették, felhívta rá a figyelmet.

Így kezdődött meg 1469-ben Bernardin tevékenysége a szószéken, de egyidejűleg néhány évig még rendi tisztségeket is el kellett látnia. Idővel oly sok prédikáció tartására kérték fel, hogy nem győzött eleget tenni a hívásoknak. Végül teljesen előljáróira bízta, hogy oda küldjék, ahova jónak látják. Mivel

a kérelmezők, hogy céljukat könnyebben elérjék, többször a pápához fordultak, Bernardin tőle kapott utasítást, hogy hol kell prédikálnia. Egész életén át megmaradt szerény, barátságos ferencesnek, s a regulát töretlen hűséggel megtartotta. Bár előljárói gyenge alkata és rossz egészségi állapota miatt néhány könnyítést engedélyeztek számára, csak nagyon ritkán lehetett rábeszélni, hogy éljen is velük. Észak- és Közép-Itálián át történt vándorlásai során folyton gyalog járt, és rendkívüli okának kellett lennie, ha rá tudták venni, hogy időnként csacsit használjon hátasállatként.

Rendtestvérei – úgy tűnik – 1482-ben csaknem elviselhetetlen terhet raktak a már egyébként is éppen eléggé igénybe vett igehirdetőre, amikor még tartományi vikáriussá is megválasztották, tehát olyan tisztségre, amely megkívánta a messzire kiterjedő tartomány látogatását. Helyzete lényegesen megnehezült a Velencére akkoriban kimondott egyházi átok miatt, amely megtiltotta a nyilvános istentiszteletet. A velenceiek azonban nem ismerték ezt el, és megtiltották a papságnak, hogy betartsa. Bernardin, aki engedelmességni akart a pápának, testvéreivel együtt elhagyta a várost. Ezért még a vita elülte után is megtiltotta a köztársaság, hogy visszatérjen, holott alárendeltjei hazatérhettek kolostoraikba. Bizonyára ez volt az oka, hogy Bernardin tartományi vikáriusi tisztségét idejének lejáratáig elhagyta.

Eközben rendjének más igehirdetőihez hasonlóan megkezdte a „mons pietatis” nevű jótékony intézmények létesítését. Ezek – főleg szegényeknek – zálog ellenében pénzt kölcsönöztek, hogy megmentsék őket az uszorások kizsákmányolásától. Ismeretes, hogy a pénzügyletek a középkorban csaknem kizárólag a zsidók kezében voltak, s ők a kikölcsönzött pénzekért 30–35%-os kamatokat kívántak. A ferencesek már fennálló társulatok, városok és jótévedők segítségével egyre több zálogházat alapítottak.

Kezdetben minden teljesen ingyenesen történt, önkéntes tisztségviselők segítségével. Csakhamar megmutatkozott azonban az a tapasztalat, hogy a jótékony intézmény fenntartásához is szükség van egy csekély összegre. Szükséges volt például, hogy alkalmas helyet találjanak a zálogok megőrzésére, ezt pedig gyakorta bérelni kellett. Másrészt gátat kellett vetni az önző visszaéléseknek, amelyekkel például valaki a zálogházra ruházta azt a terhet, hogy téli ruháját gondosan őrizze egész nyáron át, ő maga pedig ennek fejében pénzt vett kölcsön, majd amikor beköszöntött a hideg évszak, kiváltotta ruháit. Bernardin azon a véleményen volt, hogy a tisztségviselők munkájáért és más elkerülhetetlen kiadások miatt szükséges, hogy egy kevés haszonhoz jussanak, de ellenfelei ezt, mint az Egyház által tiltott kamatszédést hevesen megbélyegezték.

Bernardinnak több nyilvános vitában kellett megvédenie álláspontját. Ezenfelül arra törekedett, hogy tekintélyes jogi kollégiumoktól és egyes híres jogászoktól kedvező szakvéleményt kapjon. Végül, bár már csak Bernardin halála után, a zálogházak intézménye megkapta a pápai jóváhagyást.

Mindazok, akiket Bernardin tevékenysége üzleteléseikben leginkább fenyegetett, gyűlölték őt. Nem is nyugodtak. A pénzemberek megvesztegetéssel igyekeztek rávenni Velence és más városok tanácsát: tiltsák meg a híres igehirdetőnek, hogy az uszoráról beszéljen, és hogy zálogházat létesítsen.

Mind ezek a kellemetlenkedések sem tudták azonban Bernardin energiáját megbénítani. Ellenkezőleg: élete utolsó évtizedében legalább harminc zálogházat alapított, illetve már meglévőket jobban megszervezte. Pénzügyi helyzetükön javított, így nagyobb hatékonyságot tett lehetővé számukra.

A felőrlő, szünet nélküli munka idejekorán aláásta a mindenfelé várva várt igehirdető egyébként is gyenge egészségét. Amikor 1491 júliusában az Apostoli Szentszék iránti engedelmisségből Bresciába ment, ismételten bekövetkező vérhányása annyira legyengítette, hogy már alig tudott prédikálni. Nála volt a pápa levele, azzal a megbízással, hogy a veszélyeztetett zálogházat védje meg ellenfeleinek támadásával szemben. Utolsó erejével teljesítette is a parancsot, néhány prédikációja után azonban ágynak esett. Tíz nappal halála előtt ezt írta Piacenzába, ahol közeli megérkezését várták: „Súlyos beteg vagyok. Ha Isten még egyszer abban a kegyelemben részesítene, hogy egészséges lehetek, szívesen elmegyek hozzátok. Imádkozunk Urunkhoz, Jézushoz és édesanyjához, Máriához! Az történjék, ami az ő szemében helyes!” 1494. szeptember 28-án meghalt. Nagyon ritkán gyászolt meg nép olyan általánosan és őszintén népmisszionáriust, mint a szegényeknek ezt a

jótevőjét. A temetési menetet fehérbe öltözött gyermekek csapata nyitotta meg. Táblákat vittek ezzel a felirattal: Mons pietatis.

Az Egyház 1654-ben engedélyezte Bernardin tiszteletét, és elismerte „boldog” címét.

SZENT EUSZTOCHIUM szűz

Szeptember 28.

*Róma, 367/68. +Betlehem, 420. szeptember 28.

Első volt a régi római patríciusnemzetségből, a Scipiók és Gracchusok nemzetségből, aki az Úr kedvéért lemondott a házasságról, és fátyolt öltött. Annak a Paulának (lásd: 68. o.) volt lánya, aki férje, Toxotius halála után az Istennek szentelt özvegyi állapotot választotta. A szent özvegy, Marcella (330–410) házában avatták be a szűzi életmódba. Lányával csaknem egyidőben Paula is csatlakozott e szent római asszonyhoz. Eusztocium tizenkét éves volt akkor. Nagybátyja, Hymetius, aki még pogány volt és nagynénje, Praetextata mindent megkíséreltek, hogy unokahúgukat megnyerjék a világi élet számára. A fiatal lány azonban minden akadályt legyőzött, élete osztatlanul az Úr volt már.

Marcella házában ismerte meg Szent Jeromost (lásd: A szentek élete, 552. o.), aki oktatta az özvegyeket és hajadonokat a szerzetesi és lelki életre. Mindenekelőtt bevezette őket a Szentírás ismeretébe, és ösztökölte hallgatóit a szent könyvek buzgó tanulmányozására. Eusztocium volt a legtanulékonyabb és legbuzgóbb tanítványa, és csakhamar szívbeli barátság szövődött tanítvány és tanítója között, amint Jeromosnak Eusztociumhoz írt levelei tanúsítják. Lányának és úrnőjének nevezi; társa ő a hitben, és nővére, akit Krisztus szeretete kapcsol hozzá. Amennyire Krisztus szeretetén alapult ez a barátság, és Krisztus volt egyesítő köteléke, oly kevésbé hiányzott belőle a valóban emberi, annak nagyszerű tanúságaként, hogy semmi sem annyira emberi, mint az emberbe öntött istenszeretet. Aki ismeri Szent Jeromos gyakran szigorú buzgóságát, meglepődik, ha beleolvas az Eusztociumhoz intézett levelekbe, ahogyan például levelét és a galambokat köszöni meg, amelyeket ajándékba kapott tőle, és amelyeket hűséges ragaszkodásának jeleként értékel; vagy ahogyan megköszöni neki azt a kosárkát, melyet számára küldött „tele pompás; szűzies pírban mosolygó cseresznyével”.

Jeromos arra tanította Eusztociumot, hogy Krisztus iránti szeretetét a Szentírás igéivel táplálja. Isten szava az „a gyöngy”, lett számára, „amely mindenfelől megközelíthető”, és neki, amint körbeszemlélte, feltárta teljes misztériumát. „Könyvvel kezdedben – írta neki Jeromos – kell hogy megleljen az álom, és a Szentírás lapjainak kell felfogniok lehanyatló fejedet.” Eusztocium szíve egyre jobban csüggött a szent ígére, s mivel az Úrhoz és igéjéhez tapadt, mentes lett minden földi dologhoz való kötődéstől. Az Írás szaván egyre nagyobb lángra lobbant vágya Krisztus iránt. Szent tanítójától tudta, hogy az emberszív számára lehetetlen, hogy semmit se birtokoljon, és mindentől független legyen; hogy szükségszerűen kell magában hordania egy vágyat, és hajlamát kell követnie, ha életben akar maradni. Ebből fakadt az a soha meg nem fogyatkozó buzgóság, amellyel Eusztocium a Szentírás tanulmányozásának szentelte magát, sőt kívülről is megtanulta a szent szövegeket.

Szívét egyedül csak Krisztus élte. Nem akart más lenni, csak az Úr menyasszonya, aki a szövetség ládájához hasonlóan csak Isten ígését rejti magában, és akin „csak az Úr uralkodik, mint a kerubok fölött”. Eusztocium számára Krisztus valóban szívének szerelme volt; ő volt a vőlegénye. Nem a sírban kereste, hiszen számára „már az Atyához emelkedett fel”, s egyúttal jelen van Egyházában. „A hit drága mirhájával” kente meg fejét a szent lakoma alkalmával. Ő szólt hozzá, amikor a Szentírást hallgatta és olvasta, saját maga pedig az imádságban beszélt hozzá. Eusztocium mindebben atyai barátja útmutatását követte, aki ezt írta neki: „A szentek számára még az álomnak is imádsággá kell lennie. Ki kell jelölnünk mégis bizonyos órákat az ima számára. Az imádságnak ezen időpontjait mindenki úgy ismeri, mint a harmadik, hatodik és kilencedik, a reggeli és az esti órát. Az asztaltól se távozz el addig, amíg köszönetet nem mondtál Teremtődnek! Éjszaka pedig kétszer-háromszor fel kell

kelnünk, s eközben ismételnünk kell, amit kívülről megtanultunk az Írásból. Minden cselekvés, mindenféle új kezdés előtt vess keresztet!”

385-ben Jeromos elhagyta Rómát, és Betlehemben telepedett le. Barátságuk Betlehemben még szorosabbá vált. Eusztouchium ugyanis szent anyjával, Paulával együtt elhagyta szülővárosát és rokonait, s követte tanítóját az Úr születésének helyére. Ott azután támogatta anyját az összegyűlt hajadonok vezetésében. Jeromos Paulával és Eusztouchiummal együtt folytatta a Szentírás tanulmányozását. Mindketten ajkán csüngtek, amikor feltárta számukra a szent szövegeket, mégpedig nem csupán saját szavaival, hanem más kiváló tanítók szavaival is. Hogy még mélyebben megragadják Isten ígéjének értelmét, a latin és görög nyelv mellé megtanulták a hébert is, és mindezekben a nyelveken együtt énekelték a zsoltárokat.

Jeromos mégsem csupán adakozó és ajándékozó, hanem elfogadó és megajándékozott is volt. Azokban a különféle támadásokban, amelyeket el kellett viselnie, „Krisztus barátnői”-nek – így nevezi Paulát és Eusztouchiumot – imái képezték a pajzsot, amely mögé elrejtőzött. Az egyes szent könyvekhez készített művei alig képzelhetők el e nők befolyása nélkül. Eusztouchiumnak ajánlotta Izaiáshoz készült nagy kommentárját, és „vízjelként tetszik át a megható női alak a nagy prófétáról szóló hatalmas, sodró erejű oldalakon”. Ezekielhez írt magyarázatait, öregkorának művét, csak Eusztouchium bátorítására készítette el: „Megmondtam neked, Eusztouchium, jobb lenne semmit sem szólani, ha csak kevés a mondanivalónk. Te viszont úgy gondoltad, inkább mondjuk ki azt a keveset is, mint hogy semmit se szóljunk. Engedtem neked. Kifeszítem vitorláimat, hogy a Szentlélek szélhez hasonlóan előrelendítse. Hogy azután mely partra jutok, nem tudom. Ezekiellel együtt kiáltom mégis: Jöjj, négy szél Lelke!”

Eusztouchium élete a legszorosabban kapcsolódott össze édesanyjával, így Paula elhunyt a szívét marcangolta. Szeretett anyjának képe lebegett előtte szüntelenül. Fájdalma olyan nagy volt, hogy szívesen eltemettette volna magát vele együtt, de át kellett vennie a rámaradt örökséget, Jeromos pedig biztosította: „Nagy örökséghez jutottál. Az Úr az osztályrészed!” Ennek az örökségnek volt mégis egy földi, megfogható oldala is: magára kellett vállalnia a kolostori közösség vezetését, vele együtt pedig tekintélyes számú szegényről és szűkölködőről, Krisztusban „testvéreiről és nővéreiről” való gondoskodást, „akiknek fenntartása fölötte nehéz volt, elutasításuk azonban istentelen dolog lett volna”. Paula ugyanis pénz helyett adósságokat hagyott lányára. Hogy segíthessen a szükségét szenvedőkön ez a szent nő, akit egykor bőséges gazdagság vett körül, hittel eltelve nemcsak a sajátját ajándékozta el, hanem – mivel saját anyagi eszközei elégtelenek voltak – kölcsönöket is vett fel. Eusztouchium hitében sem maradt el anyja mögött. Az Úrban való rendíthetetlen bizalommal vette birtokába „örökségét”.

Eusztouchiumnak anyja halála utáni életéről keveset tudunk. Az az öröm érte, hogy Paula nevű unokahúgát, testvérének, Toxotiusnak és Laetának leányát felvehette a vezetése alatt álló szüzek közé. – Valószínűleg a 420. év vége felé hirtelen megbetegedett, és néhány napon belül meghalt. Jeromos, aki immár a saját halálával is szembenézett, teljesen megtört, és képtelen volt nekrológiának összeállítására. Egy Riparius nevű papnak megvallotta: „A szent és tiszteletre méltó szűz, Eusztouchium hirtelen elhunyt mélyen érintett. Teljesen megváltoztatta az életemet, mert sok eltervezett dolgot nem tudok már megvalósítani, és az öregség gyengesége megbénítja a szellem minden lendületét”. Eusztouchium azonban, amint Jeromos írta, élete tanúságának lángoló buzgóságával lehelte ki lelkét Isten kezébe.

SZENT LIOBA bencés apátnő

Szeptember 28.

*Britannia, 700/10 körül. +Schornsheim, 782. szeptember 28.

Szent Bonifác (lásd: A szentek élete, 247. o.) missziós segítői között egyedülálló helyet foglal el Leobgith, becenevén Lioba. Életrajzírója, fuldai Rudolf (800 előtt–865) megörökíti kiegyensúlyozott,

művelt alakját, aki értett hozzá, hogy szilárd, de jóságos tekintélyében egyesítse a derűs higgadtságot a mértéktartó aszkézissel.

Lioba régóta várt, egyedüli gyermeke volt szüleinek. Apja (Dyenne), Bonifác egykori barátja korán meghalt, anyja (Aebbe) Bonifác vérrokona volt. A nyugati szász kettős kolostorban, Wimborne-ban nőtt fel a szigorú Tetta apátnő szeme előtt; ideiglenesen a kenti Thanet kolostorban is tartózkodott, amelynek kimagasló képzettségű apátnője volt Eadburg. Bonifác mindig eleven kapcsolatban maradt ezekkel a körökkel; onnan kapott könyveket, szerszámokat, ruhát, pénzt és más segítséget is. Levelek mentek ide-oda. Amikor Bonifácot „mindenütt fáradtság és gond, kívül harcok, belül pedig félelem” szorongatták, annál állhatatosabban kérte szülőföldjén élő barátainak mindenekelőtt imádságos segítségét.

Rokoni kapcsolatai és kolostori világa Lioba figyelmét ráirányították Bonifác missziós tevékenységére. Érdeklődéssel figyelte munkájának nehézségeit, római utazását, a pápákhoz fűződő kapcsolatait, püspökké szentelését és érsekké emelését. Barátai biztatására végül nekibátorodott, hogy levelet írjon nagy rokonának: „Bonifácnak, a tiszteletre legméltóbb és a legnagyobb egyházi méltósággal ékes úrnak, Krisztusban szeretett és családi kötelék miatt drága uramnak az örök üdvösség köszöntését küldi Leobgith, legalázatosabb szolgálója mindazoknak, akik Krisztus könnyű igáját hordozzák. Jóságodhoz fordulok, hogy emlékezz vissza arra a régi barátságra, amely korábban apámhoz fűzött. Nyolc éve, hogy örökre lehunyta a szemét. Küldd a lelkéért imádat Istenhez! Az is a szívemen fekszik, hogy anyámra emlékeztesselek: Aebbenek hívják, és hozzád, amint te valójában jobban tudod, a vérrokonság köteléke fűzi. Anyám él még, de fáradtan és meghajolva az évek terhe alatt. Én vagyok szüleimnek egyetlen gyermeke, és minden kívánságom – bár jól tudom, nem vagyok rá méltó –, hogy fivéremnek tekinthesselek. Az emberek közül ugyanis senkiben sem reménykedem és bizakodom annyira, mint benned. Mellékelek egy egészen kicsi ajándékot. Nem mintha méltó lenne hozzád, csupán azért, hogy a rám emlékeztést tartsa elevenen a szívedben. A köztünk lévő nagy távolság miatt ugyanis fennáll a feledés veszélye. Kívánságom azonban az, hogy az igaz szeretet köteléke kapcsoljon össze minket egész életünkre. Még bensőségesebben kérek, szeretett fivérem, hogy emeld fölém imádságod pajzsát a rejtőzködő ellenség mérges nyilai ellen. Végül van még egy kérésem: javítsd ki ennek a levélnek döcögős formáját, és kegyeskedjél néhány mintaszerű sort eljuttatni hozzám. Nagyon vágyódom rá. A végén lévő kis verset megkíséreltem a költészet szabályai szerint írni, nem a képességemben bízva, hanem azzal az óhajjal, hogy gyenge költői adottságomat gyakoroljam. Ezen a ponton is a segítségedre szorulok. Eadburgtól tanultam ezt a művészetet, amelyet szívvel-lélekkel a szent írások művelésének szánok. És most: élj boldogan! Nagyon hosszú és boldog életet kívánok neked, és imádba ajánlom magamat.

Isten, a világ mindenható Teremtője és Bírója és vele Krisztus, aki az Atya birodalmában trónol, hozzá hasonlóan az örök ragyogás és dicsőség sugárzásában, áldjon meg téged és oltalmazzon mindenkoron!”

A levelet 732 körül írhatta. Ki tudott volna ellenállni ennek a nyílt bizalomnak és elragadó elfogulatlanságnak? Bonifác Lioba szellemében válaszolt, és ezzel örökre megkötötték a barátságot.

A kontinens angolszász misszionáriusainak szülőföldjükkel történt levélváltása egyre újabb erőket lelkesített és készítetett missziós munkára. A 8. század harmincas éveitől az angolszászok új és erősebb áramlása kezdődött el. Az érsek toborzó felhívása a „zarándoklat” új hullámát váltotta ki. S ezekkel a férfiakkal és nőkkel „minden nemes, jámbor és finom, amit csak az angolszász egyház termett, együtt áramlik a német földre, és megtermékenyíti azt” (Schubert). Ezekkel a férfiakkal és nőkkel együtt érkezhetett Bonifác hívására Lioba is Germániába. Vele az angolszász női kolostorok művelt világa közvetlenül a misszió szolgálatába állt; Bonifác ugyanis ennek termékenyítő erejét saját missziós országában akarta meghonosítani. „Kb. 732–735 között kezdett sikeresen működni Bonifác a Majna völgyében, Würzburg körül, az akkori Thuringia védett, a határtól távol eső déli részén, egy már régi keresztény frank településen, hogy azután a Rajna-vidéken, Mainz körül megnyitott térségben női kolostorokat alapítson. Nyugati előőrseül alapította Tauberbischofsheim kolostorát és Liobának rendelte alá, akihez szívélyes, bizalmas viszony fűzte” (Th. Schieffer). A lányok nevelése és

oktatása volt a feladata. Tauberbischofsheim a középpontja lett egy egész sor más kolostornak, amelyek főapátnője Lioba maradt.

Mielőtt Bonifác utolsó útjára indult volna Frízföldre, Mainzban elbúcsúzott Liobától. Intette, hogy tartson ki itt élete végéig, s Szent Lullus (710 körül–786) püspök és a fuldai szerzetesek oltalmába ajánlotta. Fuldában közös sírhelyet jelölt ki a maga és Lioba számára.

Bonifác halála után Lioba a mainzi Lullus püspök és a fuldai Szent Sturmius apát vitájában úgy tűnik, inkább Fuldának fogta pártját. Tekintélyét fuldai életrajzírója, Rudolf e szavakba foglalta: „Fejedelmek kedvelték, előkelő urak fogadták, püspökök örömmel látták, társalogtak vele az élet igéjéről és gyakran beszéltek meg vele is egyházi rendelkezéseket, mert nagyon jártas volt a Szentírásban és körültekintő a tanácsadásban”. Nagy Károly (742 körül–814) különös tisztelettel viseltetett iránta, a hitvese, Hildegard pedig úgy szerette, mint a saját lelkét.

Amikor Lioba megöregedett, s úgy érezte, hogy nem tudja már ellátni hivatalát és feladatait, visszavonult a Mainztól délre fekvő Schornsheim királyi udvari birtokra. „Itt szolgált az Úrnak éjjel-nappal böjtökkel és imádságokkal”, amíg 782. szeptember 28-án hazahívta az Úr. Holttestét nem Szent Bonifác sírjába temették, amint meghagyta a szent, hanem a fuldai kolostortemplom egy másik helyére. Ereklýéit Boldog Hrabanus Maurus (lásd: 83. o.) 838-ban a közeli Petersbergre vitette, s máig is ott tisztelik őket.

SZENT VENCEL

Szeptember 28.

*903/905. +Altbunzlau, 929/935. szeptember 28.

Vencel herceg a cseh Premysl uralkodóház gyermekeként született 903-ban vagy 905-ben. Atyja, Vratiszláv herceg volt a csehek második keresztény uralkodója; anyja, Drahomira hercegnő keresztény volt ugyan, de lelkületében még a pogány szellem élt. Vencel fejlődésére igen nagy hatással volt Vratiszláv édesanyja, Ludmilla, akit később szentként tisztelt az Egyház.

Vratiszláv herceg 921-ben, mindössze harminchárom esztendőskorában meghalt. Az uralkodást felesége, Drahomira vette át, mert idősebbik fiát, Vencelt még túl fiatalnak tartotta, de maga is vágyott a trónra. Ezt a hatalomvágyat, úgy tűnik, kisebbik fia, Boleszláv örökölte. Drahomira úgy vélte, anyósa, Ludmilla összeesküvést sző ellene, hogy Vencel számára szerezzék meg a trónt, ezért orgyilkosokat küldött, és tetini várában megfojtatta az öreg Ludmillát. Uralkodása azonban erőszakos volt, ezért általános elégedetlenség és zavargás támadt. Ekkor I. Henrik német király tudtával Bajor Arnulf avatkozott be, és arra kényszerítette Drahomirát, hogy adja át a trónt Vencelnek.

922-ben Vencel átvette az ország vezetését. Tizenhét vagy legfeljebb tizenkilenc éves volt, és mindössze hét évig uralkodhatott, hogy aztán vértanúként adja életét Krisztusnak.

Politikájában Nyugat felé hajlott, hogy a nyugati kultúrából minél többet át tudjon plántálni országába. Nyugatról jött papokkal és szerzetesekkel népesítette be udvarát, akik magukkal hozták a német királyság kormányzásának mesterfogásait is. A nyomor és műveletlenség enyhítésén fáradozott. Egyházalapításai a kereszténység terjesztésével együtt a műveltség terjedését is széles körben elősegítették.

Egyházpolitikájában a clunyi reform mellé állt, s szerette volna elérni, hogy a még meglévő pogányság végleg eltűnjön. Magánéletében példás keresztény volt: ítéleteiben igazságos, felebarátai iránt irgalmas, önmagával szemben szigorú. Valószínűleg nem is nősült meg. Az általa alapított templomok szentelési évfordulóját rendszerint a helyszínen ünnepelte.

Népe örömmel vette szent királya vezetését, ellenségei azonban egyre nyíltabban fejezték ki gyűlöletüket. A pogányságot még mindig ápoló és féltő párt egyre növekvő haraggal látta, hogy Vencel keze nyomán a kereszténység tért hódít és megerősödik. A fanatikus, nacionalista gondolkodású urak pedig azt rótták föl Vencelnek, hogy a német királyság felé húzó politikájával

elárulja a cseh nemzetet. Mindkét párt Vencel öccsében, Boleszlávban találta meg a vezért, aki örömmel kapott a lázadók által fölkinált hatalom után, s végül oka lett testvére meggyilkolásának is.

Vencelt halála után vértanúként tisztelték nemcsak Csehországban, hanem hamarosan egész Európában is. Holttestét még I. Boleszláv uralkodása alatt vitték át Prágába, az általa alapított Szent Vitus-templomba. A csehek nemzeti patrónusként tisztelik, sőt Szent Vencel családjának tekintik magukat, és Vencel koronája a nemzet szimbóluma számukra.

Ünnepét halála napján, szeptember 28-án ülték, a római naptárba 1670- ben vették föl.

A középkori szokás szerint hét éves korában egyházi szertartás keretében lépett ki a kisgyermekkorából. A család jó barátja, Tuto regensburgi püspök jött el, hogy a szertartást elvégezze. Az oltár előtt megáldotta a kis Vencelt: „Uram, Jézus, áldd meg e gyermeket áldásoddal, amellyel a te igaz híveidet szoktad megáldani”, majd levágott egy tincset a gyermek hosszú hajából. Ezt követően a jelenlévő urak léptek oda a gyermekhez, és mindegyikük egy-egy hajtincs lenyírásával jelezte, hogy többé már nem kisgyermek Vratiszláv herceg idősebbik fia, akinek egykor majd örökölnie kell atyja trónját.

A kereszténységet nagyanyjától, Szent Ludmillától sajátította el, miközben latin iskoláit Budecben végezte. Legendája szerint a latinban olyan jártas volt, mint a papok vagy a püspökök, de nem volt tőle idegen a görög nyelv sem. A zsoltárokat könyv nélkül tudta imádkozni. Ifjúkorának nagy megrázkódtatása volt nagyanyja, Ludmilla asszony halála. Később ő vitette át holttestét Prágába, a Szent György- templomba.

Mint király személyesen is gondozta a betegeket és a nyomorultakat, és éjszakánként mezítláb járta a templomokat, ahol virrasztani és zsoltározni szokott. Az Oltáriszentség iránti tiszteletét azzal is kifejezte, hogy apródaival ő maga aratta, csépelte és őrölte a búzát, amiből ostyát sütöttek, és szüretelte, préselte és gondozta a bort, ami az oltárookra került. Később emiatt lett a szőlők kedvelt és tisztelt patrónusa.

929 vagy 935. szeptember 27-én az öccse, Boleszláv meghívására Vencel Altbunzlauban ünnepelte a Szent Kozma és Damján-templom dedikációs ünnepét. A templomot ő építtette a két szent tiszteletére. Az ünnep végeztével vissza akart térni Prágába, de az öccse tartóztatta és este nagy vacsorát adott a tiszteletére. A vacsora emelkedett hangulatban zajlott, és a végén Vencel áldást mondott, majd Szent Mihály arkangyal tiszteletére ürítette a poharát, és nyugovóra tért. Másnap reggel misén akart részt venni, ám a templom kapuja előtt ott várta Boleszláv és néhány embere. Boleszláv nyájasan üdvözölte Vencelt, majd hirtelen kardot rántott, és a fejére sújtott. Vencel nem vesztette el lélekjelenlétét, a csapást kivédte, és megragadván öccsét, a földre taszította, és ezt mondta: „Bocsássa meg neked az Úr, öcsém!” De nem tudott elmenekülni, mert a Boleszláv kíséretében lévő urak mind rárontottak és megölték.

Szeptember 30.

VILÁGOSÍTÓ SZENT GERGELY püspök

Szeptember 30.

*Örményország, 260 körül. +330 körül

Örményország, amely a Kr. e. 6. századtól Armenia néven volt ismert az ókori világban, nagyon korán találkozott a kereszténységgel. A hagyomány szerint Abgár király levelet váltott magával az Úr Jézussal, és meghívta, hogy jöjjön el hozzá, ő megosztja vele országát. Jézus erre azt válaszolta, hogy ő nem, de egy apostola majd elmegy.[17] Pünkösöd után Szent Tádé (lásd: A szentek élete, 632. o.) és Szent Bertalan (lásd: A szentek élete, 490. o.) lett az örmények apostola. E legenda mögött történeti mag rejlik, mert a 2–3. században már tekintélyes számú keresztény élt az országban, s a 3. században több üldözés is volt ellenük.

Az egész országot megtérítő apostolnak mégis Világosító Szent Gergely püspököt tartják, nevét is innen kapta: ő világosította meg az élet világosságával, az Evangéliummal az örmény népet. Legendás elemeket is tartalmazó életrajzát az 5. században írták.

Atyja Anak pártus fejedelem volt, akit Artasir perzsa király azzal küldött Örményországba, hogy orvul gyilkolja meg Koszrov királyt. Anak át is települt Örményországba, családostól már hosszabb ideje itt élt, amikor végrehajtotta a merényletet. Őt magát azonban elfogták, és a haldokló király megparancsolta, hogy irtsák ki Anak egész családját, vele együtt. Meg is történt, a kisgyermek Gergelyt azonban egy keresztény dajka megmentette és Cézaréába menekült vele. Itt kereszténynek nevelték, és egész fiatalon feleségül vett egy Julitta nevű keresztény leányt. Két fiúk született: Arisztakesz és Vártán. Valószínű, hogy Gergelyt még Cézaréában pappá szentelték.

Közben a meggyilkolt Koszrov király fia, Tiridat, aki a római császárhoz menekült, visszatért. Részt vett Galerius győztes hadjáratában 297-ben a perzsák ellen, s ezután Diocletianus katonaságot adott melléje, hogy foglalja vissza ősei trónját. Tiridat diadalmenettel tért vissza országába, és Gergely csatlakozott hozzá, még mielőtt átlépte volna az ország határát. Az első városban, Erzinkanban Tiridat vallási ünnepet rendezett: a városban tisztelt Anahita istennőnek mutatott be hálaáldozatot, s ezt kíséretétől is elvárta. Gergely megtagadta, ezért megkínózták, majd egy hírhedt föld alatti börtönbe vetették, ahol életrajzírója szerint 15 éven át (298–313) raboskodott a legelvetemültebb gonosztevők között. Tiridat trónfoglalása után üldöző rendeletet adott ki a keresztények ellen.

Szodzomenosz (+425 után) történetíró szerint Tiridat és országa megtérése egy csoda következménye volt. Tiridat ugyanis feleségül akarta venni Szent Ripszimát, aki a római birodalomból menekült Örményországba a keresztényüldözés elől. Mivel nem hajlott a szavára, kivégeztette, s utána megőrült: éjszakánként farkasüvöltéssel bolyongott a palotában. Miután minden orvos kudarcot vallott gyógyítási kísérletével, a király nővére álmában kinyilatkoztatást kapott, hogy egyvalaki tudja meggyógyítani a királyt: Gergely. Azonnal kihozták a börtönből, és valóban meggyógyította Tiridatot. Mindjárt hirdetni is kezdte neki és egész udvarának Krisztust, akinek erejével meg tudta gyógyítani.

Tiridat meg is tért, és olyan buzgó hívő lett, hogy elrendelte: az egész ország legyen kereszténnyé. A pogány kultuszt beszüntette, és felhatalmazta Gergelyt, hogy a szentélyeket templommá alakítsa át. Gergely a szentélyeket megtisztította, keresztet állított bennük, de úgy gondolta, hogy a keresztiséget és a templomszenteléseket mégis püspöknek kellene elvégeznie, püspök pedig nem volt az országban.

Tiridat és fejedelmei úgy látták, leghelyesebb lesz, ha Gergely lesz az első és fő püspök Örményországban. Ezért elküldték a kappadókiai Cézaréába, hogy szenteljék püspökké. Cézárea püspöke, Leontius zsinatot hívott össze, és 314-ben fel is szentelték Gergelyt, akit 13 fejedelem és nagy sereg kísért el útjára. Gergely mint püspök a pogányság fellegvárát, Asztiszat városát kapta székhelyül, de a városlakók fegyverrel fogadták. A kíséretében lévő hercegek azonban katonáikkal elfoglalták a várost, és Gergely a magával hozott Keresztelő Szent János-ereklyét elhelyezve egy kápolnában, elfoglalta székét. Mint főpüspök, katolikosz hozzáfogott az egyházszervezéshez: 12 püspökséget és számos plébániát alapított. Gondoskodott a klérus képzéséről, de ekkor még szír és görög nyelvet használtak, mivel az örmény ábécét csak száz évvel később Szent Meszrop (lásd: 648. o.) alakította ki.

Gergely két fia eddig Cézaréában élt. Tiridat király most hazarendelte mindkettőt. Arisztakesz remeteként élt, s csak nehezen engedelmeskedett. Hazatérve püspökké szentelték és Gergely segédpüspöke lett, a niceai zsinaton is részt vett. Amikor Tiridat Rómába utazott Nagy Konstantin császárhoz, Gergely elkísérte, majd visszavonult és Arisztakesznek adta át a püspöki hivatalt. Mivel hamarosan meghalt, a másik fiú, Vartan lett Gergely utóda. Mindkettőt szentként tisztelik az örmény egyházban.

Gergely teljes magányban halt meg, és Throdanban temették el. Ereklyéinek megtalálása mellett ünneplik megkínzásának, bebörtönzésének és kiszabadulásának emlékét is. Az örmény egyház az 5.

század elején perzsa fennhatóság alá került, s ennek következtében a 6. század elején monofizita lett. Ekkor vette fel Világosító Szent Gergelyről a gregoriánus egyház nevet. 1198-ban egyesültek a római egyházzal, de ez az unió csak 1375-ig tartott, amikor a törökök újra elszakították őket. Ma uniós és monofizita örmény egyházak élnek, s mindegyik katolikosza azzal bizonyítja jogos hivatalviselését, hogy őrzik Szent Gergely karereklyéjét. A levélváltást szír eredetiből beleszótta Egyháztörténetébe Cézáreai Euszebiosz. Magyarul is olvasható az Ókeresztény írók 4. kötet 50–52. oldalon. Bp.1983.

SZENT JEROMOS

Szeptember 30.

*Stridon, 347 körül +Betlehem, 419/420. szeptember 30.

Jeromos (Hieronymus) 347-ben, a Dalmácia és Pannónia határán fekvő Stridon városában született. Szülei ugyan keresztények voltak, de őt kiskorában nem keresztelték meg. Iskoláit szülővárosában kezdte, s mindjárt az első időkben kitudt, hogy tehetséges, de fegyelmezetlen, nehezen kezelhető, büszke lélek lakik benne. Eleven ésszel és jó gondolkodókészséggel volt megáldva, ám rendkívül érzékeny, szenvedélyes, gyanakvó és rátarti jellem volt. Egész fiatalon Milánóba, majd Rómába küldték retorikát és filozófiát tanulni. Róma, a birodalom fővárosa elbűvölte a vidéki ifjú lelkét.

Tanulta az emelkedett, művészi latin nyelvet, féktelen kíváncsisággal falta a latin klasszikusokat, akik nyelvezetére, gondolkodására is nagymértékben hatottak. Később csak azért bírálta Cicerót, mert elhatározta, hogy megszabadul a hatásától. Valójában azonban mestereitől soha nem tudott teljesen elszakadni. Róma és a klasszikus írók annyira beleivódtak emlékezetébe, hogy a latin szerzőkkel szemben nem tudta megtartani azt a derűs nyugalmat, amellyel a kappadókiai atyák tudtak bánni a klasszikus görög szerzőkkel.

A megfeszített tanulás sem akadályozta Jeromost abban, hogy kivegye részét a szórakozásokból. Úgy tűnik, e szórakozásokba is természete féktelenségével vetette bele magát: később Kalkisz pusztájában gyötrik is az emlékképek, melyeket ez időtájt szedett össze.

Mély és tartós barátságot kötött Bonosiuossal és Rufinusszal, s velük együtt látogatta a katakombákat, hiszen Róma a vértanúk városa is volt.

Jeromos lelke azonban sokkal igényesebb volt annál, semhogy a felszínes szórakozás és a világi tudomány ki tudta volna elégíteni. 366 nagybőjtjének kezdetén Bonosiuossal együtt fölvetelét kérte a katechumenok közé, és húsvétkor Liberius pápa megkeresztelte őket. Ezzel új életet kezdett.

Nem sokkal húsvét után elindult Gallia felé, de csak Trierig jutott. Itt újra tanulni kezdett, s egyszer csak fölfedezte a szerzetesi életet. Elhatározta, hogy visszatér Itáliába, mégpedig Aquilejába, és ott elméledő-aszketikus életet kezd: „Ott majd lesz rá idő, hogy Isten dolgaival foglalkozzam.” Bármennyire kételkedett elhatározása komolyságában a családja, barátaival együtt Chromatius szerzetes vezetésére bízta magát.

A kis szerzetesi közösség életének középpontjában a Szentírás tanulmányozása állt. Ám ez az idilli állapot nem tartott soká, mert „kitört egy vihar” – mondja később Jeromos, és a közösség szétszóródott. Ő maga a próbatétben is állhatatos maradt, és bátorságát nem veszítette el. Útra kelt, hogy keletre menjen, ahol – mint tudta – a pusztákban virágzó szerzetesi közösségek éltek. A könyvtárát és a Rómában készített följegyzéseket azonban magával vitte. Utazása szakítást jelentett a családjával, ami a szívében mély sebet ütött. Később ezt írta Héliodorosznak: „Nekem pontosan azokat a fájdalmakat kellett átélnem, amelyektől te annyira félsz.”

Keleti tartózkodása alkalmat adott Jeromosnak arra, hogy Antiochiában tökéletesítse Szentírás-ismeretét, Tiberiásban pedig megtanuljon héberül. Ezután elvonult Kalkisz pusztájába, hogy a remetékhez csatlakozva magányban, virrasztásban, vezeklésben és munkában éljen.

Csak éppen összes természetes adottsága ellenkezett ezzel az életformával. Súlyos vívódás kerítette hatalmába, őrlődött a szelleme és a lelke, azaz kulturális és vallási érdeklődése között. „Amikor Izaiás

prófétát olvastam, meg kellett állapítanom: »Mily bárdolatlan beszéd ez, és milyen hanyag stílus!« S miután virrasztva végigimádkoztam egy éjszakát, visszatértem Vergiliushoz, Ciceróhoz és Platónhoz.»

Egyszer azonban volt egy álma, amelyben azt a figyelmeztetést kapta, hogy még egyáltalán nem él keresztény életet. Ezen lelke mélyéig megdöbbsent. Különbőféle kísértések is próbára tették, s főleg könnyelmű római életének képei jártak vissza a képzeletébe.

És ez még nem volt minden. Az ariánus vita és az antiochiai egyházszakadás a pusztákon is végigviharzott, és fölkorbácsolta a remeték lelkét is. A szerzetesek között pártok alakultak: „Zsákba öltöztünk, és hamut szórtunk a fejünkre, de kiközösítettük a püspököket” – írja később ironikusan. Végül belefáradt a vitákba, és nem akarván többé tudni a „piszkos, műveletlen és perlekedő szerzetesekről”, visszatért Antiochiába.

Paulinus, a város püspöke pappá akarta szentelni. Ehhez Jeromos csak azzal a föltétellel adta beleegyezését, hogy hű maradhat szerzetesi hivatásához és megőrizheti mozgási szabadságát. Szentelése után hamarosan útra is kelt: 380/381-ben Konstantinápolyban tartózkodott és a város könyvtárában dolgozott. Nagy hatással volt rá Nazianzi Szent Gergely, aki „ezt az ércből való lelket” fölleskésítette Origenész iránt. Első lelkesültségében le is fordított Origenésztől huszonnyolc homíliát, de később alábbhagyott a lelkesedés, sőt, hátat is fordított neki.

Közben Damazusz pápa kieszközölte a császárnál, hogy 382-re zsinatot hívjon össze. Paulinus püspököt Jeromos kísérte el a zsinatra, melynek végeztével könyveivel és jegyzeteivel együtt Róma felé vette útját. Ekkor harmincöt éves volt, és nagy feladat várt rá: Damazusz pápa, aki maga is művelt szellem volt, bevonta legszűkebb munkatársi körébe és megtette a titkárává. Hamarosan még ennél is fontosabb feladattal bízta meg: az evangéliumok latin fordítását kellett átvizsgálnia. Ez a munka azonban nem egyszerűen szövegvizsgálat, fordításrevízió volt, hanem fordítás is; és nem korlátozódott csupán az evangéliumokra, hanem idővel kiterjedt az egész Szentíráásra, és húsz éven át foglalkoztatta Jeromost, aki ebben a munkában minden tehetségét és addig szerzett tudását az Egyház szolgálatára szentelte.

Hamarosan közismertté vált Rómában, és voltak olyanok, akik Damazusz pápa utódát látták benne. Közben azonban néhány római matróna és úrnő kérte a lelki vezetését, és ezek a nők gyermekien szomjas érdeklődéssel fordultak hozzá a Szentírással kapcsolatos kérdéseikkel is. Jeromos az Aventinuson épült luxusvillában magyarázta nekik a Szentírást. Fegyelmezett buzgósága vonzotta ezeket a lelkeket, akik éppen emiatt biztonságban érezték magukat Jeromos vezetése alatt. Közéjük tartozott Paula, Marcella és Eustochium. De minél feddhetetlenebb volt Jeromos, a városban annál több pletyka keringett róla. Amikor rosszállóan megkérdezték, miért csak nőket tanít, így válaszolt: „Kevesebbet foglalkoznék nőekkel, ha férfiak többet érdeklődtek volna nálam a Szentírással felől!”

Bizonyos római körök, főleg a lanyhább lelkületű római papság zokon vette a művelt szerzetestől, hogy belegázol addig zavartalanul űzött játékaikba, s ezenfelül még arra is kényszeríti őket, hogy az addig megszokott szentírási szövegek helyett egy új fordítás használatával vesződjenek. A pápa Jeromos iránti megbecsülése és jóakarata azonban egyelőre olyan védelmet biztosított számára, hogy végső soron mindenkinek tiszteletben kellett őt tartania.

A körülötte kialakuló ellenséges légkörben azonban Jeromos nem volt egészen ártatlan. Félreértéseivel a legjobb kezdeményezéseket is zátonyra futtatta, s lobbanékony, vitára hajló természete, csipkelődő, sőt nem egyszer gúnyos stílusa sok ellenséget szerzett.

Amikor Damazusz pápa meghalt és utóda nem biztosított már számára védelmet, Jeromos elhagyta Rómát, és testvérével együtt újra keletre ment. Néhány római hölgy is követte barátnőikkel és szolgálóikkal együtt. Betlehemben telepedtek meg, ahol Jeromos két kolostort alapított: egyet a férfiak számára, ezt ő maga irányította; egyet pedig a nők számára, s annak vezetését Paulára bízta.

Ekkor egy hosszú, irodalmi téren nagyon termékeny időszak következett, amely harmincöt esztendeig tartott. A tudósnak segítségére volt nagy könyvtára és sok följegyzése, melyeket a korábbi évek utazásai során gyűjtött.

Mindenekelőtt eredeti nyelvből lefordította a Szentírásnak majd minden könyvét. Ez önmagában olyan teljesítmény, amellyel kivívta magának a kortársak bámulatát. Megteremtette azt az alapszöveget, amelyet Vulgata néven a latin egyház egészen a legutóbbi időkig hivatalos szentírási szöveggé használt.

Mikor a fordítással elkészült, hozzáfogott a szövegek magyarázatához. E magyarázatok rendkívül gazdag lelki és régészeti tudásról tanúskodnak; teológiai tartalmuk már szegényesebb, a formájuk pedig egészen laza. Ennek magyarázata az, hogy Jeromos tudományosan művelt, az átlagnál jóval olvasottabb, de nem teológus és nem misztikus szellem. Ezért kellett szakítania Origenésszel is.

Történeti írásai, főleg a *De viris illustribus* (A kiváló férfiakról) című munkája sok érdekes adatot tartalmaz. Ránk maradt százötvenhét levele is, melyek szerint a legváltozatosabb kérdésekkel fordultak hozzá tanácsért. E levelek Jeromost úgy mutatják be, mint szigorú aszkétát, keménykezü lelki vezetőt, aki metsző iróniáját mindvégig megőrizte, ugyanakkor mélyen meg tudott rendülni és tudott forró könnyeket is sírni.

Munkával töltött magányából nemsokára teológiai harcba szólították a körülmények, nevezetesen a ciprusi Szalamisz város püspöke, Epifaiosz. A püspök összeállított egy eretnekség-gyűjteményt, melynek a Méregszekrény címet adta, s ennek fiókjába helyezte el az általa ismert és eretneknek ítélt tanításokat és tételeket. E szekrény hatvanegyedik fiókjába tette Origenészt. Az ünnepelt alexandriai tanítóval szemben olyan vádat hozott fel, amelyekkel egész Palesztinát fölháborította. E viták hullámai oly magasra csaptak, hogy Jeromos is beavatkozott, mégpedig Origenész ellenében. Ezáltal a jeruzsálemi püspökkel éppúgy szembekerült, mint korábbi barátjával, Rufinusszal. A harc elkeseredett vita formájában zajlott, s csak egyszer szakította félbe egy fegyverszünet-féle. Közben az egész Egyház, főleg Szent Ágoston, botránkozva figyelte e háborút. Jeromos olyan hévvel harcolt, hogy még Rufinus halála (411) sem tétette le vele a tollat.

Életének utolsó éveit fájdalmas szenvedések tisztítótüzeiben töltötte. Egészsége meggyengült, látása egyre inkább romlott, és egymás után elvesztette hűséges kísérőit. Ehhez járultak a nyugtalanító politikai események: a barbár gótok betörték Itáliába, s 410-ben elfoglalták és kifosztották Rómát. A Város pusztulását – a városét, amelyben a világ úrnőjét látták – a kortársak olyan fájdalommal szemlélték, mint korábban a zsidók Jeruzsálem pusztulását. Jeromos lelke mélyéig megrendült: „Rómát ostrom alá fogták. Sírás fojtogat, miközben diktálok. A várost, amely az egész világ felett uralkodott, elfoglalták!”

412 körül portyázó szaracénok veszélyeztették a betlehemi kolostorokat, s egy napon sietve menekülnie kellett. Aztán még egyszer föllángolt a pelagianizmus elleni harc, és Jeromos teljes szenvedélyességével kivette belőle a részét. Csak az eretnekség legyőzése nyugtatta meg: utolsó levelében Ágostonnak gratulál a győzelemhez.

Az évek múlásával Isten lassan mindentől megfosztotta, és Jeromos kezdett eltávolodni mindentől, ami korábban oly közel állt a szívéhez: „Aki a halálra gondol, az hamarosan mindent megvet”. Kimerülten és vakon tért meg Urához 419. (vagy 420.) szeptember 30-án. Élete szakadatlan harc volt.

Önmagát úgy jellemzi, hogy „filozófus, rétor, grammatikus és dialektikus egyszerre, továbbá három nyelvnek; a hébernek, görögnek és latinnak ismerője”. Különösen ez utóbbi háromnyelvűség, a héber ilyen szintű ismerete volt akkoriban rendkívüli.

Élete végéig megőrizte a legszigorúbb aszkézis gyakorlatait, de elkísérte betegesen izgulékony és érzékeny természete is. Ha vitatkozott, bántó élel is tudott fogalmazni.

A római hölgyek kissé meg tudták szelídíteni ezt a heveskedő aszkétát azzal, hogy saját szakterületén, a Szentírás kérdéseiben szóra bírták. Tudományosságát elismerték, és néha nem tudott ellenállni a kísértésnek, hogy ezt az elismerést személyes célja szolgálatába állítsa. S ha tanítványai felé nem is tudta képviselni az evangéliumi szelídséget, ezek a nők a maguk intuitív módján megéreztek, hogy Jeromosban minden keménység és szigor ellenére nagyon érzékeny és finom lélek lakik.

Munkáiban olykor védekezés nélkül föltárja saját gyengeségeit, s ezzel különösen is hat olvasóira. Munkabírása, a Szentírás szolgálatába állított tudásszomja, önmagával szemben tanúsított szigora föltétel nélküli tiszteletet parancsol. Az Egyház iránti szeretete és soha meg nem ingó igazhitősége mindenkihez közel hozta ezt a tudós aszkétát. Utolsó éveinek szenvedései megtisztították, s Isten elvezette lelkét a tökéletességhez.

Az 5. századi források 420. szeptember 30-ra, Betlehembe teszik temetése napját. Rómában a 8. század óta ünneplik.

A szent egyháztanító életéről elsősorban a saját írásaiból ismerünk meg jellegzetes részleteket.

Leírja egy látomását, amely nagyon megrendítette, amikor már a szíriai pusztaságban élt, de még a klasszikus szerzők szerelmese volt: „Lélekben a Mindenható bírói széke elé ragadtattam. Olyan világosságba kerültem, hogy a szememet nem mertem fölnyitni. Kérdés hangzott felém, hogy milyen hitű vagyok. »Én keresztény vagyok« – feleltem. »Nem az igazat mondod – válaszolta az, aki a bírói széken ült –, te Cicero híve vagy, nem pedig keresztény. Ahol a kincsed, ott van a szíved is!«” Erre semmi védekezést nem tudott fölhozni, s az ostorcsapások alatt, melyeket az Örök Bíró ítélete szerint mértek rá, jajgatva fogadkozott: „Uram, ha még egyszer világi könyvet veszek a kezembe olvasásra, akkor foglak megtagadni téged!” – E látomás után természetesen még foglalkozott profán irodalommal, de már egészen a Szentírás felé fordult érdeklődése.

A pusztában igen heves kísértések érték. A római táncos multságok emlékei makacsul visszatértek képzeletébe: „Ó, amikor a pusztában éltem, abban az elhagyatottságban, ahol csak a remeték találtak otthonra, ahol perzselőn tűzött a nap, milyen sokszor képzeltem azt, hogy újra Rómában vagyok, az ottani szórakozások közepette! Táncoló lányok körében láttam magam. Arcom összeaszott a böjtöléstől, de kiaszott testemben lángok lobogtak, és a szenvedély tüze hevítette egy majdnem holt ember testét. Annyira jutottam, hogy éjjel és nappal hangosan kiáltoztam, és szünet nélkül vertem a mellemet. Félttem a cellámtól, mert az ismerte az én gonosz gondolataimat. Szomorúsággal és önmagam iránti haraggal eltelve hatoltam egyre mélyebben a sivatagba.”

Amikor már újra Rómában élt, szigorú erkölcsi prédikációi miatt néhányan megneheztek rá és ellenségei lettek. Mivel ellenállhatatlan vonzerővel prédikált a szüzességről, a pogányok attól kezdtek félni, hogy elnéptelenedik a város. A szigorú aszkéta keményen ostromozta az özvegyeket, akik „feltűnést keresve, pompás öltözékben sétálnak az utcákon föl és alá, mintha nem is veszítették volna el a férjüket, hanem a következőt keresnék!” Ostromozta a „finomkodó klerikusokat, akik gondosan kiöltözve illatfelhőbe burkolóznak. Kényesen ápolt hajjal és gyémántgyűrűvel az ujjukon járvák az utcákat, óvakodva cipőik beszenyezésétől, miközben mint országos hírnökök viszik a pletykákat házról házra”. Különösen azokra öntötte ki a haragját, akik a jámborság köpenyébe burkolózva a legszörnyűbb gaszágokat vitték végbe.

Egy napon meghalt Blaesilla, Paula asszony leánya, aki mértéktelen buzgalommal gyakorolta az aszkézis különböző formáit. A nagy pompával megrendezett temetésén Paula nem bírta elviselni a fájdalmat és összeesett. Többen Jeromost hibáztatták a leány haláláért s az anya fájdalmáért, mire ő „könnyek és fájdalmak közepette” búcsút vett Rómától és lerázta a lábáról Babilon porát.

Betlehemben végre békés körülmények között a munkának szentelhette minden idejét. Kolostorának szerzetesei könyvek másolásával foglalkoztak. Ő maga több írnoknak diktált, olykor naponta ezer sornyi anyagot. A többiek sokszorosították a szövegeket, de az írás közben elvétett szavak miatt Jeromos elég sokszor neheztelt rájuk. Közben állandóan tovább tanult: rabbi Bar Anina tanította a kaldeus nyelvre és vezette tovább a héber nyelv ismeretében. A csendes kolostor hamarosan zarándokhely lett, s a zarándokok mind szerettek volna magukkal vinni egy levelet vagy más szöveget a híres mestertől. Olyanok is voltak, akik írnokot hoztak magukkal, hogy minél hosszabb szövegeket másoltathassanak maguknak. Dürer híres metszete, a „Szent Jeromos a házában” mutatja, hogy a középkorban hogyan képelték a szent életét.

Ebben az időben történt – mondja a legenda –, hogy egy sánta oroszlán baktatott be a kolostorba. Az összes testvér rémülten szaladt szét, Jeromos azonban elébe ment, és úgy fogadta mint kedves vendégét. Akkor az oroszlán nyögve tartotta a mancsát Jeromos elé, és látszott, hogy belelépett egy hatalmas tövisbe. Jeromos kihúzta a tövist, majd kötést tett a sebre, s ettől kezdve az oroszlán úgy ragaszkodott hozzá, mintha csak a macskája lett volna.

Hatalmas méretű irodalmi munkásságának természetesen voltak bírálói is. Sokan inkább „szép, hibátlan kéziratokat” szerettek volna tőle, mint mindig új, de olykor javításokkal zsúfolt lapokat. Ezért egyszer így panaszkodott: „Ha gyékényt fonnék, vagy pálmrost-szövetet szabnék, senki nem szapulna, senki nem dorgálna. Most azonban, hogy az Üdvözítő szavait magyarázom, maradandó eledelt készítek és a szent könyvek ösvényét szeretném megszabadítani a bozóttól, kétfelől is verik az arcomat.”

Ezekielhez írt kommentárjában rejtőzik egy egyéni megjegyzése, amelyből megláthatunk valamit az öreg tudós szenvedéséből: „Mécsesem pislákoló fénye mellett diktálom ezt a néhány oldalt. A szent szöveg magyarázata enyhíti egy kissé lelkem szomorúságát, mert a lelkem nagyon háborog. A külső szorongatásokhoz járul még koromnál fogva meggyengült és vaksággal fenyegető látásom, valamint az a nehézség, hogy e gyér világosságnál olvassam ki a héber szöveget, amelynek írásjelei olyan kicsinyek, hogy még a teljes napvilágnál sem könnyű megfejteni őket.”